

Byråkratin i lantbruket belastar och kostar

The burden and costs of agricultural bureaucracy

Sara Bergström Nilsson Hushållningssällskapet Halland
Helena Lans Strömblad Växa Sverige
Christina Lunner Kolstrup Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för
arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Redaktör: Christina Lunner Kolstrup, Sveriges Lantbruksuniversitet,
Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Utgivare: Sveriges lantbruksuniversitet,
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och
jordbruksvetenskap,
Institutionen för Arbetsvetenskap, Ekonomi och Miljöpsykologi

Utgivningsår: 2020

Utgivningsort: Alnarp

Illustration: © Fredrik Saarkoppel, Kobolt Media

Serietitel: Rapport

Delnummer i serien: 2020:7

ISBN: ISBN: 978-91-576-8980-1

Nyckelord: Lantbruksföretagare, lantbrukare, myndigheter, lagstiftning,
regelverk, kontroll, inspektioner, byråkrati.

Sammanfattning

Det finns lantbruksföretagare som idag upplever en stor arbetsbelastning, ekonomisk börda, frustration och stress orsakat av olika lagkrav och myndighets- och branschkontroller, vilket är ett allvarligt hinder för utveckling och tillväxt i sektorn. Denna studie syftade till att identifiera och kvantifiera tid och kostnader för olika regelverk som belastar de svenska lantbruks- och landsbygdsföretagarna och analysera effekterna av dessa. Studien omfattade analys av utvecklingen av antalet regler som gäller för lantbruksföretag under 1996-2016. För att kvantifiera tid och kostnad för lantbruksföretagens administration användes en digital dagbok där cirka 50 lantbruksföretagare registrerade den tid som de årligen lade ner för insamling, dokumentation och rapportering av uppgifter och kostnader för administration, kontroll, inspektioner och tillstånd. Vidare intervjuades 30 lantbruks- och landsbygdsföretagare, statliga tjänstemän och rådgivare om deras erfarenheter kring lagstiftning och byråkrati i svensk livsmedelsproduktion.

Under 20-årsperioden 1996-2016 ökade antalet lagkrav som berör lantbruket med 120%. Flest lagkrav berör gårdar med nötkreatur i kombination med växtodling (ca 450 lagkrav). Under samma period ökade även kravet på antalet journaler med 340% (från 5 till 22) och tillfällena då det krävs en anmälan eller tillstånd med 450% (från 6 till 33).

Den ökande byråkratin tar tid att hantera och medför en kostnad och mental belastning för företagen. Den administrativa aktivitet som tog mest tid var journalföring, märkning och rapportering av djur. Kostnaden för rapportering av djur (per djurenhet) var fem gånger högre för får jämfört med nötkreatur. Förberedelser, genomförande och efterarbete av kontroller var den administrativa aktivitet som tog näst mest tid för företagen. Drygt 70% av företagen som deltog i studien kontrollerades minst en gång under en sexmånadersperiod. Knappt 30% av företagen kontrollerades av både myndighet och bransch under samma period. Flera företag framförde önskemål om att kommuner, myndigheter och bransch skulle samordna eller samverka kring kontroller.

De flesta företagen som medverkade i projektet var generellt nöjda med sin inspektör eller kontrollant men upplevde det som ett stort problem när kontrollanten hade låg kompetens, speciellt inom djurskydd. De ansåg att utfallet av kontrollen delvis var ett resultat av vilken kontrollant de haft, eller vilken kommun de var verksamma i och att det skiljde sig åt mellan kontrollanter och kommuner. Företagarna upplevde tvärvillkorskontroller extra jobbiga, då en avvikelse kunde få stora ekonomiska konsekvenser. Tjänstemännen ansåg att de arbetade med samsyn inom myndigheten och kände sig ibland hotade och utgångna i media.

Det har i många år funnits en politisk vilja att förenkla regelverket för företagen. Detta har avspeglats i att flera myndigheter har fått i uppdrag att förenkla via sitt regleringsbrev. Frekvensen på detta uppdrag har varierat mellan olika myndigheter och år. Förenklningarna som genomförts har ibland förenklats för företagen och ibland för myndigheterna.

Abstract

There are agricultural and rural entrepreneurs who today experience a high workload, financial burden, frustration, and stress linked to legislative and regulatory bureaucracy, which is a serious barrier to growth and development in the sector. This study quantified the time requirements and costs of government-related tasks burdening different agricultural and rural sectors and analyzed their effects. Some recommendations for reducing the current regulatory burden and bureaucracy facing Swedish agricultural and rural businesses were formulated.

Data collection involved analysis of changes in the number of regulations imposed on farms businesses in the period 1996-2016. In online diaries, around 50 agricultural entrepreneurs recorded the time spent annually on collection, organization, and reporting of data and the cost of administration, supervision, and authorization tasks. Interviews were held with 30 agricultural entrepreneurs, government officials, and agricultural advisors regarding their experiences of legislative and regulatory bureaucracy in Swedish agriculture.

In the 20-year period studied, the number of legal regulations affecting Swedish farmers increased by 120%. These predominantly affected farms combining dairy and beef production with plant production (approx. 450 legal regulations). During the same period, regulations on submission of agricultural records increased by 340% (from 5 to 22) and number of occasions when a notification or permit was required increased by 450% (from 6 to 33). This increasing bureaucracy takes time to manage and entails a cost and mental burden for the entrepreneurs. The administrative activity reported to take most time was recording, marking, and reporting on animals, the cost of which (per animal unit) was five-fold higher for sheep than for dairy and beef cattle. Preparation, implementation, and follow-up on official inspections also required much time. More than 70% of the entrepreneurs participating in the study were inspected at least once every six months and almost 30% of these were inspected by both the relevant authority and the industry during the same six-month period. Thus the entrepreneurs wanted municipalities, authorities, and the industry to coordinate or collaborate on inspections.

Most participating agricultural entrepreneurs were generally satisfied with their government inspections, but considered it a major problem when the inspector lacked relevant experience, especially in animal welfare. The entrepreneurs believed that the inspection outcome was partly dependent on the actual inspector or municipal authority performing the inspection. The government officials surveyed reported that they worked in consensus with the authorities and believed they were sometimes unfairly criticized in the media. The entrepreneurs viewed cross-compliance inspections as particularly problematic and tough, as results could have major financial consequences.

Swedish politicians have long wanted to simplify the regulations on agricultural and rural entrepreneurs, and some authorities have been tasked by government with reducing bureaucracy in agriculture. The outcomes vary between authorities and years, with some simplifications benefiting the entrepreneurs and some benefiting the authorities.

Förord

Föreliggande LTV rapport är en populärvetenskaplig publicering av forskningsprojektet Byråkratin i lantbruket belastar och kostar, vilket finansierades av Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF) (SLF Ärende nr O-15-21-565; SLU ID slu.ltv.2015.4.1-631).

Rapporten baseras på resultat från litteraturgranskning, dagboksregistreringar samt grupp- och individuella intervjuer genomförda under perioden 2016–2019 med svenska lantbruksföretagare, rådgivare och tjänstemän.

Projektet har initierats och genomförts av Sara Bergström Nilsson rådgivare vid Hushållningssällskapet i Halland, Helena Lans Strömblad rådgivare vid Växa Sverige och Christina Lunner Kolstrup docent, forskare och projektledare verksam vid institutionen för Arbetsvetenskap, Ekonomi och Miljöpsykologi (AEM), Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU).

Ett mycket stort och varmt tack riktas till alla lantbruksföretagare, rådgivare och tjänstemän som deltagit i studien, och som har tagit väl emot oss och delat med sig av sina värdefulla kunskaper och erfarenheter.

Ett stort och varmt tack riktas också till finansiären Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF) som gjorde det möjligt för oss att genomföra detta omfattande forskningsprojekt.

Alnarp, juli 2020

*Sara Bergström Nilsson, rådgivare
Helena Lans Strömblad, rådgivare
Christina Lunner Kolstrup, docent*

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	11
Figurförteckning.....	13
1. Introduktion.....	15
1.1. Omfattande och växande regelverk kan orsaka stress	15
1.2. Behov av samarbete mellan myndigheter	15
1.3. Rimliga utredningskrav	16
1.4. Lantbruksbyråkratin idag	16
2. Syfte.....	17
3. Rapportens uppbyggnad	18
4. Material	19
4.1. Urval	19
4.2. Deltagare i projektet	19
5. Metod	21
5.1. Studiedesign.....	21
5.2. Analys av antalet lagkrav.....	22
5.3. Dagboksregistrering i webbaserat verktyg	22
5.3.1. Rekrytering av projektdeltagare för dagboksregistrering	23
5.3.2. Webbaserad dagbok för registrering av administration	23
5.3.3. Analys av registreringar i webbaserad dagbok.....	24
5.4. Djupintervjuer	24
5.4.1. Analys av intervjuer.....	25
5.5. Förenklingsuppdrag i regleringsbrev	25
5.6. Etisk prövning	25
6. Resultat.....	26
6.1. Ökat antal lagkrav för lantbruksföretag	26
6.2. Ökad omfattning av krav på journalföring.....	27
6.3. Ökad omfattning av krav på tillstånd och anmälningar	28
6.4. Tid och kostnad för regelhantering	30
6.5. Kostnader för administration som rör djurhållning.....	31

6.6.	Kostnader för ansökan om EU-stöd	33
6.7.	Kostnader för kontroll	35
6.8.	Ekonomisk och social hållbarhet för lantbruksföretagare.....	37
6.9.	Lagstiftningens krav.....	38
6.10.	Kontroll av lantbruk.....	38
6.10.1.	Relation mellan kontrollant och företag	39
6.10.2.	Varför skiljer sig uppfattningen mellan olika företag?	39
6.10.3.	Dokumentation av kontroll	40
6.10.4.	När bransch och myndighet kontrollerar samma sak	40
6.10.5.	Ekonomiska konsekvenser	41
6.11.	Om- och överprövning av myndighetsbeslut.....	41
6.12.	Egenkontroll.....	42
6.13.	Förenkling av befintlig lagstiftning och regelverk.....	42
6.14.	Myndigheters regleringsbrev	42
6.14.1.	Jordbruksverkets regleringsbrev.....	42
6.14.2.	Länsstyrelsernas regleringsbrev.....	43
6.14.3.	Övriga myndigheters regleringsbrev.....	44
7.	Diskussion.....	46
7.1.	Kritisk metodologisk reflektion.....	46
7.2.	Trots politiska ambitioner har lagkraven ökat.....	47
7.2.1.	Förenklingsuppdrag i regleringsbrev	47
7.2.2.	Fler anmälningar och tillstånd.....	48
7.2.3.	Dokumentationskrav från bransch.....	48
7.2.4.	Stor tidsåtgång för små eller komplexa företag	48
7.2.5.	Tillämpningen av lagstiftning är ett större problem.....	49
7.3.	Myndigheternas inställning och bemötande	49
7.4.	En lagstiftning för praktiken	50
7.5.	Byråkrati som begränsar företagsutveckling	51
7.6.	Utmaningar med skriftlig dokumentation	51
7.7.	Kontroller	52
8.	Slutsatser	54
9.	Insamlade förenklingsförslag från företagare, tjänstemän och rådgivare	56
10.	Referenser.....	64
11.	Bilaga 1 - Förenklingsförslagen (publik version).....	67
12.	Bilaga 2 - Publikationer	75
13.	Bilaga 3 - Faktablad 2017:20	77
14.	Bilaga 4 - Faktablad 2018:11	83
15.	Bilaga 5 - Faktablad 2018:12	89

16.	Bilaga 6 - Faktablad 2019:4	95
17.	Bilaga 7 - Ljud- och filminspelningar	101
18.	Bilaga 8 - Resultatförmedling och samverkan	103
18.1.	Bilaga 8a) - Informationsspridning under projektperioden	103
18.2.	Bilaga 8b) - Mediartiklar.....	106
19.	Bilaga 9 - Den digitala dagboken.....	111
19.1.	Bilaga 9a) - Projektinformation	113
19.2.	Bilaga 9b) - Instruktioner till registrering.....	117
19.3.	Bilaga 9c) - Exempel från den digitala dagboken.....	119
20.	Bilaga 10 - Informationsbrev och samtyckesblankett intervjuer	121
20.1.	Bilaga 10a) - Informationsbrev till lantbruksföretagare.....	123
20.2.	Bilaga 10b) - Informationsbrev till tjänstemän	125
20.3.	Bilaga 10c) - Samtyckesblankett intervjuer	127
21.	Bilaga 11 - Frågeguider	129
21.1.	Bilaga 11a) - Intervjuguide lantbruksföretagare	131
21.2.	Bilaga 11b) - Intervjuguide tjänstemän.....	133
22.	Slutord från projektgruppen	136

Tabellförteckning

Tabell 1.	Beskrivning av projektdeltagare som regelbundet förde dagbok över administrativt arbete.	sida 23
Tabell 2.	Kraven på anmälningar och tillstånd enligt Miljöhousesyn 2016.	sida 28

Figurförteckning

Figur 1.	Totalt antal lagkrav som lantbruksföretag måste följa 1996, 2006 och 2016.	sida 26
Figur 2.	Branschvis uppdelning av lagkrav 1996, 2006 och 2016.	sida 27
Figur 3.	Antalet journaler/planer samt tillstånd/anmälningar som krävdes för lantbruksföretag år 1996 respektive 2016.	sida 28
Figur 4.	De 47 lantbruksföretagens totala kostnader för byråkrati, under sex månader, uppdelat på olika anledningar.	sida 30
Figur 5.	Direktorsättningarnas inverkan på jordbruksföretags vinst fördelat på olika produktionsinriktning och företagens storlek i form av total årsarbetstid.	sida 31
Figur 6.	Medeltal kostnad för journalföring, märkning och rapportering av djur utslaget per djurenhet för olika djurslag och inriktningar.	sida 32
Figur 7.	Kostnad för journalföring, märkning och rapportering per mjölkko under sex månader för 14 mjölkföretag.	sida 33
Figur 8.	Kostnader för ansökan om stöd under sex månader, per enskilt företag.	sida 34
Figur 9.	Kostnader för SAM- ansökan utslaget per hektar odlingsmark.	sida 35
Figur 10.	Andel företag som hade kontroll under 6 månader.	sida 36
Figur 11.	Kostnad för kontroller under sex månader för 35 företag.	sida 37
Figur 12.	Förenklingsuppdrag i regleringsbrev för olika myndigheter under perioden 2003 och 2020.	sida 44
Figur 13.	Förenklingsuppdrag i regleringsbrev för några myndigheter under olika år.	sida 45

1. Introduktion

1.1. Omfattande och växande regelverk kan orsaka stress

Tidigare forskningsstudier och rapporter har visat att lantbruksföretagare upplever hög ekonomisk belastning samt mental stress orsakat av olika lagkrav och myndighets- och branschkontroller (Lunner Kolstrup och Lundqvist, 2013; Lunner Kolstrup et al., 2013; Wretling Clarin och Karlsson, 2012).

Svenska lantbruksföretagare och landsbygdsentreprenörer är förpliktigade att följa omfattande lagstiftning och regler relaterade till exempelvis miljöfrågor, djurhälsa och djurskydd, livsmedelssäkerhet, markanvändning, vattenskydd, arbetsmiljö samt kemikalieanvändning. En undersökning utförd av Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) visade att ett lantbruk måste beakta omkring 400 lagar och regler (LRF, 2006). Detta stora antal regler och krav gör det svårt att känna till dem alla. Lantbruksföretagare som inte följer dessa kan riskera böter och avdrag på EU-stöd, vilket skapar stress och oro bland lantbrukarna (Lunner Kolstrup och Lundqvist, 2013; Lunner Kolstrup et al., 2013; Wretling Clarin och Karlsson, 2012).

I ett SLF finansierat forskningsprojekt, studerades 420 lantbruksföretagare med mjölk-, kött- eller grisproduktion, och resultaten visade tydligt att frågor relaterade till EU-regler, kontroller, betalningar från EU och myndigheternas bemötande var den största orsaken till stress bland lantbrukarna i studien. Det finns därför ett behov av att minska pressen och stressen orsakad av lagstiftningen för lantbruksnäringen. Det finns också ett behov av att förbättra kommunikationen mellan lantbruksföretagare och myndigheter (Lunner Kolstrup och Lundqvist, 2013).

1.2. Behov av samarbete mellan myndigheter

De kontrollerande myndigheterna har inspektörer eller kontrollanter som delvis kontrollerar samma sak som andra myndigheter. Därtill finns frivilliga certifieringssystem (till exempel KRAV, Svenskt Sigill) som delvis kontrollerar samma saker. Detta ökar tidsåtgången och kostnaden för företagen. Ett projekt som

studerade effekten av höga avgifter myndigheter för gårdsbaserade biogasanläggningar visade att flera företag krävdes på sammanlagt 42 000 kr per år i olika tillsynsavgifter (Nilsson, 2014). Det finns därför ett behov av ökat samarbete mellan olika myndigheter och bransch, för att minska tidsåtgång och kostnad för företagen.

1.3. Rimliga utredningskrav

Enligt miljöbalken ska gårdar med stor djurproduktion ansöka om tillstånd från Länsstyrelsen om de vill utöka eller ändra sin produktion. Sedan 1999 då miljöbalken infördes har kraven på antalet uppgifter att ta med i tillståndsansökan och miljökonsekvensbeskrivningen ökat väsentligt. Det är svårt för en lantbruksföretagare att skriva en ansökan utan hjälp av en konsult. Ibland efterfrågas uppgifter som verkar irrelevant för den aktuella produktionen. Som exempel behövde en gårdsbaserad biogasanläggning som ville utöka sin biogasproduktion, ange klassningen av allt ytvatten inom eller utanför gårdens gränser, upp till 30 km bort, och hur dessa ytvatten är klassificerade enligt VISS (Vatteninformationsystem i Sverige), trots att myndigheterna redan har den informationen och att en ökad biogasproduktion inte förväntas påverka vattendragen. Det är riskfyllt att inte inkomma med informationen även om den för företaget verkar irrelevant, eftersom tillståndsansökan då kan betraktas som inkomplett och därför avslås.

1.4. Lantbruksbyråkratin idag

Det omfattande och komplexa regelverk som berör både svenskt och europeisk jordbruk och landsbygd och hur det påverkar utvecklingen, tillväxten och förutsättningarna att driva jordbruks- och landsbygdsföretag har uppmärksammats i flera media och rapporter (Borgström, 2019; Andersson, 2018; Borgström, 2018; Europeiska Kommissionen, 2018; Liljeqvist, 2017; Svenskt Näringsliv, 2017; Vernersson, 2015). Från de svenska myndigheternas sida gjordes en satsning, Förenklingsresan, på initiativ från Jordbruksverket och LRF. Förenklingsresan fokuserade på att ta reda på vad lantbruksföretagarna upplevde som krångligt och vad som kunde göras för att förenkla detta. I Förenklingsresan besöktes lantbrukare för att lyssna in vad som upplevdes problematiskt med hänsyn till de krav som ställs från myndigheter och branscher. Dessutom satte Jordbruksverket fokus på den ekonomiska belastningen i rapporten Kraven kostar – Jordbruksföretagarens administrativa kostnader för myndighets- och branschkrav (Wretling Clarin och Karlsson, 2012). Ett regelverk som uppfattas som krångligt och byråkratiskt kan leda till att företagsutveckling stagnerar och förhindra att nya företag startar.

2. Syfte

Syftet med projektet är att synliggöra tidsåtgång och kostnad för olika regelverk som belastar de svenska lantbruks- och landsbygdsföretagarna. Indirekt syftar det till att verka för att minska belastningen på svenskt jordbruk och landsbygd från olika myndigheter och regelverk och därmed öka möjligheten för förbättrad lönsamhet och konkurrenskraft i våra svenska livsmedelsproducerande företag.

De specifika syftena med projektet var att:

1. Identifiera och kvantifiera tidsåtgång och kostnader för myndighetsrelaterat arbete som belastar olika branscher inom jordbrukssektorn samt analysera effekterna av detta.
2. Sprida resultatet till berörda myndigheter, politiker och branscher för att verka för en positiv förändring av den nuvarande regelbörda och byråkrati för svenskt jordbruk och landsbygd.

Vi undersökte och identifierade också:

3. De regler som lantbruksföretagare och landsbygdsföretag uppfattar som det största hindret och hotet mot deras produktion/företag.
4. I vilken utsträckning regelkrav begränsar utvecklingen av deras produktion/företag.
5. Hur de psykiskt upplever att de nuvarande reglerna och myndighetskontroller och inspektioner påverkar deras dagliga arbete.
6. Hur upplever de att regelverk och tillsyn borde förändras för att ge svensk jordbruk och landsbygd bättre förutsättningar för att bedriva framgångsrika, konkurrenskraftiga och lönsamma företag
7. Hur lantbruksföretagare upplever kommunikationen med myndigheter i samband med regelverk och tillsyn och hur denna kommunikation och dialog kan förbättras för att minska stress och mental belastning.

3. Rapportens uppbyggnad

I projektet har en referensgrupp etablerats, granskning av befintlig lagstiftning har gjorts, samt dagboksregistreringar och grupp- och individuella intervjuer har genomförts. Trianguleringen av använda metoder avsåg att inhämta data och information för att få fakta om och en djupare förståelse för omfattningen och upplevelsen av lagstiftningen och byråkratin bland svenska lantbruksföretagare, rådgivare och tjänstemän kopplat till de gröna näringarna. Beskrivning av urval, deltagare, metod, resultat och diskussion redovisas i de efterföljande avsnitten. Guide för dagbok och intervjuer, informationsbrev till deltagarna och informations- och utbildningsmaterial och publiceringar (Faktablad) samt förenklingsförslag finns under avsnittet bilagor. Till projektet skapades även en [projekthemsida med information om projektet och publicerade resultat](#). För den läsare som främst är intresserad av hur lagstiftningen och byråkratin i lantbruket belastar och kostar lantbruksföretagarna, rekommenderas att gå direkt till avsnitten ”Resultat” och ”Diskussion”, där resultaten från projektet redovisas; samt även bilagorna ”Förenklingsförslag” (Kapitel 9 och bilaga 1), ”Publikationer” (bilaga 2-6), ”Ljud- och filminspelningar” (bilaga 7) samt ”Resultatförmedling och samverkan” (bilaga 8).

4. Material

4.1. Urval

Lantbruksföretagare till dagboksregistreringar och djupintervjuer rekryterades genom kontakter med rådgivare och chefer på Hushållningssällskapen och Växa Sverige runt om i landet. De rekryterades även genom marknadsföring av studien på branschdagar, via SLU:s, Hushållningssällskapets och Växas hemsidor, Facebook, lokalradio, web-TV och lantbrukspress. Regionkontoren för LRF Skåne, Halland och Sydost ombads föreslå medverkande företag. Kontakten med företagen sköttes av Hushållningssällskapet Halland och Växa Sverige.

Projektgruppen har via telefon kontaktat 145 lantbruksföretagare för dagboksregistreringar och av dessa var 75 intresserade av att vara med i projektet och göra dagboksregistreringar. För intervjuer har ca 50 företag kontaktats, varav 18 intervjuer utfördes. Urvalet har skett för att täcka branscherna mjölk/nötkött, gris, fjäderfä samt växtodling. En viktig urvalsparameter var att företagarna var intresserade av att delta och regelbundet registrera i dagboken. Projektgruppen har också aktivt valt företag av olika storlek, olika geografisk belägenhet, företagare av olika kön och ålder.

4.2. Deltagare i projektet

Projektet inleddes med bildandet av en referensgrupp bestående av projektgruppen (en SLU forskare från Sveriges lantbruksuniversitet, en rådgivare från Hushållningssällskapet och en rådgivare från Växa Sverige) och representanter från LRF och LRF konsult samt tre lantbruksföretagare. I projektet medverkade även lantbruksföretagare, lantbruksrådgivare och tjänstemän på Länsstyrelser. Projektet omfattade flera delstudier:

- En dagbok utvecklades under våren 2016; 75 lantbruksföretagare registrerade regelbundet under 6 månader över sommarhalvåret 2016 och 47 lantbruksföretagare fullförde registreringarna efter 6 månader.

Kompletterande intervjuer i relation till dagboksregistreringarna genomfördes med 18 lantbruksföretagare.

- Intervjuer med 15 lantbruksföretagare, 10 rådgivare (fokusgrupp) och 5 tjänstemän på olika Länsstyrelser i landet genomfördes under 2018.

Deltagarna som deltog i referensgruppen, dagboksregistreringarna och de individuella intervjuerna fick ersättning för nerlagd arbetstid.

5. Metod

5.1. Studiedesign

För insamling av data i projektet användes både kvantitativa (webbaserat verktyg för dagboksregistreringar) och kvalitativa metoder (intervjuer) anpassade till målgruppen, workshop med miljørådgivare, litteraturgenomgång samt specifik genomgång av lagstiftning år 1996, 2006 och 2016. Projektet var av tvärvetenskaplig karaktär med representanter från akademien (SLU) samt två rådgivningsorganisationer (Hushållningssällskapet Halland and Växa Sverige). Till projektet knöts en referensgrupp bestående av tre lantbruksföretagare och en representant från lantbruksorganisationen (LRF).

För att åstadkomma en skillnad utifrån projektets resultat och arbeta för faktiska förändringar av den lagstiftande jordbruksbyråkratin genomfördes fyra workshop-seminarier med representanter från Näringslivsdepartementet (landsbygdsfrågor), Jordbruksverket, Statistiska Centralbyrån, riksdagspolitiker samt representanter från länsstyrelser och kommunala förvaltningar. Dessutom har fyra faktablad publicerats (bilagorna 2-6), denna projektrapport sammanställts, och utbildningsmaterial i form av fem inspelade föreläsningar och tre inspirationsfilmer producerats (bilaga 7). Förenklingsförslag från lantbruksföretagare, rådgivare och tjänstemän har samlats in (Kapitel 9 och bilaga 1). Därutöver har projektresultaten löpande förmedlats nationellt och internationellt till intressenter, och projektet har genom åren fått omfattande mediauppmärksamhet vilket framgår av i avsnittet "Resultatförmedling och samverkan" (bilaga 8). På de olika workshop-seminarier har projektresultaten presenterats och diskuterats.

I projektet användes en triangulering av metoder med en dagboksregistrering, individuella intervjuer samt genomgång av lagstiftning (Miljöhousesyn 1996, 2006 och 2016) samt övrig av relevant litteratur. Triangulering innebär användning av mer än en metod i syfte att studera samma situation eller fenomen. Vid triangulering kommer mer omfattande information att tillhandahållas för att öka förståelsen för det studerade fenomenet och bekräfta resultaten vilket ökar validitet och trovärdighet. Genom triangulering är det därvid möjligt att fånga ett bredare perspektiv samt en mer rik och fördjupad bild av den studerade situationen. Både datatriangulering (dvs olika information insamlad i olika former och vid olika

tider), forskartriangulering (dvs att mer än en forskare samlar in informationen) och metodologisk triangulering eller mixed methods (dvs mer än en metod används för inhämtning av information) användes i projektet. Både kvalitativa och kvantitativa metoder användes i projektet som komplement till varandra.

Projektet genomfördes under perioden 1 januari 2016 och avslutades 30 juni 2020.

5.2. Analys av antalet lagkrav

I projektet har genomförts en jämförelse av hur antalet lagar och branschkrav för lantbruksföretag har ändrats mellan åren 1996, 2006 och 2016. Jämförelsen byggde på Miljöhousesyn (LRF, 1996, 2006, 2016), som är en sammanställning av de regler och lagar som berör lantbruket. Miljöhousesyn ges årligen ut av lantbrukarnas riksförbund (LRF) sedan 1995. I Miljöhousesyn ingår miljöregler, regler för djurskydd, biotopskydd med mera. Däremot ingår inte regler för exempelvis bokföring, arbetsgivarregler m.fl.

Jämförelsen utgick från lagar och regler som fanns 2016 och sedan undersöktes om dessa även gällde 2006 respektive 1996. Med lagkrav menas inte antalet paragrafer, utan antal praktiska krav som ställs på lantbruket. Om lagkravet inte fanns med i de äldre versionerna av Miljöhousesyn kontrollerades bakomliggande lagstiftning för att se när den aktuella lagen infördes och vilken lagstiftning som eventuellt föregick den, och om möjligt vad den lagstiftningen innebar. Om ett lagkrav fanns, men inte fanns med i Miljöhousesyn, registrerades det som att lagkravet fanns. Om det tidigare fanns ett lagkrav, men inte lika omfattande eller strängt som 2016, så räknades det som att det då fanns 0,5 lagkrav istället för ett helt lagkrav. När det gäller krav som grundas i EU-förordningar registrerades det att kravet infördes det år som EU-förordningen antogs.

5.3. Dagboksregistrering i webbaserat verktyg

I projektet har identifierats och kvantifierats hur mycket tid lantbruksföretagarna lade på administration samt vilken kostnad administrationen medfört. Undersökningen omfattade både myndighetsrelaterad och branschspecifik administration inom miljö- och arbetsmiljöområdet. Administration kring ekonomi, såsom arbetsgivaravgifter, bokslut och deklaration ingick inte. Kvantifieringen gjordes genom att företagare registrerade tid och kostnad via inloggning på en hemsida som skapades för projektet (se bilaga 9 med information om den digitala dagboken).

5.3.1. Rekrytering av projektdeltagare för dagboksregistrering

Lantbruksföretagare till tidsstudien rekryterades genom att anställda på LRF, Hushållningssällskap, Växa Sverige och SLU runt om i landet lämnade förslag på möjliga företagare som kunde medverka i projektet. Projektdeltagare efterlystes på hemsidor och branschträffar. Rekryteringen av företag påbörjades januari 2016 och pågick till april 2016. Då det var viktigt att företagen var intresserade av att regelbundet registrera har det i denna studie använts som ändamålsenligt urval, för att öka sannolikheten för att få fullständiga registreringar. Urvalskriterierna var att företagen skulle vara geografiskt spridda över flera län, att olika driftsinriktningar var representerade, varierande åldrar på deltagarna och att både män och kvinnor medverkade. Projektgruppen kontaktade via telefon 145 lantbruksföretagare under januari-mars 2016 och av dessa medverkade 75 stycken i studien, varav 47 av dem fullföljde arbetet under hela projektperioden. Ett företag var i förändringsfas, medelåldern bland företagen var 49 år och storleken på företagen varierade från noll till 580 hektar. En beskrivning av projektdeltagarna finns i tabell 1.

Tabell 1. Beskrivning av projektdeltagare som regelbundet förde dagbok över administrativt arbete

Antal deltagare som påbörjade respektive fullföljde studien	75/47
Geografisk fördelning av företagen	Norrland (11%), Götaland (70%), Svealand (19%)
Antal företag i förändringsfas	1 st (2%)
Areal på gårdarna i studien	0-580 hektar
Antal djurenheter på gårdarna i genomsnitt	215 i Götaland och Svealand, 28 i Norrland
Antal anställda i genomsnitt (min och max)	2,85 (spann mellan 0-10)
Företag med kompletterande verksamhet ex förädling, maskinstation, uthyrning, energiproduktion mm.	13 (47%)
Tidsperiod som registreringar genomfördes	1 april till 30 september 2016

5.3.2. Webbaserad dagbok för registrering av administration

En webbaserad dagbok utvecklades och 75 företag fick individuella inloggningar till den hemsida där registreringar skedde. Företagen registrerade all tid de lade ner på administration samt om de hade någon kostnad för administrationen utöver den egna arbetstiden. Enligt projektplanen skulle registreringarna utföras under ett års tid, från april 2016 till mars 2017. I början av registreringarna följdes det upp vilka företagare som kommit igång med registreringarna och övriga kontaktades via telefon för att ge dem hjälp att komma igång. Ett instruktionsbrev skickades till deltagarna med information om hur olika typer av administration skulle registreras

för att alla deltagare skulle registrera på samma sätt. Det var svårt att få alla deltagare att registrera tillräckligt ofta och projektgruppen beslutade efter ca fem månaders registrering att endast låta registreringen pågå under sex månader istället för de planerade 12 månaderna. Efter sex månader kontaktades alla igen, och efter kontakterna hade 47 företag fullföljt registrering.

5.3.3. Analys av registreringar i webbaserad dagbok

Genom att dagboksregistreringarna skett under sex månader istället för ett kalenderår blev resultaten inte fullständiga. Om registreringarna genomförts under 12 månader hade det bättre speglat företagets totala administration då det till viss del är årstidsbundet. Projektgruppen bedömde dock att resultaten skulle bli sämre om registreringarna genomförts de planerade 12 månaderna, eftersom det riskerade att fler företag skulle upphöra med registreringarna i dagboken ju längre tiden gick. Registreringarna genomfördes under sommarhalvåret, vilket medförde att administrationen som rörde växtodling till stora delar fanns med, och en stor del av fältkontrolltiden sammanföll med registreringsperioden. Däremot kan vissa typer av administration ha hamnat utanför denna tidsram. Resultaten speglar därför tidsåtgången under den givna projektiden. Registreringarna genererade stora datamängder och har sammanställts och analyserats med hjälp av Excel.

5.4. Djupintervjuer

Femton djupintervjuer med lantbruksföretag inom olika produktionsinriktningar genomfördes för att få ökad förståelse för hur lantbruksföretagarna uppfattade administrationen samt för att identifiera vilken administration de upplevde som tyngst, viktigast samt onödig. Det genomfördes även fem intervjuer av tjänstemän på olika Länsstyrelser. Två intervjuguider utvecklades för de två typerna av intervjuer. Intervjuerna fokuserade på företagarnas upplevelse av administration, samt vad som fungerade bra och dåligt med olika sorters av administration, exempelvis kontroller, registreringar samt olika typer av tillstånd. En av frågorna som ställdes vid intervjuerna var om det fanns administration som företagarna ansåg som onödig, och vad detta var i så fall.

Semi-strukturerade intervjuer är oftast de som används jämfört med strukturerade och öppna intervjuer, vilket var fallet i detta forskningsprojekt. Denna metod kan tillhandahålla jämförbara och pålitliga data, men samtidigt enligt Bernard (2006) hålla alla dörrar öppna för att följa upp olika trådar.

De individuella intervjuerna varade ca en timme per intervju. Intervjuguide (bilaga 11), samt informationsbrev till deltagarna och samtyckesblanketter utarbetades (bilaga 10).

5.4.1. Analys av intervjuer

De individuella intervjuerna och gruppintervjuerna spelades in med hjälp av diktafon (om medgivande gavs av deltagarna). Intervjuerna transkriberades och vid eventuella tveksamheter kompletterades materialet efter kontakt med de intervjuade. Texterna sammanfattades och en reflektion gällande följande frågeställningar beaktades: Vad säger de intervjuade? Vad är viktigt för de intervjuade? Hur tolkas de intervjuades upplevelser och påståenden? Intervjuerna genererade stora datamängder och för bearbetning och analys av materialet valdes tematisering som kvalitativ metod (Kvale & Brinkmann, 2014; Kvale & Brinkmann, 2009).

5.5. Förenklingsuppdrag i regleringsbrev

Inom projektet studerades regleringsbrev till Länsstyrelserna, Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Arbetsmiljöverket och Kemikalieinspektionen då dessa myndigheter har flera lagkrav som berör lantbruk- och landsbygdsföretag (Ekonomistyrningsverket, 2019). Regleringsbrev undersöktes för perioden 2003 till och med 2020. År 2003 blev startåret eftersom regleringsbrev från och med detta år fanns publicerade på Ekonomistyrningsverkets hemsida. Kontrollen gjordes med hjälp av hemsidornas sökfunktion och flera alternativa sökord relaterat till förenklingar användes.

5.6. Etisk prövning

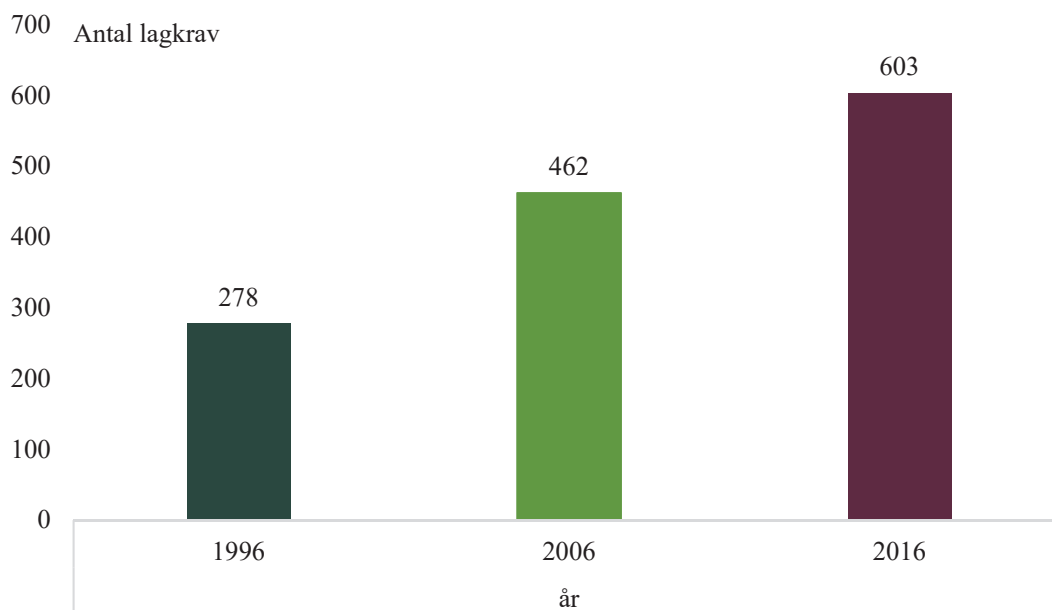
Ansökan till och godkännande från Regionala Etikprövningsnämnden (EPN) i Lund gällande intervjuerna gjordes juli-augusti 2017 (Dnr EPN 2017/574). Anmälan om upprättande av personregister gjordes till registeransvarig på SLU i april 2016. Gällande lagstiftning beaktades och följdes i relation till etiska aspekter i studien. Deltagarna i studien delgavs skriftlig och tydlig information och motiv för deltagande i projektet. De informerades även om frivilligheten i deltagandet, om deras anonymitet i studien samt lämnade skriftligt samtycke om deltagande. Gällande lagstiftning i relation till sekretess av personuppgifter och eventuella övriga känsliga uppgifter samt arkivering har också beaktats och följts.

6. Resultat

Resultaten från forskningsprojektet redovisas i efterföljande avsnitt.

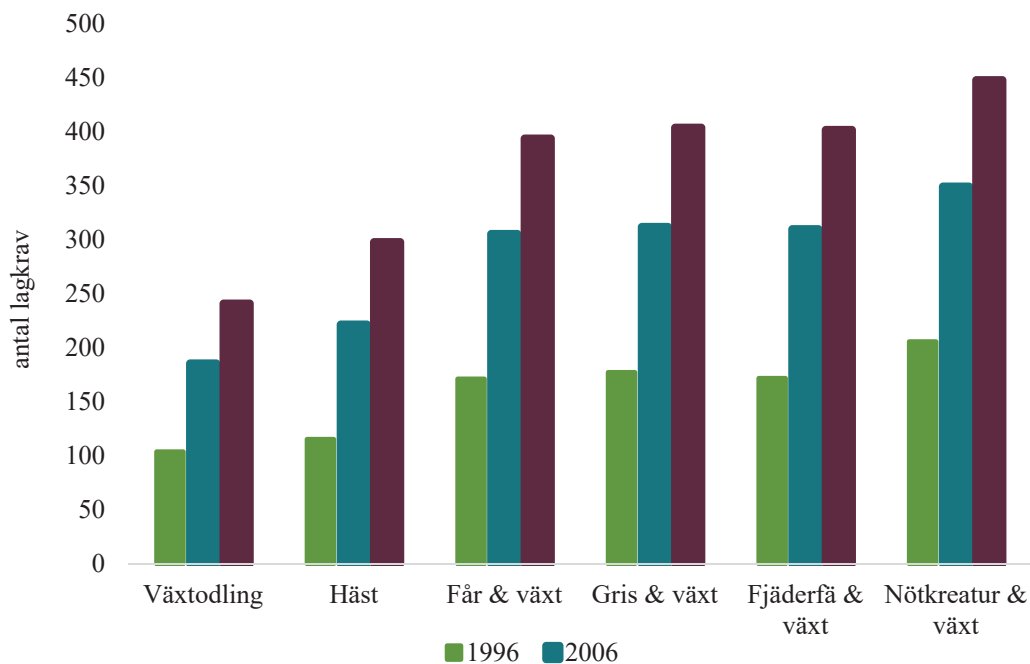
6.1. Ökat antal lagkrav för lantbruksföretag

Inom projektet har det jämförts hur antalet lagar och branschkrav har ändrats mellan åren 1996, 2006 och 2016 (se Faktablad 2017:20, bilaga 3). Cirka 50 % av de lagkrav som faktiskt fanns 1996 var upptagna i Miljöhusensyn det året. Jämförelsen har visat att antalet lagkrav har ökat med 120 % mellan 1996 och 2016. Det fanns 278 lagkrav år 1996 att jämföra med 603 lagkrav år 2016 (figur 1).

Figur 1. Totalt antal lagkrav som lantbruksföretag måste följa 1996, 2006 och 2016.

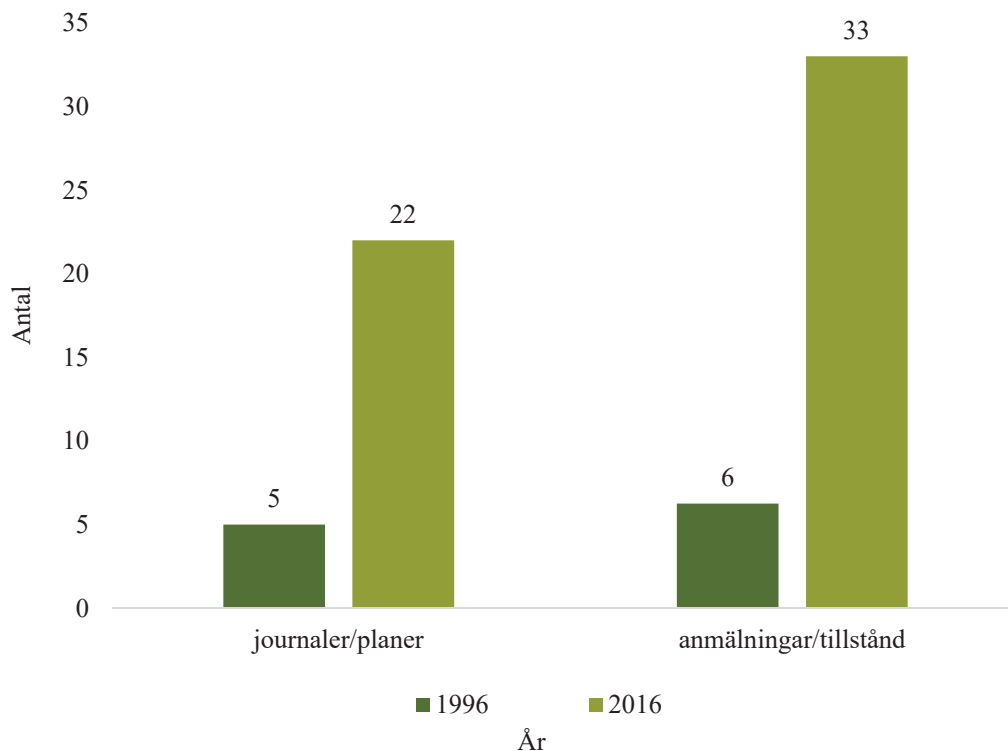
I jämförelsen har lagkraven delats upp på olika produktionsinriktningar (figur 2). Flest lagkrav att följa har företag med nötkreatur. Den störst procentuella ökningen av antalet lagkrav har företag med hästverksamhet.

Figur 2. Branschvis uppdelning av lagkrav 1996, 2006 och 2016.

6.2. Ökad omfattning av krav på journalföring

Ett ökat krav på livsmedelssäkerhet från industrin medför ökade krav på företagen att föra olika planer och journaler över verksamheten. Exempelvis måste företagen vid varje tillfälle kunna visa var allt foder på gården kommer ifrån, vilket gör det möjligt att spåra en eventuell foderrelaterad smitta tillbaka till produktionsplatsen. Företagarna måste på samma sätt genom journaler kunna visa vart du levererar den stallgödsel som inte sprids på den egna arealen. År 2016 fanns det enligt Miljöhusensyn sammantaget krav på 22 planer eller journaler för alla produktionsinriktningar hopräknade (figur 3). Det är ofta krav på att journalerna och planerna ska sparas, men i många fall inte definierat under hur lång tid. I lagstiftningen förekom krav på att spara dokumentationen mellan tre och sex år.

Figur 3. Antalet journaler/planer samt tillstånd/anmälningar som krävdes för lantbruksföretag år 1996 respektive 2016.

6.3. Ökad omfattning av krav på tillstånd och anmälningar

År 2016 fanns det enligt Miljöhusensyn krav på 33 tillfällen då ett lantbruksföretag enligt lagen skulle göra en anmälan eller skicka in en tillståndsansökan till en myndighet (figur 3). Detta var en kraftig ökning jämfört med 1996, i tabell 2 är kraven på anmälningar/tillstånd listade. Utöver dessa finns ytterligare tillstånd som krävs för vissa verksamheter exempelvis tillstånd enligt Myndigheten för säkerhet och beredskap (MSB) för att ha en biogasanläggning och tillstånd enligt Animaliska biproduktförordningen för att röta stallgödsel.

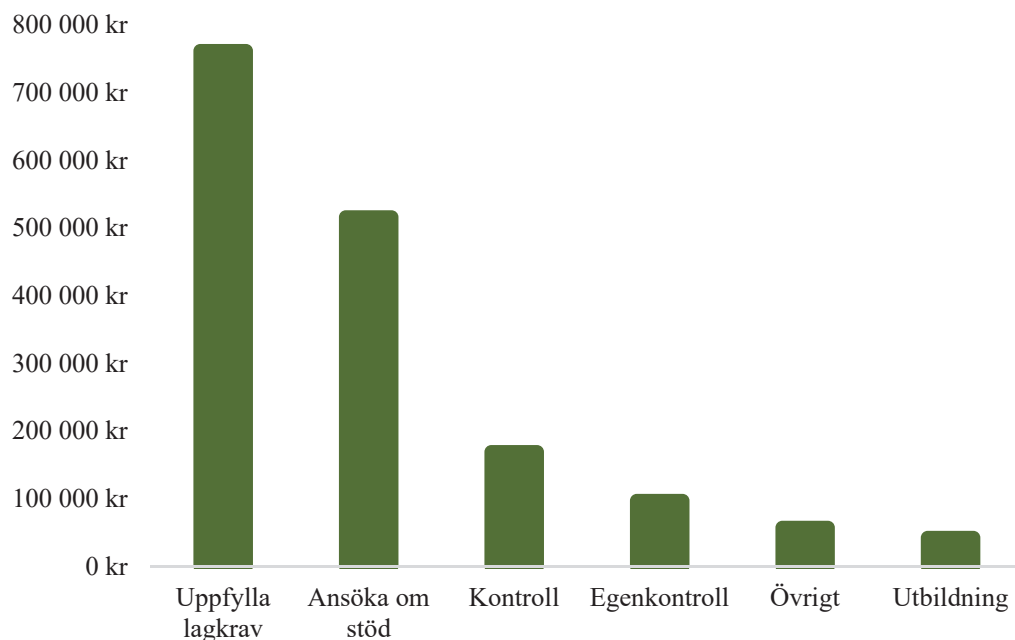
Tabell 2. Kraven på anmälningar och tillstånd enligt Miljöhusensyn 2016.

Punkt i Miljöhusensyn 2016	Regelbeskrivning
G1.1	Om verksamheten är anmälningspliktig, har anmälan gjorts till kommunen?
G1.2	Om verksamheten är tillståndspliktig, har tillstånd lämnats av länsstyrelsen?
G1.5	Om foder hanteras (odlas, lagras, utfodras, säljs eller på annat sätt överläts), är anläggningen registrerad hos Jordbruksverket som foderföretag?

G3.9	Har du sökt tillstånd från din kommun och fått detta beviljat om mer än 100 ton (eller mer än 50 ton i samma byggnad) mineralgödsel som innehåller mer än 80 viktprocent ammoniumnitrat förvaras på gården?
G3.12	Finns tillstånd från din kommun om mer än 100 liter väteperoxid i en koncentration mellan 20-60 % hanteras?
G4.7	Har du gjort en skriftlig anmälan till kommunens miljökontor om nyinstallation av diesel-, eldningsolje- eller spilloljecistern?
G4.10	Har cisterner och rörledningar som inte används gjorts obrukbara och omöjliga att fylla (av misstag), rengjorts samt avanmälts till miljöförvaltningen?
G4.11	Är miljöförvaltningen skriftligen informerad om lagring av mer än 250 l brandfarlig vätska om denna förvaras inom vattenskyddsområde?
G6.4	Om ett stationärt aggregat med 10 kg köldmedia eller mer har installerats, har tillsynsmyndigheten (kommunen) underrättats?
G6.6	Om ett stationärt aggregat med 10 kg köldmedium totalt eller mer inte längre används, har tillsynsmyndigheten underrättats?
G7.5	Har du tillstånd från länsstyrelsen om du transporterar eget avfall som uppgår till mer än 10 ton eller 50 m3 (undantaget är transport av stallgödsel och kadaver)?
G8.3	Om du själv transporterar farligt avfall (gäller "begränsad mängd"), är detta anmält till länsstyrelsen?
G10.2	I de fall det krävs, lämnas skriftlig redogörelse för brandskyddet till kommunen?
V1.1	Är din verksamhet/anläggning registrerad hos länsstyrelsen om du odlar spannmål, frukt, grönsaker, rotsaker m.m. för livsmedelsändamål?
V6.1	Om genetiskt modifierade grödor odlas, har en anmälan gjorts till Jordbruksverket?
V7.12	Finns tillstånd från kommunen om spridning sker inom skyddsområde för vattentäkt?
V8.3	Om företaget hanterar vissa levande växter eller odlingssubstrat är verksamheten registrerad hos Jordbruksverket?
V8.4	Om potatis odlas på mer än 0,5 ha, är odlingen registrerad hos Jordbruksverket?
V11.1	Om slam sprids, har detta anmälts till kommunens miljöförvaltning?
V12.1	Om du använder animaliska biprodukter som gödningsmedel (t.ex. Biofer), har du registrerat och fått tillstånd av Jordbruksverket om sådant krävs?
V13.7	Om du är förmedlare av gödsel och mellanlagrar gödsel inför leverans till en tredje part har du anmält, alternativt sökt och beviljats tillstånd, för verksamheten?
V14.2	Finns tillstånd från Länsstyrelsen för markavvattning innan åtgärder som ändrar vattennivån vidtas (t.ex. nydikning, fördjupa eller bredda vattendrag eller annan markavvattning)?
V14.4	Om annan vattenverksamhet bedrivs, finns tillstånd från Mark- och miljödomstolen?
V15.1	Om en åtgärd planeras som kan komma att ändra naturmiljön väsentligt (t.ex. husbehovstäkt, schaktning, enskild väg), har samråd skett med länsstyrelsen (eller Skogsstyrelsen om det är på skogsmark)?
V16.6	Om jordbruksmark permanent ska tas ur produktion, har skriftlig anmälan gjorts till länsstyrelsen senast 8 månader i förväg?
V17.2	Om verksamhet som kan påverka allmänhetens tillgång till stranden eller väsentligt förändra livsvillkoren för djur- eller växtarter bedrivs inom strandskyddsområde, har kontakt tagits med kommunen för att kontrollera om åtgärden är tillåten eller kräver dispens?
V17.6	Om verksamhet bedrivs inom eller i närheten av Natura 2000-område, finns tillstånd för verksamhet som kan skada naturmiljö, t.ex. uttag av vatten, dikning eller schaktning?
V17.7	Om avverkningar/gallringar/röjningar i Natura 2000-områden sker, känner du till om dessa är tillståndspliktiga?
D21.2	Om fiskmjöl blandas i foder på gården, är verksamheten godkänd av Jordbruksverket?
D26.4	Du som importerar får, getter eller deras sperma, ägg eller embryon både från länder inom som utanför EU, är du registrerad för införsel hos Jordbruksverket?
D29.4	Är djuren registrerade i värphöns- respektive fjäderfäregistret?
D33.1	Om hästhållningen är tillståndspliktig, finns tillstånd?
A3.3	Registreras samtliga på byggarbetsplatsen i en elektronisk personalliggare?

6.4. Tid och kostnad för regelhantering

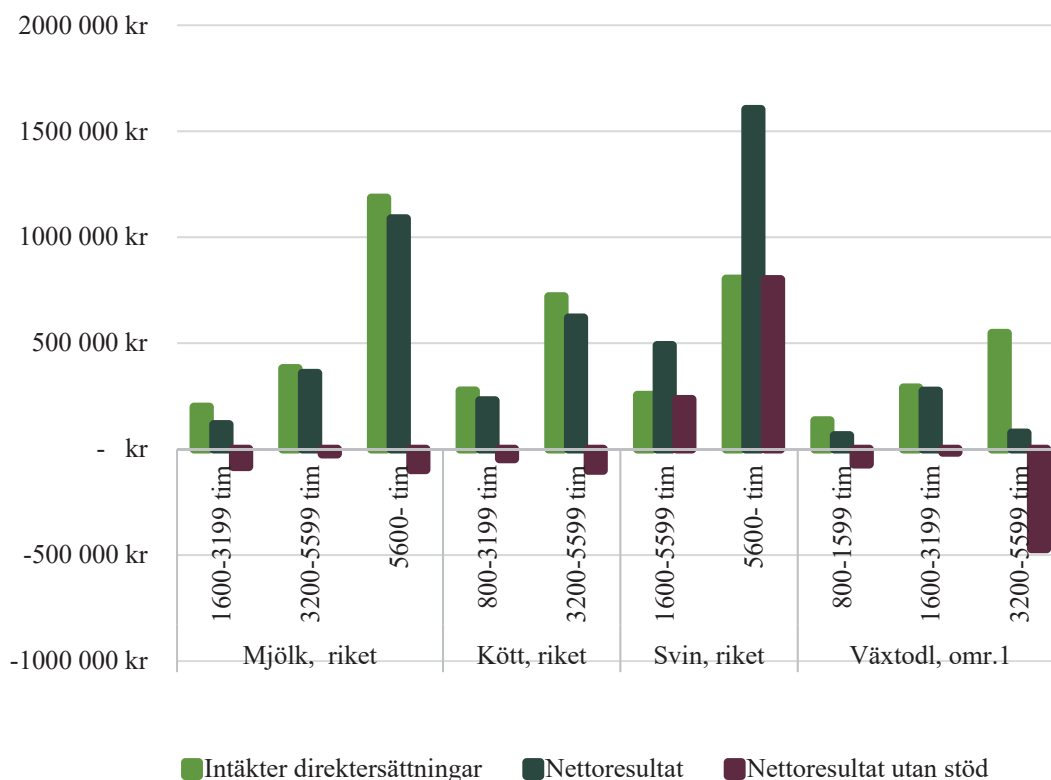
De 47 lantbruksföretag som ingick i studien hade totalt kostnader på 1,6 miljoner kronor under sex månader, vilket motsvarade drygt 34 000 kronor per företag (se Faktablad 2019:4, bilaga 6). Dessa inkluderade beräknade kostnader utifrån de timmar lantbruksföretagaren registrerade att de la på administration, samt eventuella konsultkostnader. Kostnaderna i denna studie härrörde främst till kostnader för den egna nedlagda tiden. Genom att sätta en timlön på 330 kr för detta arbete avspeglas kostnaderna på ett rimligt sätt, då det var kvalificerade personer som utförde administrationen. I figur 4 syns fördelningen av olika kostnadslag.

Figur 4. De 47 lantbruksföretagens totala kostnader under sex månader för byråkrati, under sex månader, uppdelat på olika anledningar.

Den största delen, 760 000 kr, var sådant som lantbruksföretagarna måste göra för att uppfylla olika lagkrav. Cirka 50 % av denna kostnad utgjordes av djurkopplade aktiviteter i form av journalföring, rapportering och märkning av djur.

Den näst största delen av kostnaderna, 520 000 kr, rörde ansökningar om stöd. Detta kunde anses vara en frivillig kostnad som lantbruksföretagen valt för att det genererar en intäkt. Jordbruksverkets rapport Jordbruksekonomisk undersökning 2016 (Jordbruksverket, 2016) visar dock att för samtliga produktionsgrenar, utom gris, var hela företagets vinst beroende av stöden (figur 5). Utan stöden skulle företagen gått med förlust. I praktiken borde därför även de ansökningar om stöd som gjordes under projektiden betraktas som ett krav för företagen, som inte kunde väljas bort, då det så starkt var förknippat med lönsamheten.

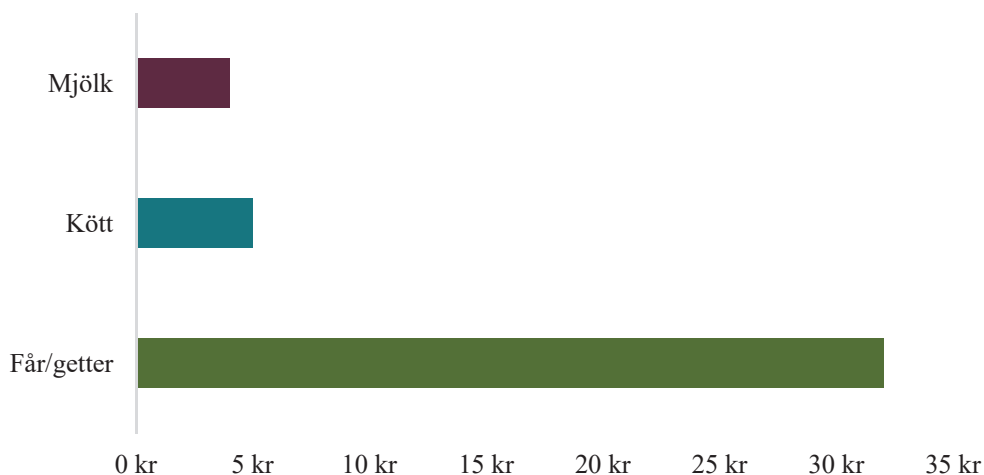

Figur 5. Direktersättningarnas inverkan på jordbruksföretags vinst. Resultat från Jordbruksverkets sammanställning Jordbruksekonomisk undersökning 2016 (Jordbruksverket 2016), fördelat på olika produktionsinriktning och företagens storlek i form av total årsarbets tid (timmar).

Jordbruksverket och Länsstyrelserna stod för 72 % av företagens administrativa kostnader enligt dagboksregistreringarna och branschkraven för ca 13 %. Från siffrorna urskilde sig gårdarna med fjäderfä, där ca 40 % av kostnaderna angavs tillhöra branschkrav.

6.5. Kostnader för administration som rör djurhållning

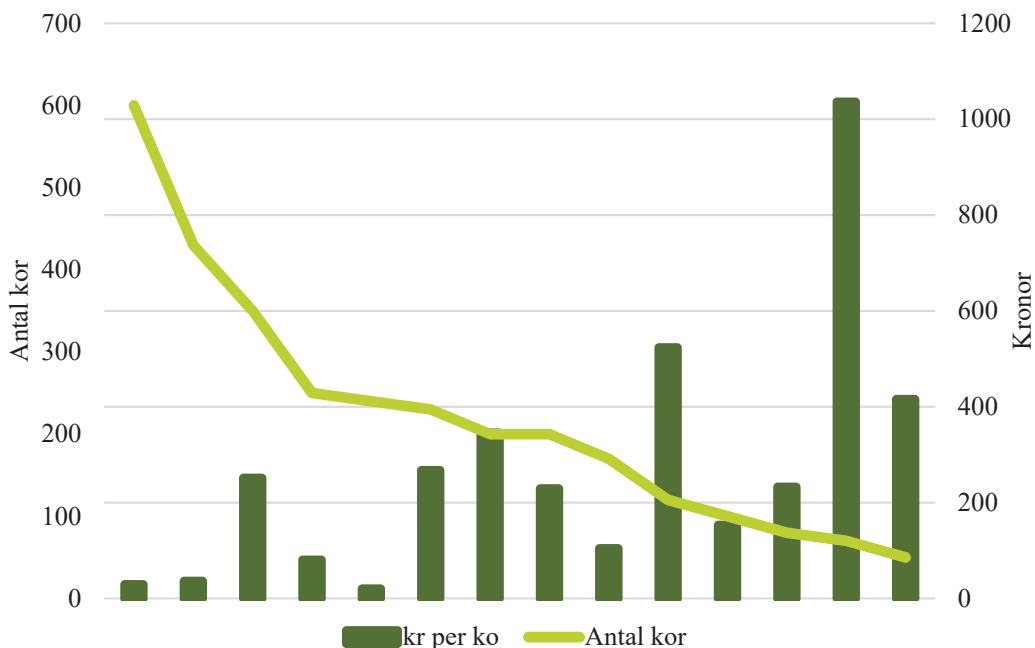
Den administration som tog mest tid för företagen var journalföring, rapportering och märkning av djur. Tidsåtgången för att journalföra, rapportera och märka djur varierade från 0,8 till 179 timmar per 6 månader mellan företagen i studien. Stora djurgårdar lade mest tid på detta arbete. I studien redovisade 37 av lantbrukarna arbetstid och/eller kostnader kopplade till djurhållning. Variationen mellan de enskilda gårdarna var stor och var bland annat beroende av djurslag (figur 6).

Figur 6. Medeltal kostnad för journalföring, märkning och rapportering av djur utslaget per djurenhet för olika djurslag och inriktningar.

Administrationen fungerade generellt sett bra för företag med nötkreatur, gris eller fjäderfä, speciellt när dokumentationen var kopplad till den ordinarie produktionsuppföljningen. Företag med får eller getter upplevde administrationen kring djurhållning svårare och hade mycket höga kostnader per djurenhet. En orsak till denna skillnad var att mycket av arbetet var kopplat till varje individuellt djur snarare än per djurenhet. Fårhållning innebar många individer att dokumentera även i ett medelstort fårföretag. Får och getter var inte heller kopplade till CDB, vilket kan vara en förklarande faktor. Det framkom även att företagarna generellt upplevde reglerna kring får krångliga med mycket dubbelarbete och de upplevde att regelverket och uppföljningssystemet borde förenklas.

Även gårdens storlek hade betydelse. Kostnaden per djur var betydligt högre för mindre besättningar jämfört med de större (figur 7). I en mindre besättning låg journalföring och rapportering inte med i de dagliga sysslorna på samma sätt som i de större besättningarna. Något som görs mera sällan, men som ändå kräver att man är väl insatt i uppgiften, upplevs ofta som svårt och krångligt.

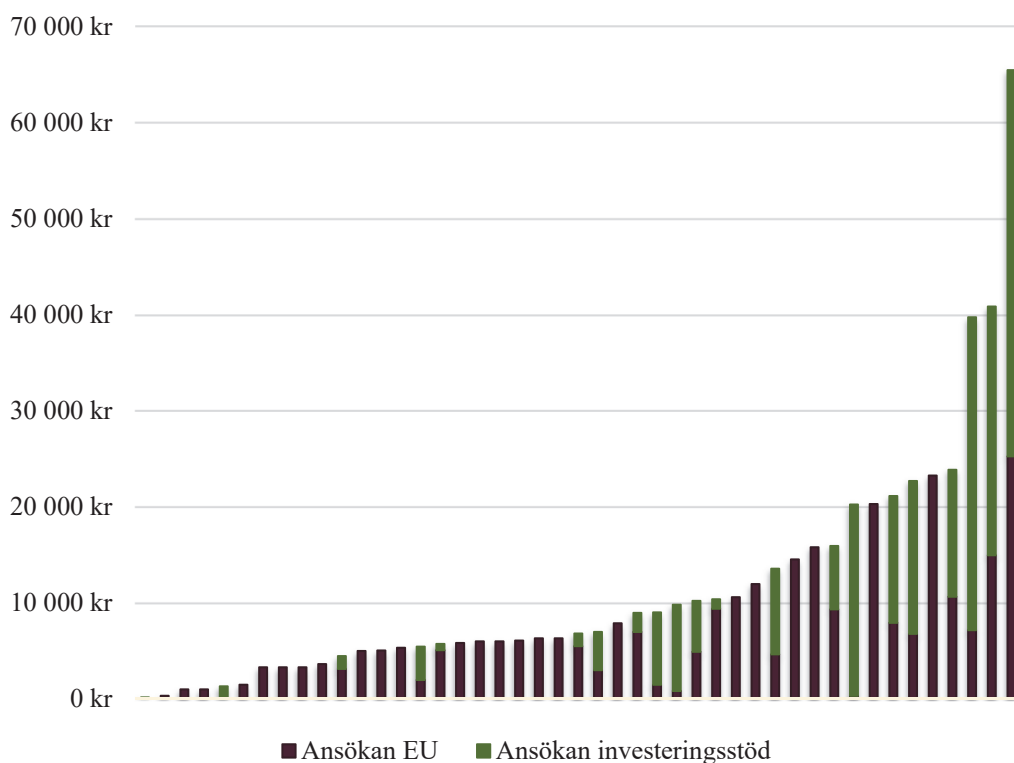
Figur 7. Kostnad för journalföring, märkning och rapportering per mjölkko under sex månader för 14 mjölkföretag. Varje stapel motsvarar en mjölkgård. Gårdarna har sorterats efter besättningsstorlek (ljusgrön linje).

6.6. Kostnader för ansökan om EU-stöd

Totalt sökte 44 av företagen stöd från EU under de sex månader registreringen pågick, 43 stycken sökte arealbaserade stöd eller miljöersättningar (SAM-ansökan) och 20 företagare lade tid på investeringsstödsansökan inom landsbygdsprogrammet.

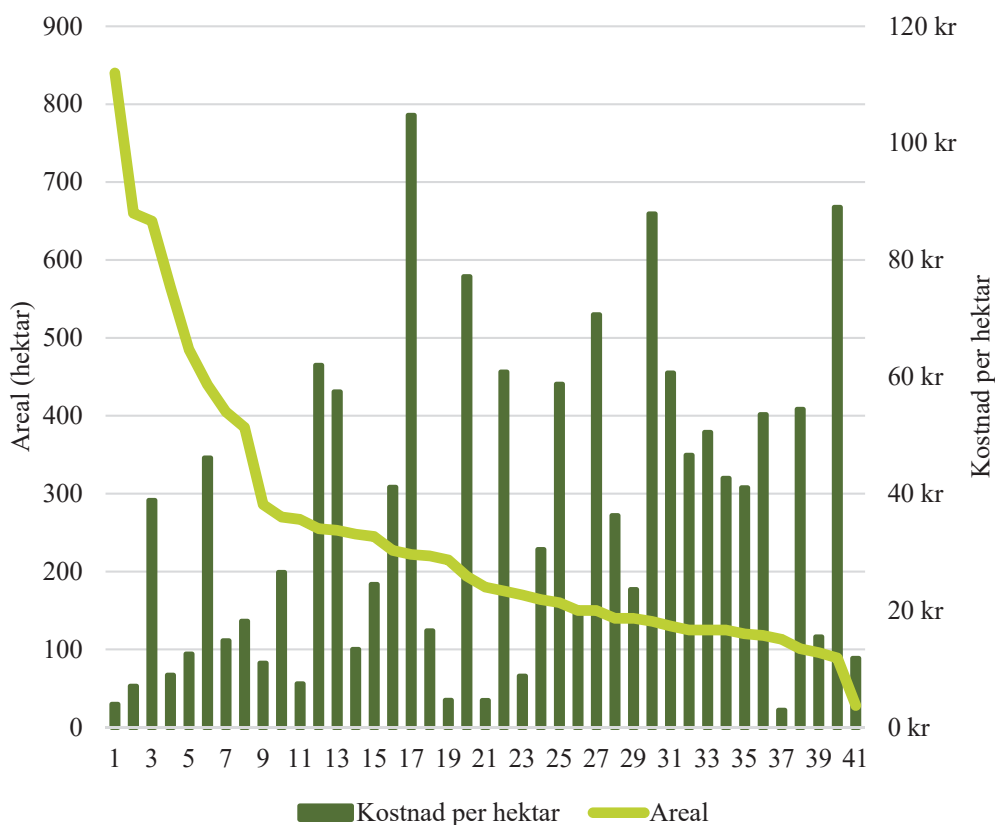
EU-ansökan för areal och miljöersättning tog i genomsnitt 9 timmar för företagen i studien, men varierade mycket beroende på företag. Även om det tog mycket tid var företagarna generellt sett nöjda med hur ansökan genomfördes.

Kostnaderna för att ansöka om stöd varierade stort mellan företagen i studien. Från nära noll kronor upp till över 65 000 kr under sex månader för det företag som hade störst kostnad (figur 8). De som hade högst kostnad hade gjort både en SAM-ansökan och en ansökan om investeringsstöd.

Figur 8. Kostnader för ansökan om stöd under sex månader, per enskilt företag. Varje stapel motsvarar ett företag.

De stora skillnaderna i kostnad för stödansökan visade inte ett tydligt samband med storleken på gården. Istället visade data i denna studie att gårdar med stor areal ofta hade lägre kostnader per hektar för ansökan om arealbaserade stöd och miljöersättningar jämfört med mindre gårdar (figur 9). Detta var troligen en effekt av att en stor del av arbetstiden förknippad med ansökan var densamma, oavsett hur stor gården var. Detta skapade en extra stor belastning på små till medelstora gårdar där kostnaden per hektar kunde vara flera gånger högre jämfört med de stora gårdarna i studien. Troligen var variationen i kostnad också en effekt av verksamhetens komplexitet, och vilken typ av stöd företagaren valde att ansöka om. Gårdar med nötkreatur la i genomsnitt mer tid på stödansökan än gårdar utan nötkreatur.

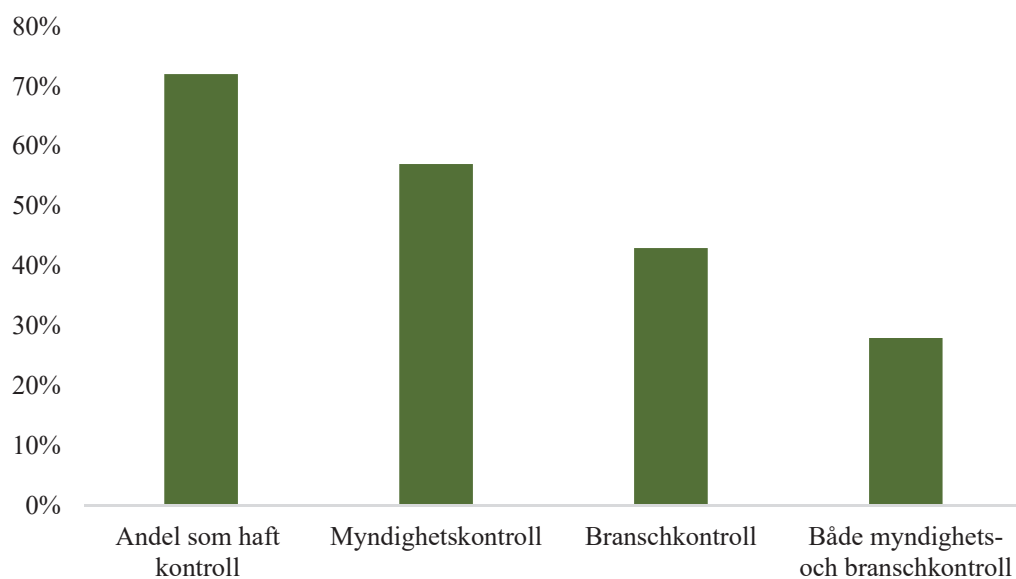

Figur 9. Kostnader för SAM- ansökan utslaget per hektar odlingsmark. Varje stapel motsvarar kostnaden för en enskild gård. Gårdarna är sorterade efter total odlingsareal (ljusgrön linje). Företag med ingen eller marginell areal har utelämnats.

Ansökan om investeringsstöd har för ett flertal av företagen varit en stor kostnadspost både i form av konsultkostnader och egen tid. I genomsnitt lade företagen som ansökte om investeringsstöd 17,4 timmar på sin ansökan under 6 månader. Studien har inte fångat hela kostnaden för en investeringsstödsansökan, då handläggningstiden ofta varit flera år och krav på kompletteringar kan ha kommit kontinuerligt under hela tiden. Därutöver tillkommer administration i samband med utbetalningsansökan.

6.7. Kostnader för kontroll

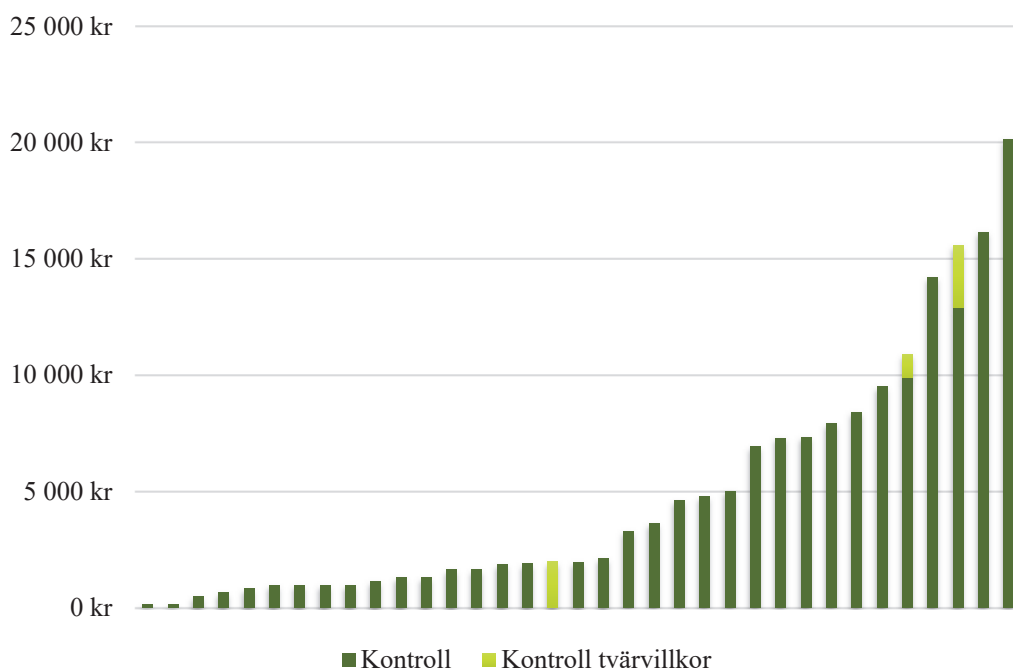
I dagboken registrerade företagen den tid de lade på att förbereda, genomföra och efterarbeta samt eventuellt överklaga en kontroll. Totalt redovisade 35 av de 47 företagen i studien kostnader för kontroller under ett halvår. Sjuttio två procent (72%) av företagen hade en kontroll av antingen myndighet eller bransch under projekttiden och knappt 30% av företagen hade kontroll av både myndighet och bransch (figur 10).

Figur 10. Andel företag som hade kontroll under 6 månader.

Kontrollerna utfördes av Länsstyrelsen, kommunen, eventuella andra myndigheter samt av branschorganisationer. Arbetet i samband med myndighetskontrollerna tog i genomsnitt 9,7 timmar per företag som fått kontroll och spridningen var mellan 0,5 och 52 timmar. Mest tid lades på förberedelser inför kontroll och överklagande av kontrollresultat medan själva kontrolltillfället var ca 2 timmar.

Kontrollerna bidrog till kostnader för företagen, och här fanns en stor variation mellan gårdar (figur 11). Stora delar av kontrollerna var kopplade till stödsystemet, men kostnader för stödavdrag efter kontroll kunde inte registreras i projektet, då beslut om eventuella avdrag kom lång tid efter en kontroll.

Figur 11. Kostnad för kontroller under sex månader för 35 företag där varje stapel motsvarar kostnaden för en enskild gård.

Drygt 40% av deltagarna hade en eller flera branschkontroller under det halvår då de registrerade i dagboken. Den genomsnittliga tidsåtgången för dessa var 7,5 timmar per företag. Spridningen i tidsåtgång för branschkontroller var 0,5 till 27 timmar per 6 månader.

6.8. Ekonomisk och social hållbarhet för lantbruksföretagare

Intervjuresultaten med lantbruksföretagare i samband med dagboksregistreringarna visade att administrationen ansågs som orimligt stor av många företagare (se Faktablad 2018:12; bilaga 5). Framförallt de mindre företagen upplevde att de hade mycket administrativa uppgifter i förhållande till hur många timmar de arbetade i produktionen samt i relation till lönsamheten.

En företagare tyckte att det var ett problem att lönsamheten inte var tillräckligt hög för att kunna ha två lediga helger per månad. Hen ansåg att det därför var svårt att få parförhållanden att hålla med personer som inte var i lantbruksbranschen. Ett företag hade som ambition att på söndagar skulle endast den nödvändiga djurskötseln ske. Detta var dock svårt att hålla då det alltid var mycket jobb och lite personal och lönsamheten inte medgav mer anställd personal. För att få en hållbar social situation utanför arbetet ansåg dessa företagare att det som kunde förenklas var det administrativa arbetet i företaget, medan djurskötsel, växtodling och produktion hade mindre möjlighet att effektiviseras ytterligare.

Företag med flera delägare eller anställda ansåg att de hade en fördel gällande administrationen då de kunde avsätta resurser för att köpa in tjänsten eller ha en deltidsanställd för administrativa uppgifter. Företagarna ansåg att små förändringar av lagstiftningen, även om det var förenklingar, innebar att regelverk och egenkontroll måste gås igenom och anpassas efter de nya förutsättningarna. Det orsakade negativ energi att sätta sig in i ändringarna även om dessa inte innebar ökade krav.

Från intervjuerna med tjänstemännen framgick det att de ansåg att större företag hade lättare att sköta administrationen och upplevde att det skiljde mellan vad mindre och större företag hade för kapacitet att hantera administrationskraven. De större företagen upplevdes mer förändringsbenägna och hade lättare att ta till sig exempelvis förändrade krav på rutiner. Däremot upplevdes det inte vara någon skillnad på antalet avvikelser eller avvikelsernas allvar mellan små eller stora företag. De som varit företagare länge upplevdes ibland ha svårare att ta till sig nya krav och bryta de rutiner som de hade för sin verksamhet.

6.9. Lagstiftningens krav

Majoriteten av företagarna som intervjuades upplevde att lagstiftningen generellt sett var bra och fyllde en funktion. Det som upplevdes som ett problem var när en myndighet tillämpade lagstiftningen på ett sätt som företagarna inte ansåg fungerade i praktiken och med den dagliga verksamheten. Både tjänstemän och företagare upplevde att tillämpningen av lagstiftningen hade blivit hårdare över tid och att det med tiden blivit större fokus på skriftlig dokumentation än tidigare. Tidigare upplevdes kontrollerna mer fokuserade på sakfrågan, exempelvis djurväldfärd. Flera företagare uttryckte att de var trötta på alla som klagade över lagstiftningsbördan och de menade att det sannolikt inte var bättre utomlands.

Vid intervjuerna framkom även att flera företagare var osäkra på tillämpningen av lagstiftningen. De ansåg att det var svårt att få information och exempel på vad som ansågs som tillräckligt bra dokumentation och vissa uppgav att det var svårt att veta vad som var lagkrav och inte.

6.10. Kontroll av lantbruk

De flesta av de intervjuade företagen i studien upplevde att kontrollerna från kommunen och Länsstyrelsen generellt sett fungerade bra. Samtidigt hade nästan samtliga företag erfarenhet av kontrollanter eller inspektörer som företagen bedömde inte hade kompetens nog för att genomföra den tillsyn de skulle. För att få en så bra kontroll som möjligt önskade flera företagare att kontrollerna skulle

aviseras i tid, så att de hann förbereda sig, plocka fram dokumentation och planera sin tid för att kunna närvara vid kontrollen.

6.10.1. Relation mellan kontrollant och företag

Företagen ansåg det att det var ett problem när de uppfattade kontrollantens kompetens som bristfällig. De tillfällen då det var speciellt viktigt med hög kompetens hos kontrollanten var när kontrollen kunde få stora ekonomiska konsekvenser samt vid djurskyddskontroller. Att få ett påpekande på djurhållningen upplevdes värre än andra påpekande eftersom det gällde levande djur och det togs ofta mer personligt. Flera företag hade velat se obligatorisk praktik för djurskyddsinspektörer på gårdar med produktionsdjur om de saknade praktisk erfarenhet. Det framkom farhågor om att vissa djurskyddskontrollanter hade en personlig agenda och ogillade djurhållande produktionsjordbruk och därför ställde hårdare krav än vad lagstiftningen krävde.

De intervjuade tjänstemännen ansåg att media ofta svartmålad djurskyddskontrollanterna och att de fick utstå mycket kritik. De såg också en risk i facebook-grupper, bloggar och andra sociala medier där alla åsikter kunde få fritt spelrum och trissa upp företagare mot myndigheten. Det hände att företagare inte hälsade när kontrollanten kom ut till gården, att företagaren var tydligt avigt inställd och letade efter brister hos kontrollanten. Bristen på kommunikation vid kontrollen medförde att det var svårare att genomföra den på ett bra sätt. En tjänsteman var orolig för att en grupp företagare till och med skulle ge sig på hans familj.

Flera företagare var oroliga inför kontroll. Även om de ansåg att de hade god kunskap om regelverket, var de osäkra eftersom lagstiftningen upplevdes så omfattande (se Faktabladen 2018:11 och 2018:12; bilaga 4 och bilaga 5). En företagare uttryckte att hen kände sig som en brottsling i systemet och bar på ständig oro att något skulle vara fel.

6.10.2. Varför skiljer sig uppfattningen mellan olika företag?

Flera företag trodde att kontrollerna varierade både i frekvens, kostnad och "hårdhet" beroende på vilken kommun eller region som företaget verkade i. Ett företag som själv transporterade djur till ett slakteri över länsgränsen upplevde stora skillnader mellan två Länsstyrelser tolkning av regelverket kring transporter. Den ena Länsstyrelsen var tillmötesgående och tveksamheter löstes via telefon, medan den andra krävde skrivna inlagor och svarade med brev med vad som uppfattades som otrevligt tonläge.

Bemötandet ansågs vara en viktig parameter för en lyckad kontroll. Företagarna uppskattade kontrollanter som hade ett trevligt bemötande och rak kommunikation. Företagarna ville bli bemötta med respekt och uppskattade för att de skapar livsmedel, arbetstillfällen, betalar skatt och skapar samhällsnytta. De ville inte

betraktas som "kontrollobjekt". En tjänsteman ansåg att deras länsstyrelse lade stor vikt vid bemötande och hur en kontrollant skulle uppträda och vid en kontroll. Viljan och ambitionen hos arbetsgivaren var tydlig att de skulle vara ett gott bemötande utåt.

Personkemin mellan kontrollant och företagare ansågs spela en viktig roll och flera företagare trodde att det hade inverkan på kontrollresultatet. Vissa företagare delegerade kontrollen till den yngre generationen om det tidigare funnits konflikt med myndigheten. Ett företag hade en uttalad strategi för bemötande vid kontroller. Flera av företagen upplevde en maktobalans gentemot kontrollanter och de kände sig i underläge mot dessa.

6.10.3. Dokumentation av kontroll

Flera uttryckte att de hade önskat få kontrollprotokollet i samband med kontrollen. Detta erbjöds ofta av branschkontrollanterna men sällan vid kontroll utförd av kommun eller länsstyrelse. Istället uppgav flera företagare att det kunde ta lång tid, ibland mer än sex månader, att få ett skriftligt kontrollresultat från en kommunal kontroll.

Några företag uppgav att protokollet från kontrollen inte överensstämde med vad kontrollanten hade framfört på plats. Företagaren hade uppfattat att allt var bra vid kontrolltillfället och det inte fanns några avvikelser. När kontrollresultatet kom skriftligt fanns där flera avvikelser som inte framförts vid själva kontrollen.

Hur kontrollprotokollet var formulerat ansågs viktigt. En företagare påpekade att det varit trevligare om det i inspektionsprotokollet stod att "Allt såg bra ut" istället för "Vi hittade inga fel". Ett företag fick ett mail från en kontrollant där det stod att betesmarkerna "är exemplariskt avbetade". Företagaren blev glad över formuleringen och var efter det angelägen om att fortsätta låta djuren beta dessa betesmarker.

6.10.4. När bransch och myndighet kontrollerar samma sak

Flera företag beskrev att deras företag dubbel- eller trippelkontrollerades i och med att kommunen, Länsstyrelsen samt branschorganisationer helt eller delvis kontrollerade samma sak. Kontrollerna ansågs tidskrävande, främst för att företagen behövde leta fram dokument inför kontrollen och detta kunde ta flera timmar. Flera företag framförde önskemål om att bransch och myndighet skulle samarbeta eller samverka kring kontroller. Ett företag berättade att Länsstyrelsens förprövningsavdelning samarbetade med Svenska ägg och genomförde kontroll av stallarna samtidigt. Kontrollen genomfördes på 30 minuter och företagaren upplevde kontrolltillfället positivt.

Ett företag hade försökt förekomma risken för dubbelkontroll genom att bjuda in olika myndighetskontrollanter samtidigt som branschkontrollanten. Företagaren

ansåg att detta skulle bespara honom mycket tid, samtidigt som det skulle bli en intressant diskussion då hen upplevde att olika lagstiftning motverkade varandra. Detta skulle synliggöras för de medverkande om de deltog vid samma möte, menade företagaren.

Lantbruksföretagarna berättade dessutom att många myndigheter ofta begär att få samma information. Exempelvis har Jordbruksverket ett register över foderproducerande lantbruksföretag där i princip alla lantbruksföretagare ingår. Samtidigt har Livsmedelsverket krav på att alla lantbruksföretagare måste lämna uppgifter till ett register över primära producenter. Bara ett register hade behövts, om dessa myndigheter samarbetat.

6.10.5. Ekonomiska konsekvenser

Kontrollanterna upplevde att synen på dem hade ändrats i och med att kontrollerna nu kunde bli mer kostsamma för företaget. Tvärvillkorskontroller upplevdes extra jobbiga av både lantbruksföretagare och kontrollant av det skälet. Kontrollanterna upplevde att det fanns en större rädsla hos företagen nu jämfört med tidigare.

En företagare uppgav vid intervjun att kommunen uttalat sagt att kontrollen var till för att hitta fel hos företagen och att kommunens ekonomi var beroende av sanktioner som skulle betalas av företag. Även en före detta tjänsteman på en kommun bekräftade detta.

6.11. Om- och överprövning av myndighetsbeslut

Ett företag menade att det vid kontroll var viktigt att stå på sig och inte acceptera vad kontrollanten sa, då kontrollanter inte alltid har rätt. En tjänsteman uttryckte att det var svårt med lagstiftning som gav utrymme för tolkning. Vid argumentation var det svårt att veta vem som hade rätt och vem som hade fel. Hen önskade mer bakgrundsinformation om lagstiftningen för att underlätta tolkning och argumentation. Tjänstemännen i studien ansåg att de jobbade mycket för samsyn och kvalitetsgranskade varandras arbete genom att exempelvis ibland vara två på kontroll. Ibland kom det därför två inspektörer från kommunen, vilket medförde att företagaren var i numerärt underläge vilket kunde förstärka känslan av maktobalans.

Ett företag önskade att det skulle vara möjligt och enkelt för företagen att få en ”second opinion” vid en kontroll. Om personkemin inte stämde och företagaren och kontrollanten inte var överens hade företaget velat att de visste vart de skulle vända sig för att få en annan kontrollant och ytterligare en bedömning.

Det framkom också önskemål om att det skulle vara lättare att överklaga kommunens och myndigheters beslut. Ett företag ansåg att det borde finnas hjälp att få för den enskilde att överklaga, utan att det riskerar att bli en dyr process.

Företag som sökte tillstånd enligt miljöbalken för utökad djurhållning ville sällan överklaga de produktionsvillkor som var förknippade med tillståndet eftersom det ansågs vara dyrt samt försena produktionsökningen.

6.12. Egenkontroll

Att upprätta en egenkontroll upplevde flera företag arbetsamt, men när det väl fanns checklistor att följa upplevdes det bra. Ungefär hälften av de intervjuade uppgav att de använt sig av LRF:s miljöhusesyn som hjälp i sin egenkontroll. De som använde sig aktivt av den upplevde den som ett bra stöd i sitt arbete. Framförallt tillståndspliktiga företag ansåg sig haft nytta av den. De som inte använde miljöhusesynen aktivt tyckte att den var för omfattande. En tjänsteman tyckte att miljöhusesynen var bra förutsatt att det fanns en åtgärdsplan, men ofta saknades det.

6.13. Förenkling av befintlig lagstiftning och regelverk

I samband med intervjuer och samtal med företagare och tjänstemän framkom flera förslag på förenklingar av befintlig lagstiftning. Dessa förslag har sammanställts i en lista, som i kapitel 9 och i bilaga 1. Listan utgör en blandning av stora och små förändringar, men gemensamt för dessa är att de ses som hinder för företagsutveckling. Listan har förmedlats till bland annat Jordbruksverket och riksdagsledamöter.

6.14. Myndigheters regleringsbrev

I regleringsbreven skriver regeringen årsvisa mål och uppdrag till svenska myndigheter. Detta styr vad myndigheten arbetar med under året. Flera myndigheter har i varierande omfattning haft i uppdrag att förenkla för företag under de senaste 18 åren.

6.14.1. Jordbruksverkets regleringsbrev

Jordbruksverket är en av de myndigheter som flest gånger fått i uppdrag att arbeta med att förenkla för företag under de senaste 18 åren. Myndigheten har under perioden 2003 till 2020 fått i uppdrag att förenkla för företag i 13 av 18 regleringsbrev (72%) (figur 12 och figur 13) (Ekonomistyrningsverket, 2019). Under perioden 2007 och 2013 fanns ett mål om att minska de administrativa kostnaderna för företagen med 25% (Regeringen, 2007). Därefter har funnits både generella och specifika mål för att förenkla för företagen. I enstaka frågor har

Jordbruksverket haft i uppdrag att redovisa konkreta åtgärder till Näringsdepartementet. Ett stickprov av förenklingsarbetet 2008-2010 utvärderades av Tillväxtverket 2012. Tillväxtverket utvärderade då den administrativa kostnaden för två frågeställningar inom området ”Ansökan om direktstöd och utbetalning – gårdsstöd”, då detta område bedömdes som det mest kostnadskrävande avseende att lämna information till olika myndigheter. Undersökningen fann att kostnaden för företagen inom detta område hade minskat med 40% till följd av att företagen kunde ansöka om stöden elektroniskt (Tillväxtverket 2013). Under 2013 genomfördes ”Förenklingsresan” av Jordbruksverket tillsammans med flera andra myndigheter och branschorganisationer (Jordbruksverket, 2015). Detta arbete resulterade i att 100 förenklingsförslag presenterades. I detta projekt har två lantbruksföretag medverkat som medverkade i Förenklingsresan 2013. Dessa upplevde en besvikelse över utebliven effekt från ”Förenklingsresan” för deras bransch.

6.14.2. Länsstyrelsernas regleringsbrev

Länsstyrelsen har i samma omfattning som Jordbruksverket fått uppdrag att arbeta med förenklingar för företag. Uppdragen har framförts antingen direkt i Länsstyrelsens egna regleringsbrev, eller indirekt då Länsstyrelsen varit omnämnd i Jordbruksverkets regleringsbrev (Ekonomistyrningsverket, 2019). Myndigheten har under perioden 2003 till 2020 direkt eller indirekt fått i uppdrag att förenkla för företag i 13 av 18 regleringsbrev (72%) (figur 12 och figur 13). År 2017 infördes en förordning om Länsstyrelseinstruktion: Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion i vilken det i §5 punkt 7 står att ”Länsstyrelsen ska i sin verksamhet verka för att förenkla för företag”. Förenklingsarbetet utvärderas genom de s.k. ”Brukarundersökningarna” som genomförs på uppdrag av respektive Länsstyrelse. I brukarundersökningen har företagen som haft kontakt med Länsstyrelsen efteråt kunnat utvärdera sin upplevelse av kompetens, handläggningstid, bemötande etc inom det specifika området som företagaren senast haft ett ärende inom. Företagaren har som sista fråga i intervjun möjlighet att lämna ett förenklingsförslag inom det aktuella området, inte inom andra områden. I praktiken kan brukarundersökningarna ses som ett sätt att utvärdera hur företagen upplever den befintliga verksamheten på Länsstyrelserna, men med begränsade möjligheter att lämna förenklingsförslag.

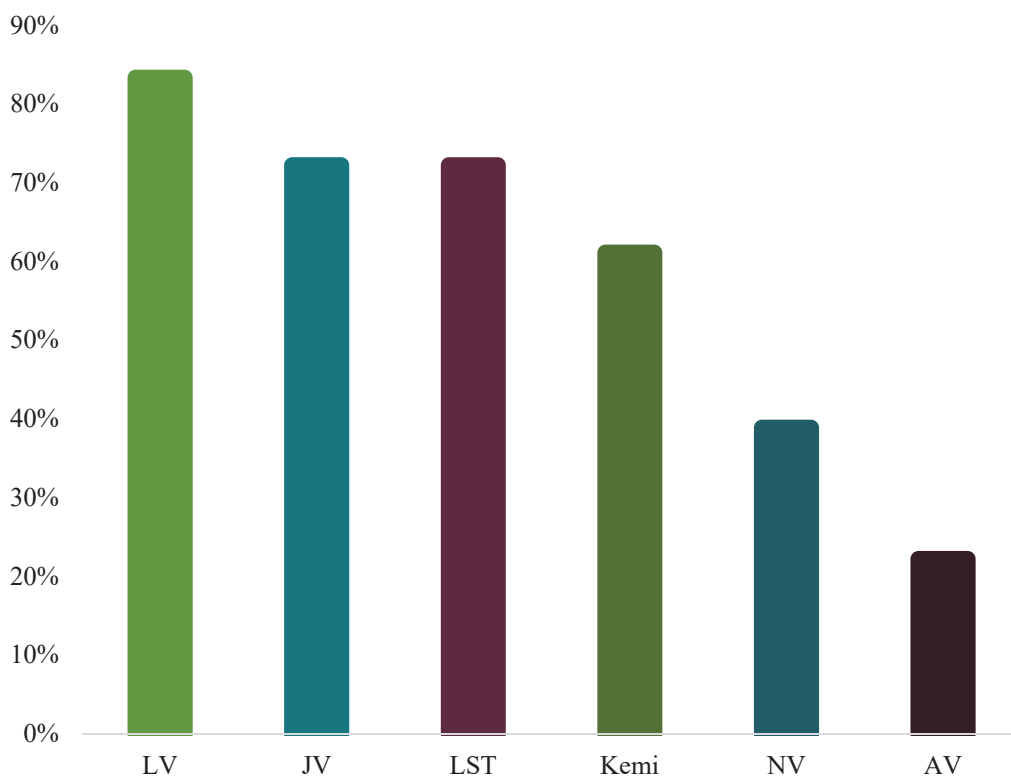
Länsstyrelserna fick i regleringsbrevet ett uppdrag att sammanställa och rapportera sitt förenklingsarbete till Näringsdepartementet (Länsstyrelsen i Kronobergs län, 2018). En genomgång av dessa visar att det genomförts flera förenklingar och informationsinsatser i syfte att förenkla för företagen (det har dock även rapporterats in aktiviteter där det inte är uppenbart att det förenklar för företagen utan snarare förenklar för myndigheten). Företagen upplever generellt

sett bemötandet och servicen god hos Länsstyrelserna, även om det finns variationer både avseende geografi och ämnesområde.

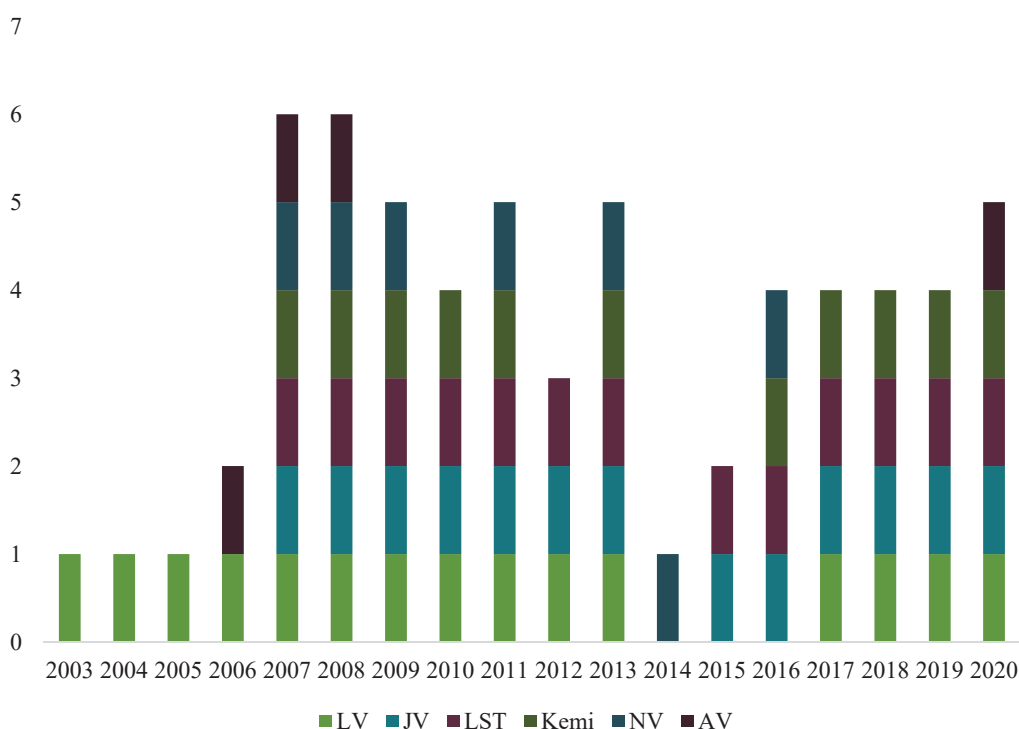
Enligt en sammanställning (Länsstyrelsen i Kronobergs län, 2018) uppnåddes målen för handläggningstiden för förprövningsärenden i 91% av ärendena. Målen för handläggningstid för tillståndsärenden uppnåddes i 61% av ärendena. För tillståndsärenden kan upprepade krav på kompletterande uppgifter medföra att tiden innan tillståndsansökan anses komplett bli utdragen, vilket inte avspeglas i handläggningstiden, då denna mäts från det att länsstyrelsen anser ansökan komplett. Detta upplevde lantbruksföretagarna som både mentalt och ekonomiskt påfrestande. Enligt brukarundersökningen är detta den avdelning inom Länsstyrelsen som företagen är minst nöjda med bemötandet.

6.14.3. Övriga myndigheters regleringsbrev

Livsmedelsverket är den myndighet som tidigast och flest gånger fått i uppdrag att förenkla sin verksamhet (figur 12 och figur 13). Myndigheten har i 15 av 18 år haft i uppdrag att förenkla sitt regelverk samt sin verksamhet.

Figur 12. Förenklingsuppdrag i regleringsbrev för olika myndigheter under perioden 2003 och 2020. LV=Livsmedelsverket; JV=Jordbruksverket; LST=Länsstyrelserna; Kemi=Kemikalieinspektionen; NV=Naturvårdsverket, AV=Arbetsmiljöverket.

Figur 13. Förenklingsuppdrag i regleringsbrev för några myndigheter under olika år. LV=Livsmedelsverket; JV=Jordbruksverket; LST=Länsstyrelserna; Kemi=Kemikalieinspektionen; NV=Naturvårdsverket, AV=Arbetsmiljöverket.

Naturvårdsverket har i sina regleringsbrev (Ekonomistyrningsverket, 2019) fått i uppdrag att arbeta med att förenkla i 7 av 18 år (39%) under perioden 2003 till 2020 (figur 12 och figur 13). Några år var uppdraget generellt utformat med målet att minska den administrativa bördan för företag med 25%. Andra år var förenklingsuppdraget mer sakorienterat, exempelvis förenkla jaktlagstiftningen så att kostnaden för statens vilt minskar.

I regleringsbrev till Kemikalieinspektionen (Ekonomistyrningsverket, 2019) förekommer ordet ”förenkla” i 11 av 18 år (61%) (figur 12 och figur 13). I de flesta fall förekommer förenklingsuppdraget endast som ett pågående uppdrag för centrala myndigheter. I regleringsbrev till Arbetsmiljöverket (Ekonomistyrningsverket, 2019) förekommer ordet ”förenkla” i 4 år av 18 (22%) (figur 12 och figur 13).

7. Diskussion

7.1. Kritisk metodologisk reflektion

I detta forsknings- och utvecklingsprojekt har regelbördan för lantbruks- och landsbygdsföretagare studerats. I projektet har kunskap insamlats för att beskriva och sätta fokus på omfattningen av lagstiftningen som berör lantbruks- och landsbygdsföretag i Sverige, och den tid och kostnad relaterat till administrativt arbete med regelverk som belastar företagen. Dessutom har samtal med både företagare, rådgivare och tjänstemän belyst deras uppfattning av den myndighetsrelaterade arbets- och ekonomiska samt mental börda som företagen och myndigheterna upplever i det dagliga.

Projektet, finansierats av Stiftelsen lantbruksforskning (SLF), var ett 3 årigt projekt som enligt projektplan skulle pågå under perioden 2016-2018 och som förlängdes fram till slutrapportering juni 2020. Ett omfattande empiriskt material insamlades under projektperioden 2016-2019 och analyserades av projektgruppen.

Insamlingen av data har gjorts genom analys av antal regler från 1996, 2006 och 2016 i Miljöhousesyn och med hjälp av övrig lantbruksrelaterat lagstiftning, en digital dagbok för registrering av tid och kostnad för myndighetsrelaterat arbete samt genom intervjuer och workshops.

En styrka i projektet har varit det triangulära angreppssättet med användning av olika metoder för att samla in och validera det empiriskt insamlade materialet, där resultaten från Miljöhousesyn, den digitala dagboken, intervjuerna, seminarier och workshops har bekräftats och kompletterat varandra. Likaså har en styrka varit tillgängligheten och möjligheten att jämföra mängden lagstiftning med Miljöhousesyn som funnit i mer än 20 år samt alla företagare, rådgivare och tjänstemän som visat stor villighet och intresse att delta i projektet.

En ytterligare styrka i projektet har varit den mång- och tvärvetenskapliga projektgruppen från både akademi och rådgivningssektorn, som med kompetens inom sina respektive områden har nyttjat och lärt av varandras kompetens och kunskap om analysmetoder samt vetenskaplig och branschkompetens.

En av projektets svagheter var svårigheten att få ett stort antal väldigt upptagna lantbruksföretagare att under en hel 12 månaders period regelbundet registrera den tid och kostnad som de lade ner på myndighetsrelaterat arbete (ansökningar,

kontroller, inspektioner, överklaganden mm). Det hade stärkt projektet och dess resultat, om flera företagare hade bidragit till registreringarna i det digitala verktyget; detta för att få mera data och en bättre helhetsbild, för att kunna dra mer säkra och genuina slutsatser. Projektgruppen anser dock att det insamlade empiriska materialet har gett tillförlitliga resultat.

7.2. Trots politiska ambitioner har lagkraven ökat

År 2007 presenterade den dåvarande regeringen en handlingsplan för regelförenklingsarbetet (Regeringen, 2007). Regeringens mål var att minska företagens regelbörda med 25 procent till år 2010. Projektet har undersökt hur antalet regler ändrades under perioden 1996 till 2016 och fann att antalet lagkrav för lantbruksföretag ökade med 120% under denna period. Trots att det funnits en tydlig politisk ambition att minska regelbördan och att flera myndigheter i sina regleringsbrev haft i uppdrag att förenkla för företagen, så har lagstiftningsbördan ökat kraftigt.

Antalet lagkrav beräknades till 603 stycken år 2016 och antalet har sannolikt ökat sedan dess. I summeringen ingick inte lagkrav som berörde exempelvis ekonomilagstiftningen, vilket medför att antalet lagkrav som företagen ska ha skyldighet att följa i praktiken var ännu högre. Det är således ett mycket stort antal lagkrav som företagen är skyldiga att känna till och följa. Det stora antalet lagkrav skapar en oro bland företagarna eftersom tillämpningen av lagstiftningen vid kontroll kan medföra stora ekonomiska konsekvenser. Företagen upplevde att det inte fanns någon förståelse för att företaget hade många regler att leva upp till. De tyckte att myndighetspersoner såg sin egen lagstiftning som viktigast och såg inte den bredd av regler som företag måste förhålla sig, framförallt gällde detta små företag med liten verksamhet.

Antalet lagkrav i sig behöver dock inte vara ett problem om det skapas stödjande system som gör det lätt för företagen att ta del av och följa lagstiftningen. Den dokumentation som krävs av myndigheterna bör vara enkel att utföra och som automatiskt går till de myndigheter som behöver uppgifterna. Företagen önskar så få olika inloggningar och lösenord som möjligt och att bank-id kan användas för inloggning. Enkelhet för företagaren bör vara målet, även om det kräver merarbete för myndigheterna eller bransch.

7.2.1. Förenklingsuppdrag i regleringsbrev

Lantbruksföretagen berörs av lagstiftning från flera myndigheter. Det var stor variation mellan hur ofta olika myndigheter i regleringsbrev fått i uppdrag att förenkla för företag mellan år 2003 och 2020. Arbetsmiljöverket hade endast i uppdrag att förenkla 22% av åren, medan Livsmedelverket hade motsvarande

uppdrag 83% av åren (Ekonomistyrningsverket, 2019). För att för en större verkningsgrad i förenklingsarbetet behöver flera myndigheter involveras, varje år. Förenklingsåtgärderna behöver också granskas och utvärderas, då en genomgång av genomförda förenklingar på Länsstyrelserna (Länsstyrelsen Kalmar Kronoberg, 2018) visade att flera av de rapporterade förenklingarna inte förenklade för företag utan snarare för myndigheten.

7.2.2. Fler anmälningar och tillstånd

Företagen är skyldiga att skicka in många anmälningar och tillståndsansökningar. År 2016 fanns enligt Miljöhousesyn krav på att företag vid 32 olika tillfällen eller verksamheter skulle skicka in en anmälan eller tillståndsansökan. Även om inget företag behöver genomföra samtliga anmälningar eller tillståndsansökningar, tyder antalet att det finns en förenklingspotential. Vissa anmälningar, som exempelvis anmälan om transport av farligt avfall, ska upprepas vart femte år och detta ska företagen hålla reda på utan påminnelse från Länsstyrelsen. Nyttan för både lantbruksföretag och myndighet med en sådan anmälan kan och bör diskuteras.

Flera tjänstemän uttryckte oro för att administrationen ökat, framförallt för mindre företag som bedrivs på deltid. Det ansågs inte vara något som tjänstemännen kunde påverka utan det var krav som kom från lagstiftning som låg utanför deras kontroll. Tjänstemännen ansåg att de var företagervänliga och försökte hjälpa företagen. Både lantbrukarna, tjänstemännen och rådgivare upplevde att tillämpningen ändrats över åren från att vara pragmatisk mot ett mer bokstavstolkande av föreskrifter och villkor.

7.2.3. Dokumentationskrav från bransch

Parallellt med lagstiftningen behöver företagen följa branschens krav. En företagare framförde att den mest krävande dokumentationen och kontrollen var den som KRAV krävde. Att vara ansluten till KRAV genererade betydande merbetalning och det fanns därmed en acceptans kring dokumentationskraven, även om det fanns synpunkter på regelverket. Det är dock rimligt att även branschen kontinuerligt ser över och utvärderar de krav som de ställer på producenterna.

7.2.4. Stor tidsåtgång för små eller komplexa företag

Att sätta sig in i lagstiftningen och att fylla i dokumentation tar tid. Detta upplevs problematiskt främst av små företag eller företag med komplexa verksamheter. Vid intervjuerna framkom att företag med småskalig produktion oftare upplever lagstiftningskraven som ett problem jämfört med stora företag. De mindre företagen upplever att tiden och resurserna de behöver lägga på dokumentation och byråkrati inte är rimlig med tanke på den ekonomiska omsättningen i deras företag eller den eventuella miljörisk som de riskerar att orsaka. Hos de företag som medverkat i

denna studie var kostnaden för att märka, journalföra och rapportera djur mer än fem gånger så hög per djurenhet för företag med får och getter jämfört med för företag med nötkreatur. Samtliga medverkande fårföretagare framförde att den administrativa belastningen för deras företag var orimligt hög och att systemet behövde förenklas. Med omfattande dokumentationskrav i kombination med ökad ekonomisk risk för avdrag från gårdsstöd, medför lagstiftningskraven att företag riskminimerar och undviker att skaffa små besättningar av betande djur eftersom det finns risk för förlorade öronbrickor eller att betesmarken underkänns vid kontroll. Konsekvensen riskerar bli att färre betesmarker betas med minskad biologisk mångfald till följd.

7.2.5. Tillämpningen av lagstiftning är ett större problem

Flera företag framförde att det inte var antalet lagkrav utan tillämpningen av lagkraven som var ett problem. Exempelvis revideras eller omtolkas ibland den befintliga lagstiftningen. Antalet lagkrav är då detsamma, men tolkningen och tillämpningen har ändrats och kan medföra nya krav på exempelvis stallbyggnader, vilket kan få stora ekonomiska konsekvenser. Enligt detta resonemang är antalet lagkrav således ett otillräckligt nyckeltal för att bedöma lagstiftningsbördan, utan målsättningen att förenkla för företag måste utvärderas med andra nyckeltal. Ambitioner som ”en regel in- en ut!” som finns i Storbritannien (Trnka, 2019) är sannolikt inte effektiva.

I projektet framkom att tillämpningen av lagstiftningen upplevdes problematiskt då det förekom att tjänstemän tolkade lagstiftningen på varierande sätt runt om i landet. Detta kunde resultera i olika ekonomiska konsekvenser för företagen. Företagen upplevde att de inte var lika inför lagen och att det var en konkurrensnackdel för de företag som verkade i en del av landet är kommunen eller Länsstyrelsen gjorde en strängare tolkning än i andra delar av landet. Många kommuner och Länsstyrelser är medvetna om att tillsyn skiljer sig åt geografiskt. Därför bedrivs projektet ”Kundfokus, förenkling och samsyn” (Jordbruksverket 2019) som handlar om utveckling och förbättring av offentliga kontroller av Länsstyrelsen i Stockholm tillsammans med LRF.

7.3. Myndigheternas inställning och bemötande

I studien framkom att myndighetens inställning till företag påverkade hur företagen såg på sig själva. Företagen ville gärna uppfattas som ett positivt inslag för samhället. Deras verksamhet påverkar miljön, både på positivt och negativt sätt. Däremot upplevde de att de av myndigheter främst betraktades som ett problem och att myndigheten letade fel hos dem. Flera hade en känsla av att vara misstrodda. Tjänstemännen menade att de arbetade mycket med bemötande och att de var för

företagande. Företagarna hade exempel på kontrollanter eller handläggare de kände förtroende för, men det var många som inte föll inom den kategorin.

En myndighet som lyckats vända sitt anseende från att vara en strängt kontrollerande myndighet till att bli någon som företagen kan fråga och känna förtroende för, är Skatteverket. Anders Stridh (2018), strateg från Skatteverket, menar att Skatteverkets resa mot en kundanpassad myndighet har varit viktig för deras måluppfyllelse. De har tidigare ansett att deras viktigaste uppgift var tillsyn och kontroll och genom detta få människor och företag att göra rätt. Det har framkommit att strikt kontroll inte alltid leder till mindre fel och fusk, utan det kan ha motsatt effekt. Om kontrollen istället bygger på tillit ger det en lika bra, eller bättre, måluppfyllelse. Ett viktigt steg för Skatteverket har varit att sätta företaget i centrum och sedan se den komplexitet som finns runt företaget vad gäller sig själva och andra myndigheter, kunder och anställda som kretsar runt företaget.

Genom att aktivt verka och sätta mål för sitt bemötande, anser de att de nått längre i både förtroende och måluppfyllnad. När myndigheten aktivt arbetar med attityd och kommunikation kan det leda till att viljan hos företagen att göra rätt stärks. Flera företag har i intervjuerna tagit upp att de känner starkt obehag när de upplever att någon letar fel hos dem. De önskar istället bli stärkta i sitt företagande till att följa lagar och göra rätt. Alla anser att det är viktigt att ta itu med de företag som har problem att leva upp till djur- eller miljöskyddslag, men de flesta försöker göra rätt och har en vilja att göra rätt.

7.4. En lagstiftning för praktiken

Många företagare anser att mycket lagstiftning är relevant och fyller en funktion. Det är dock viktigt att det inte blir en pappersprodukt där fokus är på dokumentation istället för på verkligheten. Lagstiftningen behöver således vara praktisk, för när den inte upplevs så, ökar risken för att företagen inte följer den. Företagen tar då genvägar för att komma framåt och lösa problemet. Det är viktigt att myndigheter har en praktisk inställning i sin utövning och exempelvis genomför förändringar i tid. Detta skulle sannolikt öka respekten för myndigheterna bland företagarna.

Flera företag har framfört önskemål om att myndigheter och bransch bör kunna samarbeta kring kontrollerna av lantbruksföretag, antingen genom att de överlåter, samverkar eller att företagaren kan bjuda in samtliga myndigheter och branscher för en samtida kontroll. Ett sådant möte skulle bli som ett juridiskt gårdsråd, sannolikt med en intressant diskussion, eftersom lagstiftningen inom miljö- och exempelvis djurskydd eller arbetsmiljö ibland drar åt olika håll.

7.5. Byråkrati som begränsar företagsutveckling

Företagare i studien uppgav att absoluta gränser var hindrande för företagsutvecklingen. Ett tydligt exempelvis på detta är gränser för anmälnings- eller tillståndsplikt för miljöfarlig verksamhet. Företagarna var rädda för vad ett tillstånd eller anmälan skulle kunna innebära i form av villkor. Även rädda för att själva tillståndsprocessen skulle kunna dra ut på tiden, innebära omfattande och kostsamma undersökningar och att det var svårt att förutse vad som skulle krävas av dem under tillståndsprocessen. Resultatet blev att en del företag begränsade sin verksamhet till precis under gränsen för de ökande kraven.

Att starta en ny produktionsgren på sitt företag ansågs svårt. Ett företag hade haft ett par olika affärsidéer, men bland annat på grund av att det var oklart vad som skulle krävas för att driva igenom dessa rent juridiskt hade idéerna inte förverkligats. När affärsidén låg utanför de traditionella var det svårt att veta vilken lagstiftning som fanns och vem de skulle fråga om det. Detta är något som även tas upp i Livsmedelsstrategin för Sverige (Regeringens proposition 2016/17:104). Där identifieras att en viktig faktor för ökad konkurrenskraft för företagen är att det ska vara lätt för företagen att få information om gällande regelverk, kontroller och annat som påverkar villkoren för företagande.

7.6. Utmaningar med skriftlig dokumentation

Det ställs stora krav på personer som ska driva ett lantbruksföretag. Personen behöver ha god kunskap och förmåga att utföra det praktiska arbetet på gården, men även förmåga att exempelvis ta till sig och hantera skriftlig information och tolka lagkrav. Utbildningsnivån hos en person kan påverka hur det administrativa arbetet uppfattas. Om det finns flera personer inom företaget kan arbetsuppgifterna fördelas så att den som är bäst lämpad för administration får ansvaret för detta. Detta är inte möjligt för enmansföretag. Många i lantbruksbranschen arbetar i produktionen många timmar per vecka och dokumentationen kan vara något som får skötas på kvällar och helger, när personen egentligen behöver vara ledig, återhämta sig samt spendera tid med familj och vänner. Detta kan bidra till att administrativt arbete upplevs jobbigt och mentalt påfrestande.

Mellan 5 och 8% av den svenska befolkningen har dyslexi (PTS marknadsöversikt, 2016), De kan ha problem med att läsa texter eller utföra pappersarbete. Även om texterna är förenklade och checklistorna är konkreta, kan de uppleva en stor motvilja och mental stress mot att arbeta med detta. Det vore därför bra om det fanns alternativa uppföljnings- eller dokumentationssystem som inte byggde på att fylla i papper. Att muntligt kunna redogöra för sina rutiner är ett sätt att visa att företagen har ett säkert arbete, speciellt på företag utan anställda. Vid kontroll är det vanligt att det efterfrågas skriftliga rutiner och dokumentation

för olika moment. Flera företagare och rådgivare upplever att kontrollanternas tilltro till skriftliga rutiner är större än tilltron till det som framförs muntligt. Att den skriftliga dokumentationen och vad som sker i praktiken inte alltid stämmer överens, verkar vara av mindre betydelse.

Att fokus så tydligt har legat på skriftlig dokumentation kan ha lett till att företagen anlitat konsulter i högre utsträckning för att få kompletta mallar och checklistor. En tjänsteman ansåg att företagaren genom att använda konsulter fick sämre kännedom och kunskap om vilka lagar som gäller även om kraven på dokumentation var uppfyllda. För att nå lagstiftningens syfte är det viktigt att den är tydlig och relevant för företagaren, vilket ökar måluppfyllnaden.

7.7. Kontroller

Kontroll av företag är nödvändigt för att säkerställa en efterlevnad av lagstiftningen. Syftet med kontrollen bör vara att få bort de företag som kraftigt missköter sin verksamhet och hjälpa resten av företagen att bli bättre. För att nå dit behöver kontrollanterna få ge tips på lösningar. Kontrollanterna har i många fall en stor erfarenhetsbank som bör kunna vara värdefull för företagen, om företagen så önskar. Det är ett problem när kontrollen av företag blir en viktig inkomstkälla för kommunen. Flera företag upplevde att de fakturerades för tillsyn som inte genomfördes och att de skulle finansiera en större administration än vad de som företag kostade kommunen.

Vid en kontroll sätts lagstiftningen på sin spets. Då framkommer om det finns skillnader i tolkningen av lagstiftningen mellan företagare och kontrollant och det är viktigt att kontrollanten är tydlig i vad som är lagkrav, vad som är allmänna råd och vad som kontrollanten efterfrågar av andra skäl. Det är viktigt att kontrollanterna har hög kompetens inom det område som de ska kontrollera. Mycket praktisk kompetens arbetas upp under inspektioner och kontroller av företag och det är viktigt att det finns flera företag inom varje produktionsinriktning för att kontrollanten ska få fördjupad kompetens. Om det är få företag med en viss produktionsinriktning i området kan det vara ett alternativ att samarbeta med exempelvis andra kommuner, Länsstyrelsen eller branschkontrollanter för att upprätthålla och utveckla kompetenser. Företagen önskar att myndigheterna och branschen samverkar kring kontrollerna när så är möjligt, för att på så sätt få en gemensam helhetsbild kring företagets lagstiftningskrav som kan sträva åt olika håll, samt uppnå en balans mellan olika kompetenser vid kontrollen. För att minska skillnaden i bedömning mellan kontrollanter skickas ibland två kontrollanter till samma gård. Tanken är god, men rent numerärt kan det medföra att antalet kontrollanter då blir än fler än antalet företagare och företagaren kan då uppleva det som ytterligare ett underläge. Ett alternativ till att skicka två kontrollanter från samma myndighet vore att samverka med branschen.

Idag finns en variation i hur företag bedöms och bemöts av myndigheter. Variationen kan bero på kontrollantens/inspektörens kompetens, men även på ledningen från den myndighet som kontrollanten/inspektören företräder. Kontrollanten ska ha respekt för företagaren och vara rak och tydlig i sin kommunikation. Som det framgick av intervjuerna ansåg många lantbruksföretagare att utgångsläget för en kontroll ska vara att "säkerställa att allt ser bra ut", istället för att "hitta fel" och tonläget ska vara informellt och att "vi gör det här tillsammans". Bedömningarna ska vara samma oavsett vilken kommun eller Länsstyrelse som kontrollanten kommer från. Kontrollresultatet ska kommuniceras summeras innan kontrollanten lämnar gården och protokollet ska lämnas till företaget i samband med att kontrollen är över. Idag varierar bedömningen av ett företag beroende på vem som är kontrollant/inspektör. Genom detta är företagen inte lika inför lagen och förutsättningarna för att driva företag varierar därför inom landet.

8. Slutsatser

De främsta slutsatserna från det 4-årige forsknings- och utvecklingsprojekt baserat på analys av 20 års lagstiftning (1996-2016) relaterat till svenskt lantbruk, registrering av tid och kostnader för lantbruksföretagarnas myndighetsrelaterade arbete, intervjuer med lantbruksföretagare och rådgivare samt genomförda seminarier och workshops:

- Under 20-årsperioden 1996-2016 ökade antalet lagkrav som berör lantbruket med 120%, ca 450 lagkrav,
- Kravet på antalet journaler ökade under samma period med 340%,
- Tillfällen då det krävs en anmälan eller tillstånd ökade med 450%,
- Den administrativa aktivitet som tog mest tid var journalföring, märkning och rapportering av djur,
- Kostnaden för rapportering av djur (per djurenhet) var fem gånger högre för får jämfört med nötkreatur,
- Förberedelser, genomförande och efterarbete av kontroller var den administrativa aktivitet som tog näst mest tid för företagen,
- Drygt 70% av företagen som deltog i studien kontrollerades minst en gång under en sexmånadersperiod,
- Ungefär 30% av företagen kontrollerades av både myndighet och bransch under samma period,
- Flera företag framförde önskemål om att kommuner, myndigheter och bransch skulle samordna kring kontroller,
- Ett problem med låg kompetens, speciellt inom djurskydd bland kontrollanter och inspektörer,
- Företagarna upplevde tvärvillkorskontroller påfrestande, då en avvikelse kunde få stora ekonomiska konsekvenser,
- Tolkning av lagstiftningen och tillämpning var olika beroende på geografiskt område,
- Den tilltagande byråkratin tar tid att hantera och medför en kostnad och mental belastning för företagen,
- Ett nytt beviljat projekt, *Metodutveckling för Regelförenkling*, finansierat av Jordbruksverket med syftet att fortsatt verka för en utveckling som medför att lantbruksföretag upplever att regelbördan minskar och att kvarvarande lagstiftning är relevant och funktionell kommer att påbörjas

under 2020 (Projektledare Sara Bergström-Nilsson). Projektets övergripande mål är att verka för en upplevd minskad regelbörda för lantbruksföretag och att få till verkliga förenklingar för företagen.

9. Insamlade förenklingsförslag från företagare, tjänstemän och rådgivare

Förenklingsförslagen nedan är föreslagna av företagare, tjänstemän eller rådgivare som projektet har varit i kontakt med under perioden 2016-2019. Projektgruppen har inte bedömt eller validerat förslagen.

Anmälan/tillstånd enligt Miljöbalken 9 kap

1. Begränsa utredningskraven så att de är rimliga i förhållande till miljöpåverkan. Företagen är ofta små familjeföretag med begränsade ekonomiska resurser och begränsade resurser för omfattande administration.
2. Korta av processen för tillståndsansökningar.
3. Anpassa vilka myndigheter som ska vara med i utökat samråd. Få myndigheter som yttrar sig idag.

Arbetsmiljö

4. Åldersgränsen för att exempelvis få jobba med tjurar borde vara flexibel då det handlar om att ha en känsla för djuren och "djuröga". En 17-åring kan vara mer lämplig än en 25-åring.
5. Förtydliga vad som gäller för olika arbetsmoment och vilken dokumentation/riskbedömning som krävs. Detta gäller exempelvis stegjobb, grävning etc i lantbruk.
6. Enkla jobb (exempelvis rensa hängrännor) behöver kunna göras utan krav på arbetsplattform/byggställning.

Avfallsjournal

7. Ta bort kravet på avfallsjournal. Relativt små mängder farligt avfall uppkommer i lantbruket.
8. Höj gränsen för vad som är anmälningspliktigt när det gäller transport av farligt avfall. Gör det tillåtet att köra ett antal lysrör till tippet utan anmälan. Alternativt skicka en påminnelse när anmälan går ut efter 5 år.

Betesdjur

9. Förenkla för företag att hålla enstaka betesdjur som håller landskapet öppet. Med nuvarande regler är den ekonomiska risken för stor i och med risken för avdrag på EU-stöden. Detta skulle gynna den biologiska mångfalden. Som dagens stödsystem är utformade är det en risk att ha dessa djur.
10. Ta bort kravet på bete för konventionella mjölkkor. Beteskravet bör komma från mejerierna istället, för då kan beteskravet resultera i en merbetalning.
11. Staten borde bekosta städning av strandbeten efter stormar. Det kan vara ett problem med nedskräpning av strandbeten efter stormar då mycket skräp måste städas bort så att djuren inte får i sig det. Företagen ska inte behöva bekosta städning som är ett resultat av att det finns mycket skräp i haven.

Biogas

12. Använd samma gräns för tillståndspliktig enligt Miljöbalken för biogasproduktion som i grannländer inom EU. Det är samma antal djur som definierar när ett företag behöver ansöka om tillstånd enligt 9 kap i Miljöbalken. Det borde vara samma produktionsgräns för biogas också.
13. Uppgraderingsanläggning för biogas bör ha samma tillståndsgrens (3000 MWh) som biogasproduktionen. Inte hälften som det är idag.
14. Sätt ingen gräns för hur mycket biogas som får produceras, ange endast vilken mängd substrat som får rötas. Ju mer biogas som produceras, desto bättre för miljön.
15. Ta bort punktskattedeklarationen för gårdsanläggningar som inte producerar fordonsgas. Rent ekonomiskt är det ett nollsummespel, men som skapar en mycket stor ekonomisk risk om företagaren skriver fel.
16. Låt en myndighet ha kontakt med biogasanläggningarna. Nu ska producenten rapportera till SCB, Skatteverket samt Energimyndigheten och kontrolleras av Länsstyrelsen, Jordbruksverket samt ”frivilliga” organisationer som Avfall Sverige och KRAV.

Biotopskydd enligt Miljöbalken

17. Förenkla så att biotopskyddade områden kan samexistera med ett rationellt jordbruk. Ex genom enklare ansökningar om dispens från biotopskyddet men med rekommendationer om vad företaget kan göra istället som kompensationsåtgärd.

CDB, centrala nötkreatursregistret

18. Ta bort kravet på att rapportera ”tillfälligt ute”.
19. Konsekvensen av en försenad rapportering måste bli mindre. Det är orimligt att det får så stora ekonomiska konsekvenser som idag.

20. Slakteriet bör få rapportera ut djur från lantbrukaren samtidigt som de rapporterar in dem hos sig.
21. Inget tak på antal djur per produktionsplats. (Idag är taket 9999 djur.)

Elektronisk personalliggare vid bygge

22. Stryk eller undanta kravet på elektroniska personalliggare vid byggen. Det passar inte för lantbruksföretag som bygger under långa perioder och med mycket eget arbete.

EU-stöd/gårdsstöd

23. Ta bort stödrätterna. 1 ha mark bör ge stöd för ett hektar. Idag är det en stödrätt och 1 ha mark som ger stöd för ett hektar.
24. Stryk tvärvillkoren (lagarna finns kvar, men kopplingen till EU-stöden tas bort)
25. Ändra inte arealen på skiften och block i EU-ansökan om det inte är stora förändringar. Sätt en gräns, nu sker det för ofta vilket leder till problem med miljöåtagande som ligger under flera år.
26. Ta bort reglerna kring förgröningsstödet eller gör reglerna så det tydligt leder till bättre miljö.
27. Gör konsult-fullmakten för EU-ansökningar bunden till ett företag, inte till en person.
28. Vid utskick av beslut, skicka inte med irrelevanta bilagor som inte rör mottagaren, eller tydliggör att informationen i bilagan kanske inte berör alla, utan att det är ett generellt utskick.
29. Gör det möjligt att ha flera företag på samma produktionsplatsnummer (ex barnen har ett företag, föräldrarna/syskonen ett annat). Idag måste en person vara ansvarig för alla djur.
30. Skriv tydliga beslut om stöd och ange datum när stödet betalas ut. Beslutet fattas inte samtidigt som utbetalningen. Nu är det svårt att följa upp vad som är utbetalt och vad som kvarstår att betalas ut.
31. Gör det enklare att räkna på kompensationsstödet för att förutsäga stöd. Stora hopp i nivåer gör lantbrukare osäkra och att hamna i en annan grupp än beräknat innebär stora ekonomiska konsekvenser om beräkningen är fel.

Får

Det finns ett stort behov att förenkla regelverket kring får och företagarna lägger orimligt mycket tid på svår administration till tveksam nytta.

32. Stryk transportdokument för får.
33. Stryk kravet på att rapportera döda lamm till Jordbruksverket.
34. Utveckla förflytningsregistret för får så att det går att registrera i förväg och flera gånger om dagen. I förflytningsregistret för får måste man kunna

registrera i förväg, ”jag kommer flytta imorgon”. Samordna systemen; elitlamm, transportdokument.

35. Utveckla uppföljningssystem som är illustrativa, har fler varningssystem, förtryckt, förenklat och lättanvänt.

Fårpengen (stöd)

36. Förenkla fårpengen, ex hållandeperioder, hullbedömning, klippning och anpassa det utifrån rasens förutsättningar.
37. För omfattande dokumentationskrav, behöver förenklas.

Hotade husdjursraser (stöd)

38. Gör blanketten för hotade husdjursraser tillräckligt lång för att kunna skriva i alla djur.
39. Ta bort hållandeperioder för djuren. Ta bara antalet djur som är på ansökningsdagen.

Förprovning

40. Myndigheten bör se möjligheter istället för begränsningar. Det kan vara svårt att få igenom en förprovning om lösningen inte har provats på stall tidigare.

Generella förenklingar för myndigheter

41. Inför en grupp som behandlar alla EU-regler som ska införas. I Danmark finns ett Implementeringsrådet i vilket näringslivet, forskningen och politiken ingår. Alla regelförändringar granskas utifrån hur det påverkar företagets konkurrenskraft, regelbörda samt deras möjlighet till innovation.
42. Utveckla ett centralt inrapporteringsställe för alla uppgifter som ska rapporteras till myndigheter (och branschorganisationer). Idag har företagen flera olika system att rapportera till på olika sätt.
43. Inför en målstyrd djurskyddslagstiftning. Exakta mått eller datum är inte bra och måste kunna ruckas.
44. Jordbruksverket ska sköta upphandlingen av saneringstjänster efter ett sjukdomsutbrott. Idag ska lantbrukaren göra det, trots att det inte är hans eller hennes kompetensområde.
45. Anmälare om bristande djurskydd ska inte få vara anonyma. Det är enkelt att skicka iväg en anmälan. Att få en anmälan på sina djur är väldigt personligt. En del anmäler för att trakassera.
46. Uppgifter till strukturundersökningen från Jordbruksverket bör kunna hämtas från ex SAM-ansökan eller andra register för att inte belasta företagen med undersökningar.

47. Miljöhusesynen i sig skulle ge en certifiering eller ge en fördel vid kontroller.
48. Skriv enklare och tydligare i brev från myndigheter.
49. Förenkla blanketter så att de blir självinstruerande och lättifyllda.
50. Ändra klassificeringen av jordbruk från "miljöfarlig verksamhet" till "miljöpåverkande verksamhet".
51. Företagen vill gärna ha en kontaktperson istället för att hamna hos kundservice.

Grisproduktion

52. Tillåt att tidigare avvänjning för enstaka suggor per grupp. Om suggor ska grisa i grupp så grisar inte alla på samma dag. För att hålla ihop gruppen måste någon vara lite yngre vid avvänjning.
53. Stryk djurräkningen i december. Det bör räcka med en gång per år. Idag är det obligatoriskt att göra vid halvårsskiftet, och frivilligt i december, men företagarna får ändå många påminnelser om de inte svarar i december.

Gödselspridningsregler

54. Tillåt tillförsel av mer än 22 kg fosfor per hektar i form av organiska gödselmedel när fältbalanser visar att det finns behov av det. Enligt gödselspridningsreglerna får max 22 kg P/ha spridas från organiska gödselmedel i genomsnitt över en femårsperiod. Utöver detta kan konventionella gårdar sprida fosfor från handelsgödsel. På ekologiska gårdar kan detta leda till begränsning av skörden då fosfor inte räcker till. Detta hindrar företaget från att använda marken på bästa sätt. Företagen bör få sprida mer organiskt bunden fosfor till grödor om de kan visa genom en växtnäringsbalans att grödan tar upp mer än 22 kg P/ha.
55. Ha samma begränsningar vad gäller tillförsel för organisk fosfor som mineralfosfor, exempelvis efter grödans behov. Idag är det strängare regler för att använda organiskt bunden fosfor.

Investeringsstöd inom landsbygdsprogrammet

56. Reglerna kring investeringsstöd måste förenklas och handläggningstiden kortas ned.
57. Gör konsultfullmakten för ansökningar bunden till ett företag, inte till en person.
58. Bestäm kraven på ansökan innan ansökningsperioden drar igång. Många kompletteringar pga ändrade förutsättningar kostar mycket pengar för företagen och för myndigheterna.
59. Kräv inte genomförd grundutbildning för startstöd, en plan för utbildning framöver borde vara fullgott alternativ.

Kadaverhantering

60. Mindre mängder smågrisar/lammfoster/slakteriavfall bör kunna grävas ner eller komposteras i djupströ istället för att de ska hämtas med kadaverbil.

Kemikalie- och bekämpningsmedelshantering

61. Ta bort kravet på utskrivna säkerhetsdatablad. Om företagaren vill läsa på säkerhetsdatablad söks informationen på internet, inte i en pärm. Det tar mycket tid att uppdatera att det ska finnas utskrivna säkerhetsdatablad på alla ställen där det hanteras kemikalier.
62. Stryk kravet på kemikalieförteckning på lantbruksföretag vid begränsad användning.
63. Ta bort kravet på att dokumentera i sprutjournal när det bara gäller mycket små mängder, exempelvis svag lösning i en ryggspruta.
64. Kräv inte skriftliga hanteringsrutiner på enmansföretag. Genomtänkta rutiner ska kunna godkännas utan vara nedskrivna, exempelvis fyllning av en lantbruksspruta.
65. Förtydliga möjligheter för dyslektiker att skriva behörighetsprovet för att använda kemiska bekämpningsmedel
66. Låt den som utför funktionstest av lantbruksspruta sköta rapporteringen av godkänt test till Jordbruksverket
67. Generellt godkännande när kemiska bekämpningsmedel inte är registrerade att användas i vissa mindre grödor, men är godkända i en liknande gröda, ex vissa grönsaker, lin etc, om grödorna är liknande såsom persilja/koriander, raps/lin etc

Myndighetskontroller

68. En neutral myndighet som ska samordna kontroller.
69. Samordna kontroller mellan kommun, länsstyrelse och certifieringsorgan som kontrollerar samma sak.
70. Avisera kontroller i god tid. Minst två veckor innan.
71. Företaget ska kunna påverka taxan, är allt bra borde lägre taxa tas.
72. Minimera skillnaden mellan olika kommuners bedömningar
73. Om företaget har mark/djur i flera kommuner ska en kommun göra inspektion, samordna
74. Snabbare återkoppling från kontroll. Ge protokoll direkt i samband med besöket.
75. Möjliggör färre kontroller om det alltid är ordning på ett företag, ex vartannat eller vart tredje år istället för varje år.

Slakt

76. Möjliggör en bedömningen av slaktade djur istället för levande djur vid slakt. Dagens regler medför att nödslakt inte går att ha, utan dessa djur istället hanteras som kadaver exempelvis på grund av ett brutet ben.

Strandskydd

77. Ta bort strandskydd från anlagda våtmarker.

Vattenskyddsområde

78. Om många små lantbruk i vattenskyddsområde; låt kommunen göra dispensansökan för kemikalieanvändning eller förenkla att samordna dessa

Äggproduktion

79. Betesreglerna för de ekologiska hönsen behöver ses över. Djuren betar inte jämnt över hela betesmarken, vilket medför en fosforackumulering nära stallet, oavsett hur stort betet är.

Övrigt

80. Anmälan till kommunen om man tar emot besökare/grupper på gården är onödigt.

10. Referenser

- Andersson, A. 2018. *Sluta krångla Löfven – gör som danskarna*. Driva Eget. Tillgänglig via <https://driva-eget.se/nyheter/skatt/sluta-krangla-lofven-gor-som-danskarna>. Hämtat 2020-06-26.
- Borgström, P. 2019. *Minska regelkrånglet, Baylan*. LRF Nyheter. Tillgänglig via <https://www.lrf.se/mitt-lrf/nyheter/riks/2019/10/minska-regelkranglet-baylan/>. Hämtat 2020-06-26.
- Borgström, P. 2018. *Myndigheter bromsar tillgången till svensk mat*. Dagens Samhälle 2018-11-28. Tillgänglig via <https://www.dagenssamhalle.se/debatt/myndigheter-bromsar-tillgangen-till-svensk-mat-25064?fbclid=IwAR25mkcTvUfX3IAX1X6cFsIc0cWFonIzTFeCSAHSaMWYok-fG4RznPVZjDo>. Hämtat 2020-06-26.
- Ekonomistyrningsverket. 2019. *Regleringsbrev – Statsliggaren*. Tillgänglig via <https://www.esv.se/statsliggaren/>. Hämtat 2020-06-04.
- Europeiska Kommissionen. 2018. *Refit – enklare och billigare EU-lagstiftning*. Tillgänglig via https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/evaluating-and-improving-existing-laws/refit-making-eu-law-simpler-less-costly-and-future-proof_sv. Hämtat 2020-06-26.
- Jordbruksverket 2019. *Kundfokus, förenkling och samsyn vid offentliga kontroller*. Tillgänglig via <https://djur.jordbruksverket.se/uppdrag/livsmedelsstrategiforsverige/nationellsamordningavarbetetmedregionallivsmedelsstrategier/inspirerandeexempel/kundfokusforenklingochsamsynvidoffentligakontroller.4.6cc743016e745948dbb489a.html>. Hämtat 2020-05-20.
- Jordbruksverket. 2016. *Jordbruksekonomiska undersökningen 2016*. Tillgänglig via <https://www.scb.se/publikation/35299>. Hämtat 2020-06-04.
- Jordbruksverket. 2015. *Förenklingsresan har lett till 100 förenklingar för lantbrukare*. Tillgänglig via <https://news.cision.com/se/jordbruksverket/r/forenklingresan-har-lett-till-100-forenklingar-for-lantbrukare,c9734567>. Hämtat 2020-06-26.
- Liljeqvist, A. 2017. *Näringslivets förslag till regelförbättringar i Sverige 2018-2022*. Näringslivets Regelnämnd (NNR) Tillgänglig via <https://nnr.se/wp-content/uploads/Naringslivets-forslag-till-regelforbattningar-i-sverige-2018-2022.pdf>. Hämtat 2020-06-26.

- LRF, 2016. *Miljöhusesynd 2016*. (digital prenumerationsstjänst)
Tillgänglig via <http://www.miljohusesyn.nu/>.
- LRF, 2006. *Miljöhusesynd 2006*. (digital prenumerationsstjänst)
Tillgänglig via <http://www.miljohusesyn.nu/>.
- LRF, 1996. *Miljöhusesynd 1996*. (finns endast tillgänglig i tryckt form)
Tillgänglig via <http://www.miljohusesyn.nu/>.
- LRF. 2006. *Varför krångla till det? Fem raka förslag som förenklar för företagarna i de gröna näringarna*. (Informationsfolder).
- Lunner Kolstrup, C., Kallioniemi, M., Lundqvist, P., Kymäläinen, H.-R., Stallones, L. and Brumby, S. (2013). *International Perspectives on Psychosocial Working Conditions, Mental Health, and Stress of Dairy Farm Operators*. Journal of Agromedicine, 2013, 18(3), 244-255. (<https://doi.org/10.1080/1059924X.2013.796903>). Hämtat 2020-06-26.
- Lunner Kolstrup C & Lundqvist P. 2013. *Lantbrukets & landsbygdens psykosociala puls - Screening av psykosociala arbetsförhållande, psykisk hälsa och sociala nätverk bland lantbrukare och landsbygdsföretagare*. SLU, LTJ Fakultetsrapport 2013:20. Pp 66. Tillgänglig via: (<https://pub.epsilon.slu.se/10578/>). Hämtat 2020-06-26.
- Länsstyrelsen Kalmar Kronoberg, 2018. *Sammanställning av rapportering från länsstyrelserna inom uppdrag 55 i regleringsbrevet 2017, förenklingsarbete för företag*.
- Nilsson, S. 2014. *Avgifter och villkor för gårdsbaserade biogasanläggningar. Hushållningssällskapets förbund*.
Tillgänglig via (<http://hushallningssallskapet.se/wp-content/uploads/2015/04/823.pdf>). Hämtat 2020-06-26.
- OECD. 2018. *OECD Regulatory Policy Outlook 2018*.
Tillgänglig via <http://www.oecd.org/governance/oecd-regulatory-policy-outlook-2018-9789264303072-en.htm>. Hämtat 2020-06-26.
- Trnka, Daniel (personligt meddelande 2019-03-27) NNRs seminarium "Svenskt regelförbättringsarbete i ett internationellt perspektiv – OECD Regulatory Policy Outlook 2018" (Senior Policy Analyst, Regulatory Policy Division, OECD Public Governance Directorate)
- Regeringens proposition 2016/17:104, *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*.
Tillgänglig via <https://www.regeringen.se/490897/contentassets/256cc25ab5a84db7a76730abb9cc3773/en-livsmedelsstrategi-for-sverige-fler-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet-prop-2016-17-104.pdf>. Hämtat 2020-07-01.
- Regeringen. 2007. *Regeringens handlingsplan för regelförenklingsarbetet* - En redovisning av det första steget Maj 2007
Tillgänglig via <https://www.regeringen.se/49bbbd/contentassets/75f6585c014d42d8a57b2b5ce8f47774/regeringens-handlingsplan-for-regelforenklingsarbetet--en-redovisning-av-det-forsta-steget>. Hämtat 2020-06-26.
- PTS marknadsöversikt. 2016. *Statistiksammanställning över funktionsnedsättningar*. Bilaga till PTS marknadsöversikt för innovatörer.

- Rev C, 2016-11-08.
Tillgänglig via https://pts.se/globalassets/startpage/dokument/bransch/internet/marknadsoversikt-innovatorer/bilaga_statistiksammanstallning_rev_c_pts_marknadsoversikt.pdf. Hämtat 2020-06-26.
- Skatteverket, 2020. *Styrning och uppföljning*.
Tillgänglig via <https://www.skatteverket.se/omoss/varverksamhet/styrningochuppfoljning.4.76a43be412206334b89800052127.html>. Hämtat 2020-05-12
- Stridh Anders, 2018, *Anders Stridh på Tillsynsforum 23 05 2018*. strateg från Skatteverket, föreläsning 23 maj 2018, Tillsynsrådet.
Tillgänglig via https://www.youtube.com/watch?v=zA_oldHYVSI&list=PL11AICKNIpEePF0tueglkugd-HocTTd3f&index=7&t=0s. Hämtat 2020-06-26.
- Svenskt Näringsliv. 2017. *72 förslag till regelförenkling*.
Tillgänglig via https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/regelkrangel/72-forslag-till-regelforenkling_692521.html. Hämtat 2020-06-26.
- Tillväxtverket (2013) *Utvecklingen av företagens administrativa kostnader 2010-2012*.
Tillgänglig via <https://www.regelradet.se/wp-content/uploads/2013/09/Rapport-2010-2012.pdf>. Hämtat 2020-06-26.
- Vernersson L. 2015. *Viktigt att fortsätta kämpa mot krånglet* (skriver ATL:s politiske redaktör Lars Vernersson). ATL, 27th of Januari 2015.
Tillgänglig via <https://www.atl.nu/ledare/viktigt-att-fortsatta-kampa-mot-kranglet/>. Hämtat 2020-06-26.
- Wretling Clarin A & Karlsson J. 2012. *Kraven kostar. Jordbruksföretagarens administrativa kostnader för myndighets- och branschkrav*. Rapport 2012:31.
Tillgänglig via <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/kraven-kostar-jordbruksforetagarens-administrativa-kostnader-for-myndighets-och-branschkrav.html>. Hämtat 2020-06-26.

11. Bilaga 1 - Förenklingsförslagen (publik version)

Från projektet Byråkratin belastar och kostar...

Förenklingsförslag från företag

Förenklingsförslagen nedan är föreslagna av företagare, tjänstemän eller rådgivare som projektet har varit i kontakt med under perioden 2016–2018.

Anmälan/tillstånd enligt Miljöbalken 9 kap

1. Begränsa utredningskraven så att de är rimliga i förhållande till miljöpåverkan. Företagen är ofta små familjeföretag med begränsade ekonomiska resurser och begränsade resurser för omfattande administration.
2. Korta av processen för tillståndsansökningar.
3. Anpassa vilka myndigheter som ska vara med i utökat samråd. Få myndigheter som yttrar sig idag.

Arbetsmiljö

4. Åldersgränsen för att exempelvis få jobba med tjuvar borde vara flexibel då det handlar om att ha en känsla för djuren och "djuröga". En 17-åring kan vara mer lämplig än en 25-åring.
5. Förtydliga vad som gäller för olika arbetsmoment och vilken dokumentation/riskbedömning som krävs. Detta gäller exempelvis stegjobb, grävning etc i lantbruk.

Avfallsjournal

6. Ta bort kravet på avfallsjournal. Relativt små mängder farligt avfall uppkommer i lantbruket.
7. Höj gränsen för vad som är anmälningspliktigt när det gäller transport av farligt avfall. Gör det tillåtet att köra ett antal lysrör till tippen utan anmälan. Alternativt skicka en påminnelse när anmälan går ut efter 5 år.

Betesdjur

8. Förenkla för företag att hålla enstaka betesdjur som håller landskapet öppet. Med nuvarande regler är den ekonomiska risken för stor i och med risken för avdrag på EU-stöden. Detta skulle gynna den biologiska mångfalden. Som dagens stödsystem är utformade är det en risk att ha dessa djur.
9. Ta bort kravet på bete för konventionella mjölkkor. Beteskravet bör komma från mejerierna istället, för då kan beteskravet resultera i en merbetalning.
10. Staten borde bekosta städning av strandbeten efter stormar. Det kan vara ett problem med nedskräpning av strandbeten efter stormar då mycket skräp måste städas bort så att djuren inte får i sig det. Företagen ska inte behöva bekosta städning som är ett resultat av att det finns mycket skräp i haven.

Biogas

11. Använd samma gräns för tillståndspliktig enligt Miljöbalken för biogasproduktion som i grannländer inom EU. Det är samma antal djur som definierar när ett företag behöver ansöka om tillstånd enligt 9 kap i Miljöbalken. Det borde vara samma produktionsgräns för biogas också.
12. Uppgraderingsanläggning för biogas bör ha samma tillståndsgrens (3000 MWh) som biogasproduktionen. Inte hälften som det är idag.
13. Sätt ingen gräns för hur mycket biogas som får produceras, ange endast vilken mängd substrat som får rötas. Ju mer biogas som produceras, desto bättre för miljön.
14. Ta bort punktskattedeklarationen för gårdsanläggningar som inte producerar fordonsgas. Rent ekonomiskt är det ett nollsummespel, men som skapar en mycket stor ekonomisk risk om företagen skriver fel.
15. Låt en myndighet ha kontakt med biogasanläggningarna. Nu ska producenten rapportera till SCB, Skatteverket samt Energimyndigheten och kontrolleras av Länsstyrelsen, Jordbruksverket samt "frivilliga" organisationer som Avfall Sverige och KRAV.

Biotopskydd enligt Miljöbalken

16. Förenkla så att biotopskyddade områden kan samexistera med ett rationellt jordbruk. Ex genom enklare ansökningar om dispens från biotopskyddet men med rekommendationer om vad företaget kan göra istället som kompensationsåtgärd.

CDB, centrala nötkreaturregistret

17. Ta bort kravet på att rapportera "tillfälligt ute".
18. Konsekvensen av en försenad rapportering måste bli mindre. Det är orimligt att det får så stora ekonomiska konsekvenser som idag.
19. Slakteriet bör få rapportera ut djur från lantbrukaren samtidigt som de rapporterar in dem hos sig.
20. Inget tak på antal djur per produktionsplats. (Idag är taket 9999 djur.)

Elektronisk personalliggare vid bygge

21. Stryk eller undanta kravet på elektroniska personalliggare vid byggen. Det passar inte för lantbruksföretag som bygger under långa perioder och med mycket eget arbete.

EU-stöd/gårdsstöd

22. Ta bort stödrätterna. 1 ha mark bör ge stöd för ett hektar. Idag är det en stödrätt och 1 ha mark som ger stöd för ett hektar.
23. Stryk tvärvillkoren (lagarna finns kvar, men kopplingen till EU-stöden tas bort).
24. Ändra inte arealen på skiften och block i EU-ansökan om det inte är stora förändringar. Sätt en gräns, nu sker det för ofta vilket leder till problem med miljöåtagande som ligger under flera år.
25. Ta bort reglerna kring förgröningsstödet eller gör reglerna så det tydligt leder till bättre miljö.
26. Gör konsult-fullmakten för EU-ansökningar bunden till ett företag, inte till en person.
27. Vid utskick av beslut, skicka inte med irrelevanta bilagor som inte rör mottagaren, eller tydliggör att informationen i bilagan kanske inte berör alla, utan att det är ett generellt utskick.
28. Gör det möjligt att ha flera företag på samma produktionsplatsnummer (ex barnen har ett företag, föräldrarna/syskonen ett annat). Idag måste en person vara ansvarig för alla djur.

29. Skriv tydliga beslut om stöd och ange datum när stödet betalas ut. Beslutet fattas inte samtidigt som utbetalningen. Nu är det svårt att följa upp vad som är utbetalt och vad som kvarstår att betalas ut.
30. Gör det enklare att räkna på kompensationsstödet för att förutsäga stöd. Stora hopp i nivåer gör lantbrukare osäkra och att hamna i en annan grupp än beräknat innebär stora ekonomiska konsekvenser om beräkningen är fel.

Får

Det finns ett stort behov att förenkla regelverket kring får och företagarna lägger orimligt mycket tid på svår administration till tveksam nytta.

31. Stryk transportdokument för får.
32. Stryk kravet på att rapportera döda lamm till Jordbruksverket.
33. Utveckla förflytningsregistret för får så att det går att registrera i förväg och flera gånger om dagen. I förflytningsregistret för får måste man kunna registrera i förväg, "jag kommer flytta imorgon". Samordna systemen; elitlamm, transportdokument.
34. Utveckla uppföljningssystem som är illustrativa, har fler varningssystem, förtryckt, förenklat och lättanvänt.

Fårpengen (stöd)

35. Förenkla fårpengen, ex hållandeperioder, hullbedömning, klippning och anpassa det utifrån rasens förutsättningar.
36. För omfattande dokumentationskrav, behöver förenklas.

Hotade husdjursraser (stöd)

37. Gör blanketten för hotade husdjursraser tillräckligt lång för att kunna skriva i alla djur.
38. Ta bort hållandeperioder för djuren. Ta bara antalet djur som är på ansökningsdagen.

Förprovning

39. Myndigheten bör se möjligheter istället för begränsningar. Det kan vara svårt att få igenom en förprovning om lösningen inte har provats på stall tidigare.

Generella förenklingar för myndigheter

40. Inför en grupp som behandlar alla EU-regler som ska införas. I Danmark finns ett Implementeringsrådet i vilket näringslivet, forskningen och politiken ingår. Alla regelförändringar granskas utifrån hur det påverkar företagets konkurrenskraft, regelbörda samt deras möjlighet till innovation.
41. Utveckla ett centralt inrapporteringsställe för alla uppgifter som ska rapporteras till myndigheter (och branschorganisationer). Idag har företagen flera olika system att rapportera till på olika sätt.
42. Inför en målstyrd djurskyddslagstiftning. Exakta mått eller datum är inte bra och måste kunna ruckas.
43. Jordbruksverket ska sköta upphandlingen av saneringstjänster efter ett sjukdomsutbrott. Idag ska lantbrukaren göra det, trots att det inte är hans eller hennes kompetensområde.
44. Anmälare om bristande djurskydd ska inte få vara anonyma. Det är enkelt att skicka iväg en anmälan. Att få en anmälan på sina djur är väldigt personligt. En del anmäler för att trakassera.
45. Uppgifter till strukturundersökningen från Jordbruksverket bör kunna hämtas från ex SAM-ansökan eller andra register för att inte belasta företagen med undersökningar.

46. Miljöhusesynter i sig skulle ge en certifiering eller ge en fördel vid kontroller.
47. Skriv enklare och tydligare i brev från myndigheter.
48. Förenkla blanketter så att de blir självinstruerande och lättifyllda.
49. Ändra klassificeringen av jordbruk från "miljöfarlig verksamhet" till "miljöpåverkande verksamhet".
50. Företagen vill gärna ha en kontaktperson istället för att hamna hos kundservice.

Grisproduktion

51. Tillåt att tidigare avvänjning för enstaka suggor per grupp. Om suggor ska grisa i grupp så grisar inte alla på samma dag. För att hålla ihop gruppen måste någon vara lite yngre vid avvänjning.
52. Stryk djurräkningen i december. Det bör räcka med en gång per år. Idag är det obligatoriskt att göra vid halvårsskiftet, och frivilligt i december, men företagen får ändå många påminnelser om de inte svarar i december.

Gödselspridningsregler

53. Tillåt tillförsel av mer än 22 kg fosfor per hektar i form av organiska gödselmedel när fältbalanser visar att det finns behov av det. Enligt gödselspridningsreglerna får max 22 kg P/ha spridas från organiska gödselmedel i genomsnitt över en femårsperiod. Utöver detta kan konventionella gårdar sprida fosfor från handelsgödsel. På ekologiska gårdar kan detta leda till begränsning av skörden då fosfor inte räcker till. Detta hindrar företaget från att använda marken på bästa sätt. Företagen bör få sprida mer organiskt bunden fosfor till grödor om de kan visa genom en växtnäringsbalans att grödan tar upp mer än 22 kg P/ha.
54. Ha samma begränsningar vad gäller tillförsel för organisk fosfor som mineralfosfor, exempelvis efter grödans behov. Idag är det strängare regler för att använda organiskt bunden fosfor.

Investeringsstöd inom landsbygdsprogrammet

55. Reglerna kring investeringsstöd måste förenklas och handläggningstiden kortas ned.
56. Gör konsultfullmakten för ansökningar bunden till ett företag, inte till en person.
57. Bestäm kraven på ansökan innan ansökningsperioden drar igång. Många kompletteringar pga ändrade förutsättningar kostar mycket pengar för företagen och för myndigheterna.
58. Kräv inte genomförd grundutbildning för startstöd, en plan för utbildning framöver borde vara fullgott alternativ.

Kadaverhantering

59. Mindre mängder smågrisar/lammfoster/slakteriavfall bör kunna grävas ner eller komposteras i djupströ istället för att de ska hämtas med kadaverbil.

Kemikalie- och bekämpningsmedelshantering

60. Ta bort kravet på utskrivna säkerhetsdatablad. Om företagaren vill läsa på säkerhetsdatablad söks informationen på internet, inte i en pärm. Det tar mycket tid att uppdatera att det ska finnas utskrivna säkerhetsdatablad på alla ställen där det hanteras kemikalier.
61. Stryk kravet på kemikalieförteckning på lantbruksföretag vid begränsad användning.
62. Ta bort kravet på att dokumentera i sprutjournal när det bara gäller mycket små mängder, exempelvis svag lösning i en ryggspruta.
63. Kräv inte skriftliga hanteringsrutiner på enmansföretag. Genomtänkta rutiner ska kunna godkännas utan vara nedskrivna, exempelvis fyllning av en lantbruksspruta.

64. Förtydliga möjligheter för dyslektiker att skriva behörighetsprovet för att använda kemiska bekämpningsmedel.
65. Låt den som utför funktionstest av lantbruksspruta sköta rapporteringen av godkänt test till Jordbruksverket.
66. Generellt godkännande när kemiska bekämpningsmedel inte är registrerade att användas i vissa mindre grödor, men är godkända i en liknande gröda, ex vissa grönsaker, lin etc, om grödorna är liknande såsom persilja/koriander, raps/lin etc.

Myndighetskontroller

67. En neutral myndighet som ska samordna kontroller.
68. Samordna kontroller mellan kommun, länsstyrelse och certifieringsorgan som kontrollerar samma sak.
69. Avisera kontroller i god tid. Minst två veckor innan.
70. Företaget ska kunna påverka taxan, är allt bra borde lägre taxa tas.
71. Minimera skillnaden mellan olika kommuners bedömningar.
72. Om företaget har mark/djur i flera kommuner ska en kommun göra inspektion, samordna.
73. Snabbare återkoppling från kontroll. Ge protokoll direkt i samband med besöket.

Slakt

74. Möjliggör en bedömning av slaktade djur istället för levande djur vid slakt. Dagens regler medför att nödslakt inte går att ha, utan dessa djur istället hanteras som kadaver exempelvis på grund av ett brutet ben.

Strandskydd

75. Ta bort strandskydd från anlagda våtmarker.

Vattenskyddsområde

76. Om många små lantbruk i vattenskyddsområde; låt kommunen göra dispensansökan för kemikalieanvändning eller förenkla att samordna dessa.

Äggproduktion

77. Betesreglerna för de ekologiska hönsen behöver ses över. Djuren betar inte jämnt över hela betesmarken, vilket medför en fosforackumulering nära stallet, oavsett hur stort betet är.

Övrigt

78. Idag krävs en anmälan till kommunen om man tar emot besökare/grupper på gården. Denna anmälan upplevs onödig.

Christina Lunner Kolstrup,
Sveriges Lantbruksuniversitet
christina.kolstrup@slu.se

Hushållnings
sällskapet

Sara Bergström Nilsson
Hushållningssällskapet Halland
sara.nilsson@hushallningssallskapet.se

Helens Lans Strömblad
Växa Sverige
helena.lans@vxa.se

12. Bilaga 2 - Publikationer

Populärvetenskapliga publikationer

Bergström Nilsson S, Lans Strömblad H och Lunner Kolstrup C. 2020. *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar*. Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, Sveriges lantbruksuniversitet. Rapport 2020:7. ISBN: 978-91-576-8980-1. <https://pub.epsilon.slu.se>

Bilaga 6

Lunner Kolstrup C, Bergström Nilsson S, Lans Strömblad H. *Kraftigt ökat antal lagkrav för lantbruksföretag*. LTV-fakultetens Faktablad 2017:20. Sveriges Lantbruksuniversitet.

Länk till Faktabladet: <https://pub.epsilon.slu.se/14423/>. Hämtad: 2020.06.22.

Bilaga 7

Bergström-Nilsson S, Lans Strömblad H, Lunner Kolstrup C. *Kontroll av lantbruk – orimliga konsekvenser oroar*. LTV-fakultetens Faktablad 2018:11. Sveriges Lantbruksuniversitet.

Länk till Faktabladet: <https://pub.epsilon.slu.se/15895/>. Hämtad: 2020.06.22.

Bilaga 8

Lans Strömblad H, Bergström-Nilsson S, Lunner Kolstrup C. *Mängden och tillämpningen av lagkrav oroar och begränsar företagandet på landsbygden*. LTV-fakultetens Faktablad 2018:12. Sveriges Lantbruksuniversitet.

Länk till Faktabladet: <https://pub.epsilon.slu.se/15896/>. Hämtad: 2020.06.22.

Bilaga 9

Bååth Jakobsson S, Lans Strömblad H, Bergström-Nilsson S, Lunner Kolstrup C. *Lantbrukets kostnad för regelhantering*. LTV-fakultetens Faktablad 2019:4. Sveriges Lantbruksuniversitet.

Länk till Faktabladet: <https://pub.epsilon.slu.se/16063/>. Hämtad: 2020.06.22.

Vetenskapliga publikationer

En peer review short communication (manuskript) *Human social aspects of global livestock production* (i vilket projektresultaten omnämns i ett avsnitt) är submittad till International Journal of Agriculture and Natural Resources.

Ytterligare en peer reviewed artikel är planerad för submission och publicering.

13. Bilaga 3 - Faktablad 2017:20

Kraftigt ökat antal lagkrav för lantbruksföretag

CHRISTINA LUNNER KOLSTRUP, INST. FÖR ARBETSVETENSKAP, EKONOMI OCH MILJÖPSYKOLOGI
 SARA BERGSTRÖM NILSSON, HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET HALLAND
 HELENA LANS STRÖMBLAD, VÄXA SVERIGE, HALLAND

Antalet lagkrav som berör lantbruksföretag har ökat med 120 % under perioden 1996 till 2016. Lantbruksföretag har också krav på olika sorters dokumentation som ska finnas tillgänglig på företaget samt vilka anmälningar och tillstånd som ska finnas. Ett lantbruksföretag kan år 2016 behöva föra 22 olika journaler och söka 36 olika tillstånd eller anmälningar. I projektet lade lantbrukarna i genomsnitt lägger 2,7 timmar per vecka på administration relaterad till miljö, arbetsmiljö och djurhälsa. Mest tid tog journalföring, samt rapportering och märkning av djur. Näst mest tid lade företagen på arbete i samband med myndighets- och branschkontroller.

I forskningsprojektet "Byråkratin belastar och kostar" ville vi sätta fokus på, skapa dialog kring och arbeta för att minska existerande regelbörda och byråkrati, föreslå åtgärder för positiv förändring, och därmed medverka till att öka möjligheterna för lönsamhet och konkurrenskraft i svenska lantbruks- och landsbygdsföretag.

Jämförelse av utvecklingen i antalet lagkrav 1996, 2006 och 2016

Miljöhousesynen är en sammanställning av lagar som är framtagen av LRF i samarbete med Jordbruksverket och andra myndigheter vars lagar berör lantbruksföretag. Den första tryckta Miljöhousesynen sammanställdes år 1996 och har sedan dess årligen uppdaterats. Inom projektet har vi jämfört hur antalet lagar och branschkrav har ändrats mellan åren 1996, 2006 och 2016. Med lagkrav menas inte antalet paragrafer, utan antal praktiska

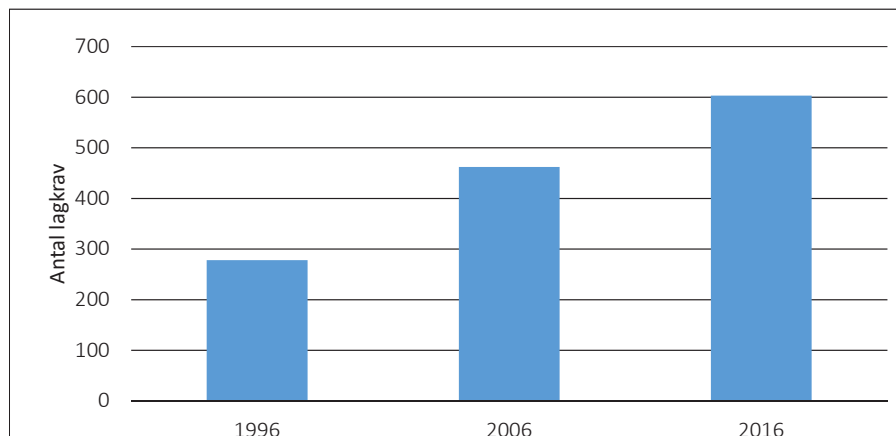
©Fredrik Saarkoppel, Kobolt media

krav som ställs på lantbruket. Om lagkravet inte fanns upptagen i de äldre versionerna av Miljöhousesynen har den bakomliggande lagstiftningen granskats för att se när den aktuella lagen infördes och vilken lagstiftning som eventuellt föregick den, och om möjligt vad den har inneburit. Om ett lagkrav fanns, men inte var upptaget i Miljöhousesynen (vilket troligtvis innebar att lantbrukarna inte kände till det), så har det i jämförelsen ansetts att lagkravet fanns. Cirka 50 % av de lagkrav som faktiskt fanns 1996 var upptagna i miljöhousesyn det året. Utifrån Miljöhousesynen har vi skapat en lista över vilka journaler, anmälningar och tillstånd lantbruksföretagen är skyldiga att följa.

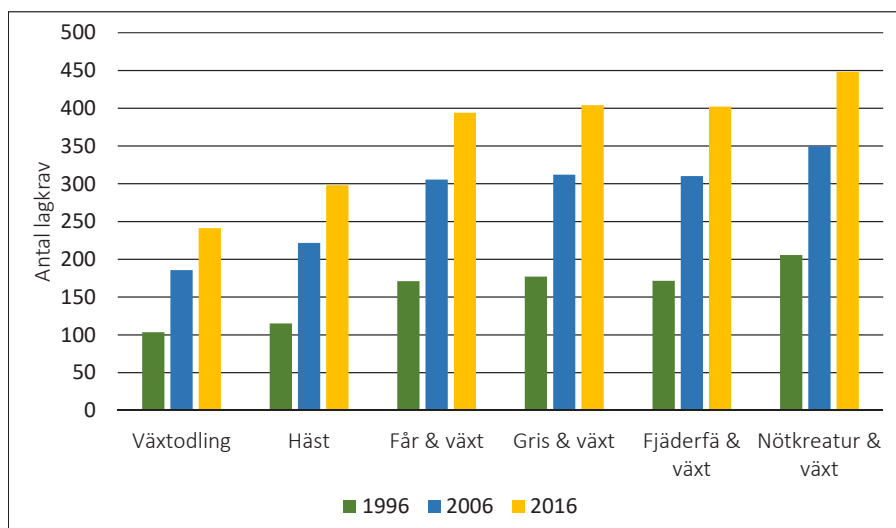
Tidsuppskattning

Inom projektet har det bl. a. undersökts hur mycket tid och hur lantbruksföretag upplever myndighetsrelaterad administration och branschkrav. Projektet har valt att titta på administration inom miljö- och arbetsmiljöområdet. Administration kring ekonomi, såsom arbetsgivaravgifter, bokslut och deklaration har vi undantagit från undersökningen då dessa lagkrav är samma för alla företagare oavsett bransch.

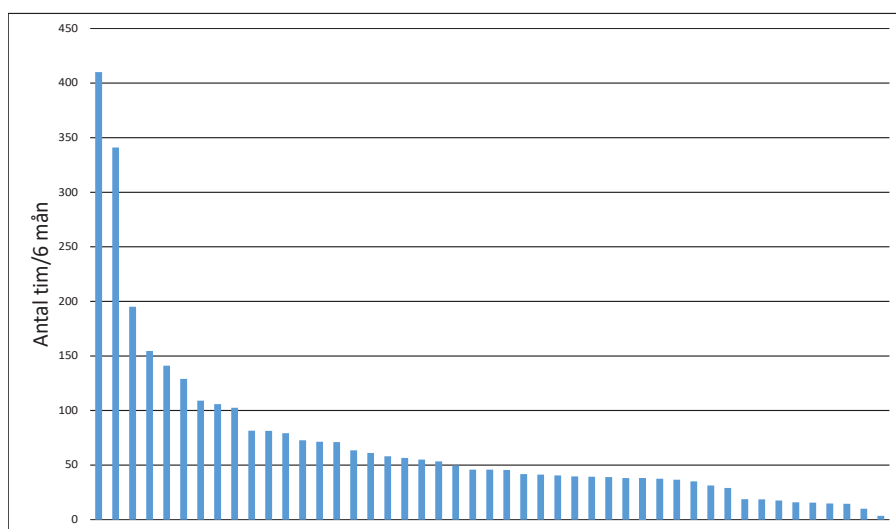
I undersökningen har 47 företag gjort dagboksregistreringar över nedlagd tid, kostnad och känsla för administration under sex månader. Registreringen har skett efter inloggning på en hemsida. De medverkande företagen har olika produktionsinriktningar,

Figur 2. Totalantal lagkrav som lantbrukare måste följa 1996, 2006 och 2016

Figur 3. Branschvis uppdelning av lagkrav 1996, 2006 och 2016

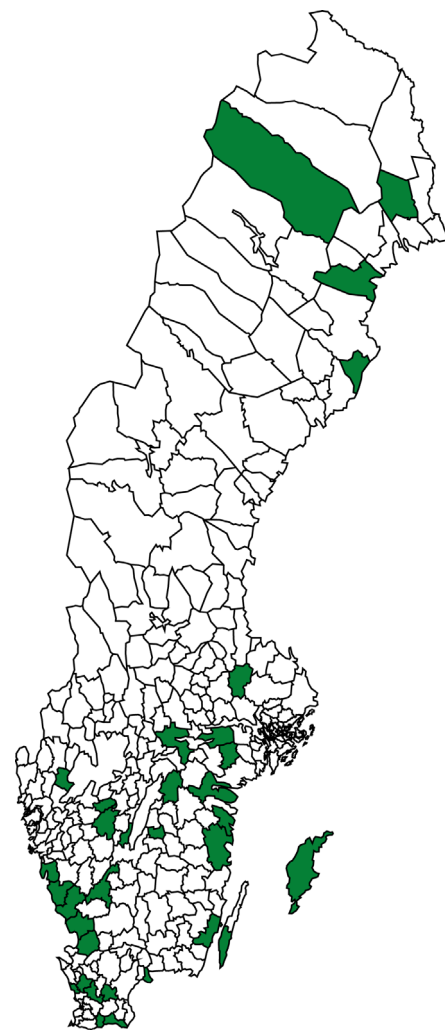
Figur 4. Totalt nedlagd tid på myndighetsrelaterad administration och branschkrav per respektive företag under 6 månader

är av varierande storlek och är geografiskt spridda över Sverige. (figur 1) Flera företag i utökningsfas eller förändring har avstått att delta i projektet eftersom de inte ansåg sig ha tid med den ytterligare dokumentation som projektet medförde.

Antalet lagkrav har ökat markant

I jämförelsen av Miljöhusesynen har det visats att antalet lagkrav har ökat med 120 % mellan 1996 och 2016. (figur 2) Det fanns 278 lagkrav år 1996 att jämföra med 603 lagkrav år 2016 - alltså en markant ökning!

I jämförelsen har vi delat upp lag-

Figur 1. Lantbruksföretagen som registrerade sina uppgifter var spridda över Sverige

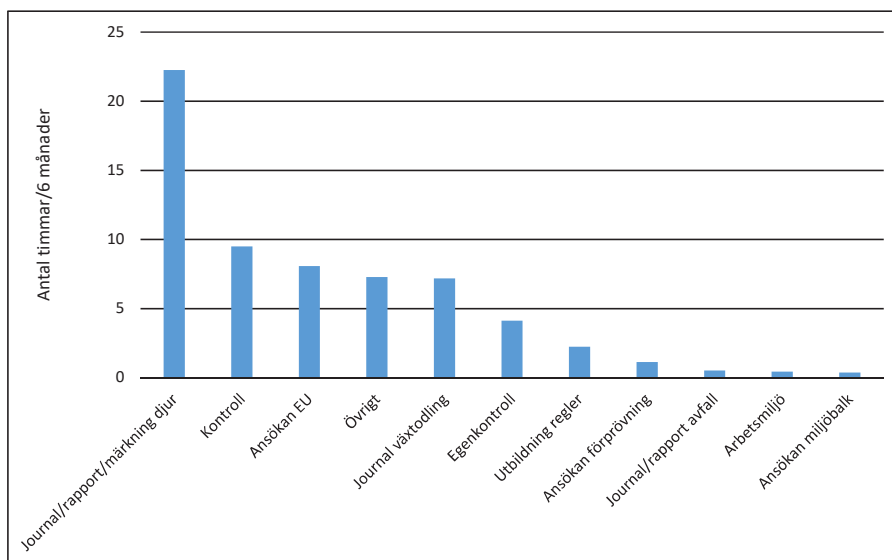
kraven på olika produktionsinriktningar. (figur 3) Flest lagkrav att följa har företag med nötkreatur. Den störst procentuella ökningen av antalet lagkrav har företag med hästverksamhet.

Krav på journaler för lantbruksföretag

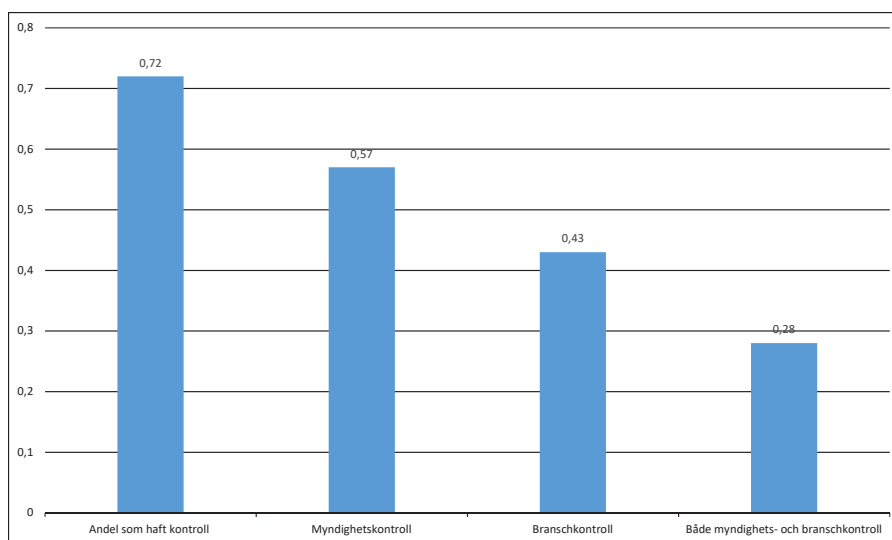
Utöver att följa ett antal lagkrav måste företagen föra flera journaler. I Miljöhusesyntesen för 2016 finns uppgift om 22 olika journaler som lantbrukaren ska fylla i. Dessa rör djurproduktionen, t ex stalljournal, läkemedelsjournal och dödsjournal. Det rör också växtodlingen med t ex bekämpningsmedelsjournal och journal över mottagen- eller bortlämnad organisk gödsel. Dessutom krävs journaler för t ex transport av farligt avfall och skadedjursbekämpningen på gården. Journaler ska normalt sett föras årligen och finnas tillgängliga vid inspektioner och kontroller. Flera kontrollinstanser tittar på samma journaler, t ex vid kommunens miljöinspektion, vid Länsstyrelsens tvärvillkorskontroll och vid certifieringsorganens besök på gården.

Tillstånd och anmälningar

Lantbruksföretagen behöver också ha ett antal tillstånd eller göra anmälningar för sin verksamhet. Tillstånd enligt miljöbalken krävs t ex för större djurproducenter eller om man vill ta upp ett hål i en stenvall mellan två åkerskiften. Alla lantbruksföretag som producerar foder och livsmedel måste anmäla sig till två olika register, foderföretagarregistret som Jordbruksverket sköter respektive registret för livsmedelsanläggning i primärproduktion som Länsstyrelserna sköter. Totalt finns i Miljöhusesyntesen 2016 uppgift om 36 olika anmälningar och tillstånd som lantbruksföretag kan behöva söka.

Figur 5. Fördelning av administrativ tid på olika aktiviteter.

Figur 6. Andel företag som haft kontroll under 6 månader

Figur 7. Under 6 månader hade ett företag följande kontroller

- Revision för mejeriet
- Kontroll märkning, journalföring och registrering av djur Länsstyrelsen
- Tvärvillkorskontroll; Livsmedels- och fodersäkerhet, djurskydd, Länsstyrelsen
- Revision mejeriet, återbesök.
- Tvärvillkorskontroll; skydd av grundvatten, hantering av gödsel och växtskyddsmedel, livsmedels- och fodersäkerhet, växtskydd Länsstyrelsen
- Kontroll arealbaserade EU-ersättningar, Gårdsstöd, betesmark,
- förgroingsstöd, vallodling, minskat kväveläckage, ung jordbrukare, Länsstyrelsen
- Administrativ kontroll CDB, Länsstyrelsen

Dagboksregistreringar av tid och kostnader

Företagen i projektet lade i genomsnitt 2,7 timmar i veckan på myndighetsrelaterad administration kring miljö, djurhälsa och arbetsmiljö. Tidsåtgången varierande från 5 minuter till 16 timmar per vecka för företagen som lade minst respektive mest tid. (figur 4) Utöver detta tillkommer tid för administration som berör de flesta branscher för bland annat bokföring och arbetsgivarfrågor.

Den administration som företagen lade mest tid på var journalföring, märkning och rapportering av djur. Näst mest tid lades på arbete i samband med kontroller. (figur 5)

Drygt 70 % av företagen hade minst en kontroll under de 6 månader som registreringarna pågick. (figur 6) Knappt 30 % av företagen hade kontroll av både myndighet och bransch. Ett företag hade sju kontroller under de sex månader då registreringarna pågick. (figur 7)

Omfattande lagstiftning kan vara ett hinder för utveckling

Resultaten visar att antalet lagkrav som lantbruksföretagen behöver följa har ökat kraftigt under 20 år. Utöver att antalet lagkrav har ökat, ändras även innebörden i befintliga lagkrav oregelbundet (exempelvis gödselspridningsreglerna) och sammantaget riskerar

det att skapa en stress och olustkänsla över att "man inte har koll". Det stora antalet lagkrav kan upplevas som ett hinder när företag ska expandera, vilket riskerar att hämma företagsutvecklingen på landsbygden.

I studien var tidsåtgången för myndighetsrelaterad administration i genomsnitt 2,7 timmar/vecka och med en stor variation (5 minuter och 16 timmar/vecka), vilket kan vara ett resultat av olika storlek på företag, bransch samt intresse av att leva upp till alla lagkrav.

Mest tid gick åt för att journalföra, märka och rapportera in djur, vilket oftast inte upplevdes som ett problem, eftersom dokumentationen i vissa fall (för gris, nötkreatur och fjäderfä) var kopplad till produktionsuppföljningen.

Drygt 70 % av företagen hade en kontroll under de 6 månader som registreringarna pågick. Knappt 30 % av företagen hade kontroll av både myndighet och bransch. I flera fall kontrollerar bransch och myndighet samma sak och här finns uppenbara förenklingstillfällen förutsatt ett förtroende och samarbete mellan bransch och myndigheter. Kontroller från främst myndigheter skapar stress och oro eftersom den ekonomiska konsekvenserna kan bli stora för en begränsad förseelse. Exempelvis kan en bristande dokumentation ge en miljösanktions-

avgift på upp till 50 000 kronor efter en kommunal kontroll. Vid Länsstyrelsens inspektioner kan avvikelserna ge avdrag på de EU-ersättningar som lantbrukaren sökt. Dessa avvikelser sätts som en procentsiffra av utbetalt stöd och kan för gårdar som har stora EU-bidrag bli en betydande summa. För avvikelser som inte ger miljösanktionsavgift kan företagen få ett vitesföreläggande för miljökada. För några avvikelser kan företagen få både vitesföreläggande/miljösanktionsavgift och tvärvillkorssanktion (exempelvis gödseljournal över mottagen och levererad organisk gödsel) vilket innebär dubbel bestraffning för samma fel.

Rekommendationer för fortsatt utveckling

Våra rekommendationer är att fortsätta med översynen av lagkrav, att se vad som verkligen är relevant och ta bort hela avsnitt i lagstiftningen eller göra undantag för lantbruket. Dialogen med företagare kring förenkling av de branschvisa lagkraven bör fortsätta. Det vore även önskvärt med ett samarbete mellan branschorganisationer och myndigheter för att undvika dubbelkontroller av lantbruksföretagarna. Vidare behöver lagstiftningen ses över så för att granska om de ekonomiska konsekvenserna av upptäckta avvikelser är rimliga i förhållandet till "brottets" omfattning.

- Projektet är finansierat av: Stiftelsen Lantbruksforskning, www.lantbruksforskning.se
- Projektansvariga/författare:
Christina Lunner Kolstrup, Sveriges Lantbruksuniversitet, christina.kolstrup@slu.se,
Sara Bergström Nilsson, Hushållningssällskapet Halland sara.nilsson@hushallningssallskapet.se och
Helena Lans Strömblad, Växa Sverige, helena.lans@vxa.se
<http://epsilon.slu.se>

14. Bilaga 4 - Faktablad 2018:11

Kontroll av lantbruk – orimliga konsekvenser oroar

SARA BERGSTRÖM NILSSON, HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET HALLAND

HELENA LANS STRÖMBLAD, VÄXA SVERIGE

CHRISTINA LUNNER KOLSTRUP, INST. FÖR ARBETSVETENSKAP, EKONOMI OCH MILJÖPSYKOLOGI, SLU ALNARP

Orimligt stora ekonomiska avdrag till följd av avvikelser som hittas vid kontroller medför att många företagare känner oro och skulle vilja att kontrolltillfällena blev både färre och bättre. Försenade utbetalningar av jordbrukarstöd och bristande kommunikation kring utbetalningar skapar också oro, frustration och problem med likviditeten för företag.

På alla lantbruksföretag genomförs många olika kontroller. Miljöregler kontrolleras av kommunen och länsstyrelsen kontrollerar EU-stöd, djurskyddsregler och förprovningar. Utöver dessa har flera företag revisioner för frivilliga certifieringar såsom Sigill- eller ekologisk produktion. Därutöver kan det tillkomma kontroller från arbetsmiljöverket, livsmedelsverket m.fl. Både företagare och tjänstemän upplever att vissa saker kontrolleras flera gånger, men av olika organisationer. En tjänsteman önskar att

© Pixabay

”man ska kunna göra flera kontroller samtidigt och samarbeta mellan länsstyrelsen, Livsmedelsverket och Jordbruksverket”.

Företagarna anser att det är viktigt med en hög kompetens hos kontrollanten, framförallt när det gäller djurtillsynen. Djurskyddet

betraktas som något som är extra personligt, då det handlar om levande varelser som företagarna har ett stort engagemang i. En anmärkning på djuromsorgen tas på stort allvar av omgivningen och av den som blir kontrollerad. De flesta upplever kontrollanterna som bra

Om projektet ”Byråkratin belastar och kostar”

I forskningsprojekt ”Byråkratin belastar och kostar” vill vi skapa dialog kring och arbeta för att minska existerande regelbörda och byråkrati, föreslå åtgärder med syfte att öka möjligheterna för lönsamhet och konkurrenskraft i svenska lantbruks- och landsbygdsföretag.

Projektet ser bara på lagstiftning relaterad till miljö- och djurskydd och beaktar exempelvis inte skattelagstiftningen. Inom projektet har det genomförts djupintervjuer med 15 lantbruksföretag och fem tjänstemän från två länsstyrelser. Syftet med intervjuerna var bl. a. att undersöka hur de upplever offentliga- och branschvisa kontroller samt hur de uppfattar kommunikationen med myndigheterna vad gäller kontroll och utbetalning av EU-stöd.

och förstående, men nästan alla företag har kontrollerats av en person med otillräcklig kompetens. Flera påtalar att inspektörerna borde ha jobbat praktiskt med djur innan de får kontrollera. Vissa upplever det svårt att ha en dialog med kontrollanterna p. g. a. kontrollanternas bristande kunskap och erfarenhet.

”Att föra en dialog med länsstyrelsen om djurskyddet är svårt då tjänstemännen där har för dålig koll. Kontrollanterna vet inte hur djuren brukar bete sig och kan inte läsa djuren. Kontrollanterna borde ha en praktisk kunskap om djur.”

Vad gäller djurskyddskontroller önskar företagen att kontrollanten ska se till helheten och om djuren är friska istället för att titta på detaljer. Det kan alltid finnas ett djur som inte mår bra eller som är sjukt. *”Kring djurskyddslagstiftningen finns det en massa rädsla, att man inte har full koll 24 timmar om dygnet 365 dagar per år, att nåt ska gå fel, och därtill finns risk för djurrättsaktivister. I ett slaktsvininstall kan det se bra ut i flera månader och så vänder det på bara ett dygn. Så sker det inte inom växtodlingen.”*

Både företag och tjänstemän tror att det finns skillnader i bedömningen av företag mellan olika delar av landet. Många av företagen upplever att lagstiftningen i vissa delar är mycket detaljerad. Överdrivet detaljerade bestämmelser undergräver förtroendet för lagstiftningen.

Bemötandet vid kontroll

Flera företagare känner obehag inför kontroller. De är oroliga eller rädda för att få böter eller bli straffade trots att de försöker leva upp till lagarna. Även tjänstemännen

upplever att lantbrukarna är oroliga inför kontroll och en tjänsteman upplevde att oron hos företagarna har ökat under de senaste åren. Anledningen till detta beror på risken för att en upptäckt brist kommer ut i media vilket ger lantbrukaren dåligt rykte. Ytterligare en anledning är att brister avseende tvärvillkoren riskerar att ge avdrag på EU-stöden och därmed bli mycket kostsamt. En avvikelse vid kontroll riskerar också att försena utbetalningen av EU-stöden för företaget, något som kan få negativa konsekvenser för likviditeten.

Tjänstemännen upplever generellt att yngre företagare och de som har större företag är mindre oroliga för kontroll. De upplevs mer vana vid administration och ha bättre rutiner för att sköta den. Tjänstemännen upplever inte att det är någon skillnad i antalet avvikelser mellan företagskategorierna, utan det är förhållningssättet till administrationen som är olika.

Företagarna upplever ibland att kontrollanten inte ser dem i ett större perspektiv. De vill bli sedda som företagare som producerar nödvändiga livsmedel, håller landskapet öppet, är arbetsgivare och betalar skatt. Istället känner vissa att kontrollanten främst ser dem som ett potentiellt miljöhot och ”bara letar fel” hos företagen.

Det anses viktigt med en öppenhet om vem som kommer till gården. *”Jag hade en slutbesiktning i förprovningen. Vid detta tillfälle hade handläggaren med sig en kollega som sedan visade sig vara djurskyddskontrollant som utan att presentera sig var med vid inspektionstillfället. Det känns som att man blev kontrollerad i smyg. Bättre att vara ärlig och tydlig från början.”*

Flera företagare vill att kontrollsituationen ska vara ett tillfälle där man diskuterar produktionen och hur den kan förbättras, snarare än en regelrätt kontroll där målet är att säga minsta möjliga.

Även tjänstemännen vill ha en bättre dialog med företagarna och att företagarna diskuterar lösningar och problem med myndigheten på ett tidigt stadium.

Bokning och återkoppling

Flera företagare påtalar att framförhållningen är väldigt kort när det gäller kontroller. Detta gäller främst länsstyrelsens kontroller och där finns det bestämmelser för hur långt i förväg olika kontroller får aviseras. Tiden för avisering styrs av EU-kommissionen och exempelvis får djurskyddskontroller aviseras 24 timmar innan kontrollen sker. Företagarna tycker detta är en stor nackdel och att det påverkar deras privatliv, då det kan innebära in-

Tvärvillkor är regler som lantbruksföretag måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstöden. Det är lagkrav som rör områdena miljö, klimat, god jordbrukshävd, folkhälsa, djurhälsa, växtskydd och djurskydd. En avvikelse från reglerna ger generellt 3 % avdrag på EU-stöden. Utöver avdraget på stöden kan avvikelserna också ge miljöstraffavgift eller böter.

ställda semesterresor eller problem för andra privata aktiviteter. ”Jag hade planerat två dagars semester och skulle resa bort. Då ringer de och vill göra kontroll just de dagarna och jag fick stanna hemma. Känns ju inte så bra”.

Företagarna tycker det är viktigt med snabb återkoppling från kontrollbesöket, gärna direkt på plats. Återkopplingen från kommunens inspektion kan dock dröja länge vilket skapar oro och ovisshet.

Branschkontroll

De flesta tycker att branschkontrollerna fungerar bra. Det är något som de frivilligt valt att gå med i och kontrollanterna anses generellt vara mer serviceinriktade än myndigheternas kontrollanter.

Utbetalning av EU-stöd

De sena utbetalningarna av EU-stöden anses vara ett hinder för utveckling av företagen. Företagarna vågar inte satsa och investera för att de inte vet när stöden kommer att betalas ut. Detta gäller såväl gårdsstöd, förgröningsstöd som miljöersättningar. Företagarna anser att de har uppfyllt sin del av avtalet, men att de inte får ersättningen inom rimlig tid. När utbetalningarna är försenade ställer det till problem med likviditeten och företagen kan tvingas att säga upp personal. Det finns företag som tvingats ta lån med hög ränta för hålla verksamheten flytande tills utbetalningarna kom. Detta upplevdes dyrt och psykiskt jobbigt. ”En viktig förbättring är att utbetalningarna sker i tid. 10 % av stöden som inte betalas ut är mycket! Om man har stöd på 1 miljon är det 100 000 kr.”

Flera tycker att kontakten med stödhandläggarna på länsstyrelser-

Foto: Jenny Svennås-Gillner, SLU

na fungerar bra, att det är trevliga och hjälpsamma personer, men de önskar få en kontaktperson eller ett namn på en handläggare att kontakta istället för att ringa till kundtjänst.

Kommunikationen kring utbetalningarna av stöden upplevs mycket bristfällig. Exempelvis har beskeden om stöd inte alltid varit synkroniserade med när utbetalningarna skett, utan det kunde skilja flera månader i tid. Vidare kan utbetalningarna vara uppdelade på flera tillfällen, vilket gör det svårt att veta vad som utbetalades och när. Det upplevs också svårt att veta om hela stödet är utbetalt.

Ibland bifogas bilagor i utskick från Jordbruksverket som inte berör mottagaren och dessa kan vara långa och svårlästa.

”Jordbruksverket måste bli mycket tydligare i sin kommunikation. Tänk på vem som ska läsa! Skriv inte ”Nu betalar vi ut ditt stöd...”, när det betalades ut för ett halvår sedan.”;

”Det ska inte behövas en sida i breven där det står att om du inte uppfyller

villkoren blir du hängd, skinnflådd och kölhalad, tillika dina barn. Man känner sig lätt hotad av breven” och

”Jag fick ett brev om 22 kronors utbetalning från en reserv 3 år senare. EU-utbetalningen är ett stort misslyckande.”

Investeringsstödet

Det har framförts mycket kritik relaterad till investeringsstödet. Kritiken handlar om kommunikationen kring investeringsstödet samt tidsåtgången för handläggningen. Investeringsstödet sena handläggning och utbetalning har hindrat företagen att utvecklas i den takt de hade planerat.

Kommunikation om investeringsstödet

Det upplevs vara svårt att förutse vilka insatser som kan få investeringsstöd. Ett företag som fått avslag uppgav att de inte fått någon eller en väldigt kort motivering till avslaget och att de hade önskat en mer utförlig motivering. Olika

länsstyrelser prioriterar olika investeringar för investeringsstöd. Företagarna upplever det orättvist att en investering beviljas i ett län men inte i ett annat.

Tidsåtgång för beslut

Många företag har klagat på försenad eller långsam handläggning av investeringsstödet. Det har ofta tagit flera år innan företagen fått besked om de beviljats stöd eller inte. "Länsstyrelsen kommunicerade att de ville ha in ansökningar och att man kunde få pengar i investeringsstödet. Jag sökte hösten 2014 och det dröjde 2,5 år innan jag fick ett beslut och då var det avslag på ansökan." Den utdragna handläggningen har medfört att offerter inte längre gäller när det är dags för byggnation, eller att förutsättningarna ändrats sedan ansökan skickades in, vilket i sin tur medför ytterligare kompletteringskrav från länsstyrelsen och konsultkostnader för företaget.

Den långsamma hanteringen av investeringsstödet har ibland orsakat stor ekonomisk och psykisk stress då banken betraktat en investering som ett högriskprojekt och därmed gett hög ränta på lån, vilket i onödan frestar på ekonomin. "Vi skickade in

ansökan snabbt för att vara med på tåget. Sedan gjorde vi investeringen och fick med banken på tåget efter många om och men. Räntan blev dock hög för detta lån och även efter att vi blivit beviljade stödet låg räntan högt för att banken ansåg det som högrisk. Efter ansökan om utbetalning dröjde det ytterligare månader innan pengarna kom. Denna ekonomiska press som beror på att stöden inte betalas ut är jättestressande rent psykiskt, och det är också kostsamt."

Rekommendationer för fortsatt utveckling

Att arbeta för bättre fungerande offentliga kontroller och en bra kommunikation mellan företagare och myndigheter är viktigt för att både tjänstemän och företagare ska vara nöjda. En öppen dialog ökar chansen för ett bra djurskydd, så liten negativ miljöpåverkan som möjligt och en bra arbetsmiljö. Att små avvikelser från reglerna riskerar att ge stora avdrag på stöden försvårar dialogen mellan parterna.

Kontroller bör aviseras i tid för att ge företagarna en bra arbetsmiljö och möjlighet att planera.

Kontrollerna från myndigheterna bör samordnas i större utsträckning än idag. Branschkraven bör ses över

så dessa inte överlappar med lagkrav som ändå kontrolleras.

De sena utbetalningarna av EU-stöd och beslut om investeringsstöd har medfört problem för företagen. Investeringar har inte blivit av i önskad takt och likviditeten har blivit lidande. Det är av stor vikt att detta system fungerar bra och att företagaren får besked om när de kan förvänta sig utbetalning av stöden. Att övergången mellan olika landsbygdsprogram är smidig och väl förberedd är också viktigt för företagarna då detta gör att utbetalningar av olika stöd och ersättningar kan ske i tid.

©Fredrik Saarkoppel, Kobolt media

- Projektet är finansierat av: Stiftelsen Lantbruksforskning, www.lantbruksforskning.se
- Projektansvariga/författare:
Helena Lans Strömblad, Växa Sverige, helena.lans@vxa.se,
Sara Bergström Nilsson, Hushållningssällskapet Halland, sara.nilsson@hushallningssallskapet.se,
Christina Lunner Kolstrup, SLU Alnarp, christina.kolstrup@slu.se (projektledare)
- Mer information om projektet finns i LTV:s faktablad "Kraftigt ökade lagkrav för lantbruksföretag" (2017:20) och "Mängden och tillämpningen av lagkrav oroar och begränsar företagandet på landsbygden" (2018:12)

15. Bilaga 5 - Faktablad 2018:12

Mängden och tillämpningen av lagkrav oroar och begränsar företagandet på landsbygden

HELENA LANS STRÖMBLAD, VÄXA SVERIGE

SARA BERGSTRÖM NILSSON, HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET HALLAND

CHRISTINA LUNNER KOLSTRUP, INST. FÖR ARBETSVETENSKAP, EKONOMI OCH MILJÖPSYKOLOGI, SLU ALNARP

Mängden lagkrav upplevs som mycket omfattande och många företagare är oroliga att det inte känner till och därmed inte följer alla krav. De är också oroliga för att regelverket ska ha ändrats utan att de har uppmärksammat förändringen. Flera företagare har affärsidéer som de inte genomfört, delvis p.g.a. att de upplever osäkerhet kring lagstiftningen för den nya verksamheten. Lagstiftningen kan också upplevas som ett stöd när det resulterar i en merbetalning.

En ökande mängd krav gör det svårt att ha kunskap om allt. Befintlig lagstiftning upplevs föränderlig, vilket skapar oro för företagare som känner sig osäkra på om de följer den senast uppdaterade lagstiftningen. Flera tjänstemän på länsstyrelsen upplever lagstiftningen som omfattande, komplex och ibland motsägelsefull.

”Jag lägger inte så mycket tid. Jag har rätt bra koll, men jag är inte säker på att jag har 100 % koll och det skapar oro eftersom det kan få stora ekonomiska konsekvenser.” (lantbrukare)

Företagarna anser att lagkraven i sig oftast inte är ett problem. Däremot

© Pixabay

anser flera att lagstiftningen tillämpas felaktigt och att tillämpningen varierar över landet. Detta ger även tjänstemän på länsstyrelser uttryck för.

Flera företagare med små- och medelstora företag upplever administrationen som tung och oproportionerlig

jämfört med den miljöpåverkan som verksamheten innebär. Företagarna med större företag upplever inte administrationen som ett problem i samma utsträckning, delvis för att företagen har uppnått en viss storlek så att det finns utrymme att anställa administra-

Om projektet ”Byråkratin belastar och kostar”

I forskningsprojekt ”Byråkratin belastar och kostar” vill vi skapa dialog kring och arbeta för att minska existerande regelbörda och byråkrati, föreslå åtgärder för positiv förändring och därmed medverka till att öka möjligheterna för lönsamhet och konkurrenskraft i svenska lantbruks- och landsbygdsföretag.

Projektet ser bara på lagstiftning relaterad till miljö- och djurskydd och beaktar exempelvis inte skattelagstiftningen. Inom projektet har det genomförts djupintervjuer med 15 lantbruksföretag och fem tjänstemän från två länsstyrelser. Syftet med intervjuerna var att undersöka hur de generellt upplever lagstiftningen, om det finns lagstiftning som oroar eller begränsar företagets utveckling eller om det finns andra administrativt relaterade hinder som begränsar företagandet.

tiv personal. Utöver den myndighetsrelaterade administrationen upplevs det vara mycket administration som görs för att få sälja produkter via producentorganisationer (ex mejerierna, Svenska ägg, KRAV). Mycket administration görs ofta dubbelt eller t o m tredubbelt.

”Det vore bättre med mindre lagstiftning och att samma krav istället kom från industrin. Då kan man få mervärde på produkterna och få betalt för det. Det får man inte när det är lagkrav.”

Administrationen för certifieringar upplevs dessutom ha ökat bl.a. till följd av extra kvalitetskrav och krav på spårbarhet. Flera företag anser att det är bra och skapar en trygghet med kännbart ansvar inför kunden.

”Vill du leverera en kvalitetsprodukt och få betalt för det, så är det nödvändigt med spårbarhet.”

Otillräcklig lönsamhet i lantbruket innebär att vissa inte har tillräckligt många anställda och själva behöver arbeta kvällar och nätter. För dessa känns administrationen extra tung och företagaren hade föredragit att lägga mer tid på t.ex. djuromsorg och byggnationer istället för på administration.

Flera företagare har avstått från att utveckla en sidoverksamhet som exempelvis slakteri, uthyrning av sällskapsdjur och biogas. Detta för att företagarna har varit osäkra på gällande regelverk för verksamheterna och oro för att kostnaden för bl.a. olika tillstånd skulle vara hög.

Lagstiftning som upplevs oviktig eller begränsande

Flera företagare anser att lagstiftningen generellt sett är bra och oftast är välgrundad. De är stolta över ett gott djurskydd och höga miljöambitioner. Det finns dock exempel på lagstiftning som de anser vara meningslös; exempelvis en del journalföring, ut-

Exempel på lagar som hindrar och begränsar lantbruksföretagen

- Lagstiftningen kring spridning av stallgödsel
- Krav på bete speciellt för stora mjölkbesättningar
- Krav på anmälan/tillstånd för stor djurhållning enligt miljöbalken
- Förprovningen av djurstall

Exempel på krav/lagar som anses onödiga

- Elektroniska personalliggare vid byggnadsarbete
- Mycket journalföring, (exempelvis för mottagande av stallgödsel och avfall)
- Utskrivna säkerhetsdatablad för kemiska produkter
- Lagar kring transport av farligt avfall
- Millimeter-föreskrifter i djurskyddslagen
- Krav på larm i stall med enstaka kalvar tillsammans med vuxna djur

skrivna säkerhetsdatablad för kemiska produkter, lagar kring transport av farligt avfall eller av farligt gods.

En företagare påpekade att beteslagstiftningen för mjölkkor är hårdare i Sverige än i övriga Europa. *”Vill konsumenterna gärna ha mjölk från utgångsdjur kan de välja ex ekologisk certifierad mjölk eller annan certifiering som visar att djuren gått ute.”*

Anmälan och tillstånd enligt miljöbalken

Gränsen för anmälan- och tillstånd enligt miljöbalken ses som ett hinder av flera företagare eftersom processen kan ta mer än ett år. Många företagare anpassar sin djurhållning till precis under tillståndsgränsen. Detta för att undvika ekonomiska och mentala påfrestningar som en anmälan eller en tillståndsansökan kan medföra. En företagare som bedriver tillståndspliktig djurhållning oroar sig för vad som kommer att hända vid nästa utökning. Företagaren upplever att det ställs allt hårdare krav på utredningar under

tillståndsprocessen jämfört med tidigare och tror att det kommer att bli orimligt dyrt att genomföra alla undersökningar som han tror kommer att krävas. Även en tjänsteman säger att *”lantbrukarna ser till att hålla sig under tillståndsgränser för att det är så himla krångligt att göra en tillståndsprövning”*. Att klassas som ”miljöfarlig verksamhet” upplevs negativt och orättvist av företagarna, eftersom lantbruket också kan ha en positiv inverkan på t.ex. den biologiska mångfalden.

Förprovning

Flera företagare anser att förprovningen begränsar utvecklingen av företaget, men erfarenheterna varierar mellan olika länsstyrelser. Vissa anser att handläggningen är skyndsam och sa att *”vi har nog en bra länsstyrelse”*. I andra delar av landet upplever företagarna att det är svårt att få kontakt med handläggarna då de ofta är upptagna i möten. Flera företagare anser att myndigheten bör se möjligheter istället för begränsningar: *”Går det tolka*

väl villigt så ska man!". Exempelvis kan det vara svårt i en förprovning om en ny teknisk lösning inte har provats på stall tidigare. I denna situation önskar företagarna hjälp för att göra bra idéer till möjliga lösningar. En länsstyrelsetjänsteman upplevde att gammal lagstiftning ibland hindrar nya och bra och idéer från att realiseras.

En företagare hade varit med om att förprövningshandläggaren i protokollet angav att de var överens om en viss lösning, vilket företagaren inte alls upplevde att de var överens om.

"Jag upplever att det finns en vilja att detaljstyra mer än man måste. Vid förprovning ville handläggaren att det skulle vara galler över gödselrännorna vilket inte jag ville. I rapporten stod det ändå att vi var överens om det och jag kände mig tvungen att lägga dit galler. Men egentligen hade handläggaren inget lagstöd för det och det är inget bra sätt att utveckla verksamheten framåt. Jag kommer vilja överklaga mer framöver, men man måste då vara ute i bättre tid."

En annan företagare upplevde att "Förprövningsprocessen var direkt dödade". Företagaren skulle endast genomföra en liten tillbyggnad och blanketten verkade ganska enkel. Under processen upplevde företagaren stora problem och ansåg efteråt att det varit bättre att länsstyrelsen från början hade rekommenderat dem att anlita en konsult. Det finns även önskemål från handläggare på länsstyrelsen att blanketten borde ändras så att den blir betydligt tydligare och mer självinstruerande.

Oroande lagstiftning

Företagarna oroar sig mest över hur lagstiftningen tillämpas. Företagarna anser att enskilda tjänstemän eller nämnder på kommunerna har för mycket makt och de upplever det som en maktobalans.

Det oroar företagarna att många myndighetspersoner och kontrollan-

© Martin Larsson

ter endast ser till sitt område utan att förstå den komplexitet som företagen lever i och att företagarna ibland måste prioritera bland lagkrav som kan vara motsägelsefulla:

"Jag ser en oroande utveckling. Man ser en mängd stuprör. Jag har själv svårt att få ihop djurskyddslagstiftningen och arbetsmiljölagstiftningen. Ska jag tänka på min personal eller på mina djur?"

Nya regler anses också oroande innan tillämpningen av reglerna är klarlagd. På senare tid har det tillkommit krav på att använda bästa tillgängliga teknik för gris- och fjäderfäproduktion som är tillståndspliktiga enligt miljöbalken. Dessa krav är sammanställda i så kallade BAT-slutsatser. Då dessa var okända för många företagare oroade de sig för vad det skulle kunna innebära för dem.

Andra begränsande faktorer

Flera företag har problem med dålig internetuppkoppling och det skapar problem att rapportera in djur till CDB (centrala djurdatabasen). Det skapar stress och frustration för företagarna, då de ekonomiska konsekvenserna kan bli omfattande om de inte rapporterar i tid. Några företag upple-

ver att ansökningsblanketterna för bl.a. investeringsstödsansökan har blivit så krångliga att konsult behöver anlitas – och det upplevs som ett hinder.

Viktig lagstiftning

Djurskyddslagen och salmonellalagstiftningen anses av flera företagare som viktig lagstiftning. Lagstiftningen som medger "Delegerad behandling av djur" anses mycket bra.

"Den svenska lagstiftningen känns dock som att den i alla fall delvis går åt rätt håll."

"Jag tycker att syftet med arbetsmiljölagstiftningen är bra, det är detaljerna det krackelerar på."

Djurskyddslagen

Många företagare är nöjda med djurskyddslagstiftningen och anser att den ger ett stöd för deras produktion, främst när den resulterar i merbetalning. Flera företagare anser dock att den idag är för detaljerad. Företagarna anser att lagen bör vara mer målstyrd och se till helheten: att djuren har det bra istället för att ange exakta mått eller datum. En handläggare på länsstyrelsen framförde att det finns olika åsikter om vad som anses med "att djuren ska behandlas väl" och att det

Exempel på lagstiftning som företagen anser viktig:

- Djurskyddslagen
- Lagstiftningen kring salmonellakontroll
- Lagstiftning kring spårbarhet
- Äganderätten
- Skyddsavstånd och journal för användning av växtskyddsmedel
- Egenkontroll i livsmedelsförädling (HACCP)
- Arbetsmiljölagstiftningen

kan leda till diskussioner och varierande tillämpning. Handläggaren ansåg att Jordbruksverket behöver ha en tydlig vägledning för att tillämpningen ska bli bra. En företagare lyfte fram vikten av framförhållning och långsiktighet i regelverket så att företagarna t. ex. inte behöver bygga om efter några år för att reglerna har ändrats. En mjölkproducent ansåg att lagen är en konkurrensnackdel för den svenska produktionen på den internationella marknaden.

”Djurskyddslagstiftningen är bra. Ett sätt att få mervärde. Men man skulle se mer på djurvälståndet, några millimeter hit eller dit spelar sällan någon roll. Men däremot att man har friska djur är otroligt viktigt ur konsumentperspektiv och även för bonden.”

Ett problem som företagarna upplever är att det kan dröja flera månader från att de har anmält ett djur till slakt till det hämtas av slakteriet. Djuret hinner bli tyngre, vilket ger sämre betalt och det riskerar att bli överbeläggning i stallet. Överbeläggning kan i värsta fall bli ett djurskyddsärende, trots att lantbrukaren inte är anledning till förseningen från slakteriet.

Rekommendationer för fortsatt utveckling

Uppföljningen och dokumentationen på lantbruk behöver förenklas och samordnas. Vi rekommenderar därför att både myndigheter och bransch ser över sina krav på journaler och transportdokument m.m. Automatisk dokumentation och informations-

överföring via produktionsuppföljningsprogram kan troligtvis utvecklas ytterligare. Företagen bör kunna ladda upp sina uppgifter till en rapporteringsportal, där respektive myndighet eller organisation kan hämta den dokumentation de behöver. Kontakten mellan företag och myndighet behöver utvecklas. Höga avgifter för exempelvis dispensansökningar hindrar detta. Tillståndprocessen och villkoren för företag som önskar utöka sin djurhållning behöver förenklas. Slutligen önskar flera företag en målstyrd djurskyddslagstiftning med ökad flexibilitet kring exempelvis datum eller lösningar i stall.

©Fredrik Saarkoppel, Kobolt media

- Projektet är finansierat av Stiftelsen Lantbruksforskning, www.lantbruksforskning.se
- Projektansvariga/författare:
Helena Lans Strömblad, Växa Sverige, helena.lans@vxa.se,
Sara Bergström Nilsson, Hushållningssällskapet Halland, sara.nilsson@hushallningssallskapet.se,
Christina Lunner Kolstrup, SLU Alnarp, christina.kolstrup@slu.se (projektledare)
- Mer information från projektet finns i ”Kraftigt ökat antal lagkrav för lantbruksföretag” LTV:s faktablad 2017:20 och i ”Kontroll av lantbruk –orimliga konsekvenser oroar”, LTV:s faktablad 2018:11

16. Bilaga 6 - Faktablad 2019:4

Lantbrukets kostnad för regelhantering

SUSANNE BÅÅTH JACOBSSON, VÄXA SVERIGE

HELENA LANS STRÖMBLAD, VÄXA SVERIGE

SARA BERGSTRÖM NILSSON, HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET HALLAND

CHRISTINA LUNNER KOLSTRUP, INST ARBETSVETENSKAP, EKONOMI OCH MILJÖPSYKOLOGI, SLU ALNARP

I projektet "Byråkratin i lantbruket belastar och kostar" har 47 lantbruksföretag under sex månader registrerat hur mycket tid de lägger på administration och vilken kostnad de har för administrationen, förutom sin egen lön. Den administration som undersökts i denna studie är den som är kopplat till rena lantbruksfrågor. Utöver detta lägger företagen tid på t ex bokföring, skatter och personaladministration, vilket dock inte är inkluderat i denna studie. I studien har tid som läggs på myndighetsrelaterade krav respektive branschrelaterade krav delats upp i två kategorier. De branschrelaterade kraven är frivilliga att följa, men i praktiken kan det vara nödvändigt för att kunna sälja sina produkter till exempelvis mejeriet.

Lantbrukarnas kostnader för byråkrati består av gårdens egen tid samt kostnader för konsulter. I studien har lantbrukarna redovisat sina faktiska utgifter för konsulter. För att beräkna kostnad för egen tid har en timlön på 330 kr per timme använts för samtliga gårdar, oberoende av om nedlagd tid är företagsledarens egen tid eller anställd personal. Tim-

kostnaden har valts utifrån den typ av kompetens som arbetet kräver. I många av lantbrukets kalkyler används en lägre timkostnad på 220-250 kr per timme. Då avses arbete med gårdens sysslor som normalt går under betäckningen lantarbetare eller djurskötare. För det arbete som denna studie omfattar krävs en annan typ av teoretisk kompetens som ligger på en annan lönenivå. En timlön på 330 kr motsvarar en månadslön på ca 37 000 kr före skatt.

Fördelningen av kostnader för regeladministration på gårdarna

Jordbruksverket och Länsstyrelserna står för 72 % av företagens administrativa kostnader. I figur 1 visas andelen av de 47 företagens totala kostnader. Fördelningen varierar mellan olika gårdar och olika inriktningar. Framför allt skiljer sig gårdarna med fjäderfä, där ca 40 % av kostnaderna har angetts tillhöra branschkrav.

De 47 lantbrukare som ingick i studien hade totalt kostnader på

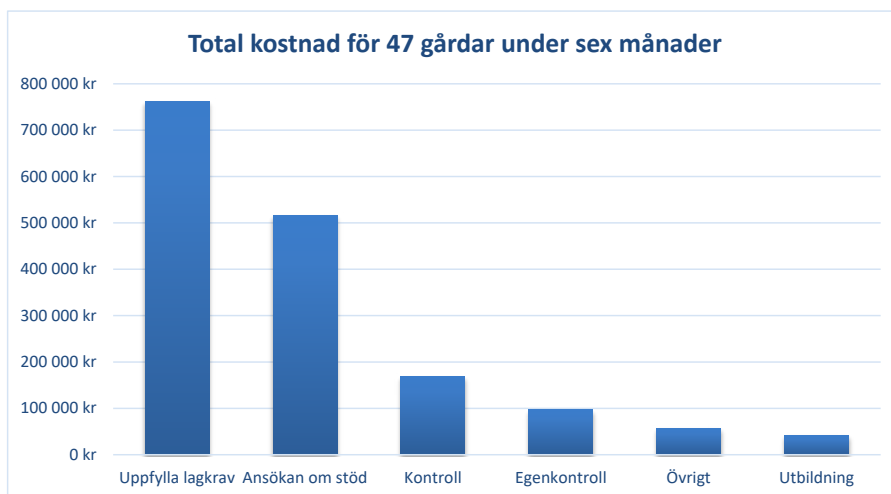
©Fredrik Saarkoppel, Kobolt media

1,6 milj. kr under sex månader, vilket motsvarar drygt 34 000 kronor per företag. Det inkluderar beräknade kostnader utifrån de timmar lantbrukaren har registrerat, samt eventuella konsultkostnader. I figur 2 syns fördelningen av olika kostnadslag. Den största delen, 760 000 kr, är sådant som lantbrukarna måste göra för att uppfylla olika lagkrav. Cirka 50 % av det utgörs av djurkopplade aktiviteter i form av journalföring, rapportering och märkning av djur.

Kostnaden för regeladministration varierar kraftigt mellan olika företag och driftsriktningar. Små företag har ofta en hög kostnad för administration i förhållande till djurantal och areal. Företag med får- och getproduktion utmärker sig genom att lägga mycket tid på journalföring och rapportering av sina djur. Kostnaden för ansökningar om stöd kan vara betydande och dessa kan inte anses frivilliga eftersom de är avgörande för företagets lönsamhet.

Figur 1. Fördelning mellan olika organisationer/myndigheter av 47 lantbrukares totala kostnader för byråkrati, under sex månader.

Figur 2. Lantbrukares (47 personer) totala kostnader för byråkrati, under sex månader, uppdelat på olika anledningar.

Den näst största delen av kostnaderna, 520 000 kr, rör ansökningar om stöd. Detta kan anses vara en frivillig kostnad, som lantbruksföretagen väljer för att det genererar en intäkt. Jordbruksverkets rapport Jordbruksekonomisk undersökning 2016 visar dock att för samtliga produktionsgrenar, utom

gris, är hela företagets vinst beroende av stöden (figur 3). Utan stöden skulle företagen gå med förlust. I praktiken bör därför även ansökningar om stöd betraktas som ett krav för företagen, som inte kan väljas bort.

Kostnader för ansökan om stöd

Kostnaderna för att ansöka om stöd varierar stort mellan företagen i studien. Från nära noll upp till över 65 000 kr under sex månader för det företag som har haft störst kostnad. Ansökan om investeringsstöd har för ett flertal av företagen varit en stor kostnadspost både i form av konsultkostnader och egen tid. Studien har inte fångat hela kostnaden för en investeringsstödsansökan, då handläggningstiden under programperioden ofta varit flera år och kompletteringar kan ha kommit kontinuerligt under hela tiden. Därutöver tillkommer administration i samband med utbetalningsansökan. Siffrorna (figur 4) anger därför inte en total kostnad av att ansöka om investeringsstöd, utan den kostnad som företagen i studien haft under 6 månader.

De stora skillnaderna i kostnad för stödansökan har inte ett tydligt samband med storleken på gården. Istället visar data i denna studie att gårdar med stor areal kan ha lägre kostnader per hektar jämfört med mindre gårdar (figur 5). Detta är troligen en effekt av att en stor del av arbetstiden förknippad med ansökan är densamma, oavsett hur stor gården är. Detta skapar en extra stor belastning på små till medelstora gårdar där kostnaden per hektar kan vara flera gånger högre jämfört med de stora gårdarna i studien. Troligen är variationen i kostnad också en effekt av verksamhetens komplexitet, och vilken typ av stöd man väljer att ansöka om.

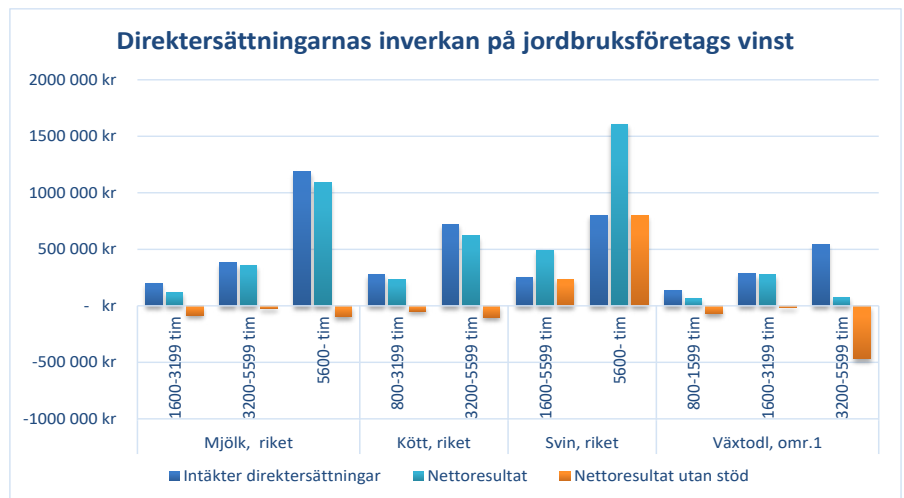
Även myndigheternas kontroller bidrar till kostnader för företagen,

och här finns en stor variation mellan gårdar (figur 6). Stora delar av kontrollerna är kopplade till stöd-systemet, men kostnader för stöd-avdrag efter kontroll kunde inte registreras i projektet, då beslut om eventuella avdrag kommer lång tid efter en kontroll. Totalt har 35 av de 47 företagen i studien redovisat kostnader för kontroller under ett halvår.

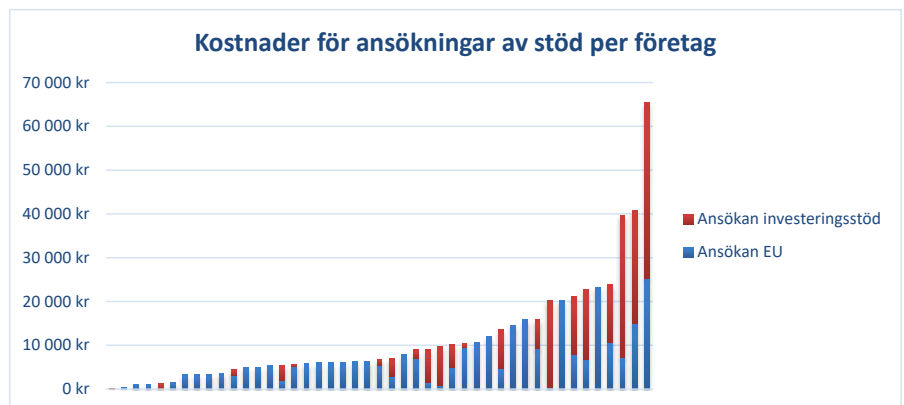
Kostnader för administration som rör djurhållning

I studien har 37 av lantbrukarna redovisat arbetstid och/eller kostnader kopplat till djurhållning. Totala kostnaden för journalföring, märkning och rapportering av djur uppgår till 385 000 kr under sex månader för dessa 37 gårdar. Variationen mellan de enskilda gårdarna är stor och beror bland annat av djurslag (figur 7). Får/getter sticker ut med mycket höga kostnader per djurenhet. En orsak till denna skillnad kan vara att mycket av detta arbete är kopplat till varje individuellt djur snarare än per djurenhet. Fårhållning innebär många individer att dokumentera även i ett medelstort fårföretag. Får och getter är inte heller kopplade till CDB, vilket kan vara en förklarande faktor.

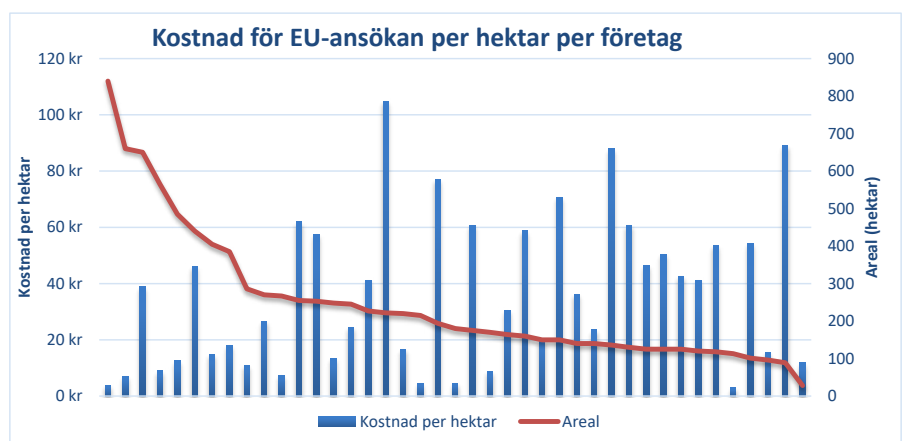
Även gårdens storlek har betydelse. Kostnaden per djur blir betydligt högre för mindre besättningar jämfört med de större (figur 8). I en mindre besättning ligger kanske inte journalföring och rapportering med i de dagliga sysslorna på samma sätt som i de större besättningarna. Något som görs mera sällan, men som ändå kräver att man är väl insatt i upp-

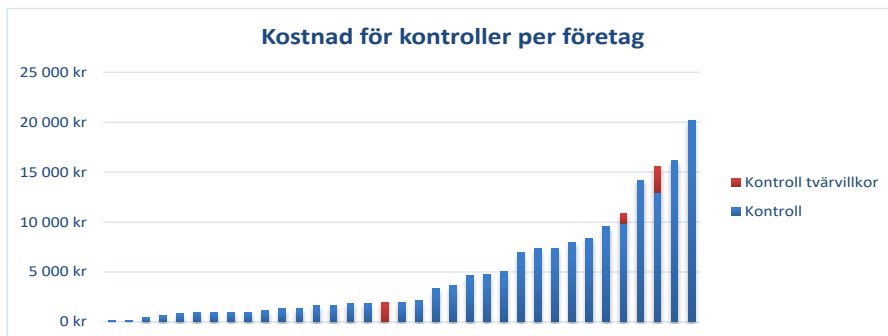
Figur 3. Resultat från Jordbruksverkets sammanställning Jordbruksekonomisk undersökning 2016, fördelat på olika produktionsinriktning och företagens storlek i form av total årsarbetstid (timmar).

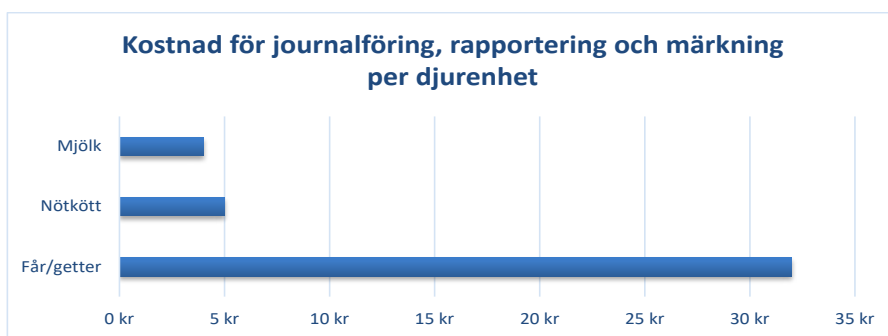
Figur 4. Kostnader för ansökan om stöd under sex månader, per enskild företag. Varje stapel motsvarar ett företag.

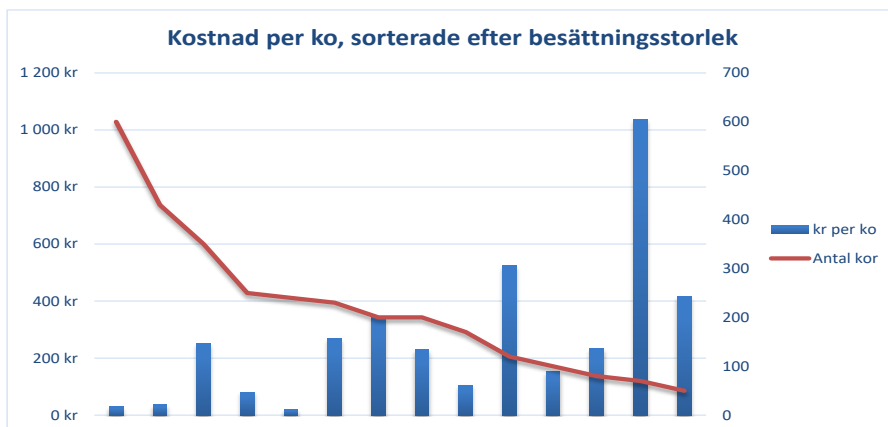
Figur 5. Kostnader för EU-ansökan utlagat per hektar odlingsmark. Varje stapel motsvarar kostnaden för en enskild gård. Gårdarna är sorterade efter total odlingsareal (röd linje). Företag med ingen eller marginell areal har utelämnats.

Figur 6. Kostnad för kontroller under sex månader för 35 företag där varje stapel motsvarar kostnaden för en enskild gård.

Figur 7. Medeltal kostnad för journalföring, märkning och rapportering av djur utslaget per djurenhet för olika djurslag och inriktningar. Röd linje visar uppskattad omsättning per djurenhet.

Figur 8. Kostnad för journalföring, märkning och rapportering per mjölkko under sex månader för 14 mjölkföretag. Varje stapel motsvarar en mjölkgård. Gårdarna har sorterats efter besättningsstorlek (röd linje).

giften, upplevs ofta som svårt och krångligt.

Slutsats

Kostnaderna i denna studie härrör främst till kostnader för den egna nedlagda tiden. Genom att sätta en timlön på 330 kr för detta arbete avspeglas kostnaderna på ett rimligt sätt, då det är kvalificerade personer som utför administrationen. Utslaget per djurenhet, visar studien mycket höga kostnader för får- och getföretagare. Det har även framkommit att företagarna upplever reglerna som krångliga med mycket dubbelarbete och de önskar att ska regelverket och uppföljningssystemet ska förenklas. Studien visar också att mindre företag har relativt större kostnader för sin produktion.

Rekommendationer för fortsatt utveckling

Många företag, framförallt med betande djur, är mindre men bidrar till samhällets mål med öppna landskap och biologisk mångfald. Administrationen för denna produktionsform bör kunna underlättas genom förenklingar i regelverk eller enklare stödansökningar

Projektet är finansierat av: Stiftelsen Lantbruksforskning, www.lantbruksforskning.se

Författare av Faktablad:

Susanne Bååth Jacobsson, Växa Sverige, susanne.jacobsson@vxa.se

Helena Lans Strömblad, Växa Sverige, helena.lans@vxa.se

Sara Bergström Nilsson, Hushållningssällskapet Halland, sara.nilsson@hushallningssallskapet.se

Christina Lunner Kolstrup (projektansvarig), Sveriges Lantbruksuniversitet, christina.kolstrup@slu.se,

<http://www.slu.se/site/bibliotek/anvanda-biblioteket/soka/sok-publikationer-fran-slu/>

17. Bilaga 7 - Ljud- och filminspelningar

Pitch-film:

Vi behöver minska regelbördan för svenskt lantbruk (Christina Lunner Kolstrup)

<https://youtu.be/OOsk9ZdQVA4>

Antalet regler har ökat 20 procent på 20 år (Helena Lans Strömblad)

<https://youtu.be/waJKwUFy39E>

Gör det enklare att förstå förenklingar (Sara Bergström-Nilsson)

https://youtu.be/b6_w901LqCY

Spellista med alla 3 pitchfilm:

<https://www.youtube.com/playlist?list=PL0x9uiykwbE8MDhZzffjeOkHY4sm3yhuhu>

Inspelade föreläsningar (5 st):

(inspelningsröst Helena Lans Strömblad)

Bakgrund och regelmängd för lantbruket (Föreläsning nr 1)

<https://youtu.be/8DA0-qf2yY4>

Tid och kostnad för att följa regler (Föreläsning nr 2)

<https://youtu.be/4YRc2P6Ntbo>

Upplevelser och känsla kopplad till regelverket (Föreläsning nr 3)

<https://youtu.be/zIcGOMzgdjs>

Vilken utveckling behövs framöver? (Föreläsning nr 4)

<https://youtu.be/0sR2SKpthbE>

Förenklingsförslag från lantbrukare (Föreläsning nr 5)

<https://youtu.be/AXLjCJcGpBs>

Spellista – alla 5 föreläsningar

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLbOgo0wdonmu3Bof0e0R-9mhEIfgrxPGw>

18. Bilaga 8 - Resultatförmedling och samverkan

Projekt hemsida:

[Byråkratin i lantbruket belastar och kostar:](https://www.slu.se/institutioner/arbetsvetenskap-ekonomi-miljopsykologi/arbetsvetenskap/var-forskning/projektsidor/byrkratin-i-lantbruket-belastar-och-kostar/)

<https://www.slu.se/institutioner/arbetsvetenskap-ekonomi-miljopsykologi/arbetsvetenskap/var-forskning/projektsidor/byrkratin-i-lantbruket-belastar-och-kostar/>

18.1. Bilaga 8a) - Informationsspridning under projektperioden

2020

1. Presentation av projektresultat och utdelning av faktablad till delar av Hushållningssällskapet Hallands styrelse den 3 och 5 juni 2020.

2019

2. Presentation och diskussion av projektresultaten på Riksdagsseminarium den 6 mars, 2019, Myntsalen Stockholm. Arrangör: Elisabeth Falkhaven riksdagsledamot (MP) och Kristina Yngwe, riksdagsledamot (C) och ordförande i miljö- och jordbruksutskottet
3. Faktabladen distribuerade på träffen Regionala livsmedelsstrategin (för Halland).
4. Mail med bilagor till Landsbygdsministern Jennie Nilsson: *Information till Landsbygdsministern om byråkratin som belastar lantbruksnäringen*
5. Presentation och diskussion av projektresultaten på Hushållningssällskapetets nationella rådgivarkonferens 6-7 oktober.
6. Presentation av resultaten 6 november för flera chefer på Jordbruksverket. Arrangör Rebecka Hymnelius, Jordbruksverket.

2018

7. Delat ut förenklingsförslag och tips till myndigheter samt faktabladen till Länsstyrelsen i Örebro
8. Seminarium regler och villkor med HS, Växa, LRF, Lst Halland, Stommens gård/Köinge bygdegård 11 april 2018

9. Delat ut Faktablad till politiska partier på Almedalen (Centern, Moderaterna, Liberalerna, Miljöpartiet, SD; övriga partier lyckades vi inte nå)
10. Film från Almedalsseminarium finns på SLU's hemsida, Facebook samt Youtube
<https://www.facebook.com/slu.sweden/videos/2122254217809556/>
11. Delat ut förenklingsförslag på Borgeby Fältdagar samt bjudit in till Almedalen
12. Presentation och diskussion av projektresultat för Jordbruksverket och LRF i Stockholm
13. Delat ut Faktablad Torkträffen Artikel i Lantbrukets Affärer (augusti)
14. Föreläsning på Animalieproduktion I (psykosocial arbetsmiljö) (SLU Alnarp)
15. Föreläsning för studenter på kursen Ledarskap & Organisation (SLU Alnarp)
16. Ledare Gröna Affärer
17. Delade ut faktablad 1 på Slätte Eko-dag, Töreboda (fältmässa) ungefär 300 deltagande lantbrukare

2017

18. Mail till samtliga ledamöter/politiker i Miljö- och jordbruks-utskottet.
<http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/>
19. Presentationer på Borgeby Fältdagar, pratade med lantbrukare, företagare och organisationer, samlade in förenklingsförslag förslag till intervjupersoner
20. Föreläsning på Animalieproduktion I (psykosocial arbetsmiljö) (SLU Alnarp)
21. Föreläsning för studenter på kursen Ledarskap & Organisation (SLU Alnarp)
22. Presentation av resultat på arbetsmiljökonferensen FALF (Forum för arbetslivsforskning) 13-15 juni 2017, SLU Alnarp
23. Presentation av resultat på HS årsstämma

24. SLF seminarium i Stockholm <https://www.youtube.com/watch?v=6-RzeugcE2k>

25. Lantbrukarträff på HS i Halland

2016

26. Pressträff om första delresultaten (Faktabladet 2017:20) (miljöhousesyngranskning) hos Magdalena och Magnus Gustavsson på Skottorp Hansagård 1, Laholm (deltagare ATL, P4 Halland, SVT Halland, Lantbruks Nytt, Hallandsposten, Laholms tidning)

27. Föreläsning på Animalieproduktion I (psykosocial arbetsmiljö) (SLU Alnarp)

28. Föreläsning för studenter på kursen Ledarskap & Organisation (SLU Alnarp)

29. Föreläsning på internationella NIVA kursen Occupational Health and Safety in Agriculture and Horticulture

30. Projektpresentation på styrgruppsmöte för Kompetenscentrum Företagsledning (KCF)

31. Poster på Hushållningssällskapets konferens (Årsstämma) (500 deltagare)

32. Projektpresentation på JIBS Jönköping Universitet

33. Föreläsning för studenter på Biologiska Yrkeshögskolan, Skara.

34. Vetenskaplig presentation av projektet på konferensen Agricultural Occupational Health & Safety, NMAOHS – 24-26 August, Billund, Danmark

35. Poster presenterades och informationsblad lämnades ut på Borgeby https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/aem/amnen-och-verksamheter/arbetsvetenskap/byrakerati/poster_borgeby-faltdagar-2016.pdf

36. Borgeby Fältdagar (AEM informatör Marianne Persson)

37. Poster presenterades, projektpresentation, seminarium om mer lönsam kött- och mjölkproduktion i Skåne, Övedskloster (LRF, Skånesemin, Skånes Nöttköttproducenter, Skånemejerier, Länsstyrelsen, SLU)

38. Projektinfo till samtliga HS och VXA rådgivare

39. Upprättande av projektets hemsida

18.2. Bilaga 8b) - Medieartiklar

2018

1. Ledaren i LAND Lantbruk *Röj i regelfloran för tillväxt i lantbruket*, Kerstin Davidsson.
2. Artikel månadens porträtt (Christina Lunner Kolstrup, *Vi behöver rensa upp bland lagar och regler*) i Lantbrukets affärer, augusti 2018.
3. Film från seminariet på Almedalen, länk <https://www.facebook.com/slu.sweden/videos/2122254217809556/>
4. Ledare i tidningen Gröna Affärer, *Det är dags att banta byråkratin* (Frida Carlsson och Gun Olsson, Vd'ar HS Jönköping och Halland) (jan 2018)

2017

5. Uppföljningsartikel i Gröna affärer nr 4/2017. Intervju till ATL TV (kopplat till Borgeby 29 juni)
6. Intervju till LantbruksNytt (kopplat till Borgeby 29 juni) <http://www.lantbruksnytt.com/tv/program/2017-07-20/>
7. Intervju (direktsändning) i Malmöhus Radio (kopplat till Borgeby 29 juni)
8. *Lagkrav och regelkrångel tungt för lantbrukarna*. ATL, 28 juni 2017. <http://www.atl.nu/lantbruk/lagkrav-och-regelkrangel-tungt-for-lantbrukarna/>
9. *Hon för bok över byråkratin*. Gröna Affärer juni 2017.
10. Lantmannen nr 6 2017. *120 procent mer byråkrati*

2016

11. Tidningen Fjäderfä. Bengt Stureson: *Ökad byråkrati stimulerar inte framtidens lantbruk*. (publicerat 08-2016; Sven Secher, sida 56) <https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/aem/amnen-och-verksamheter/arbetsvetenskap/byrakrati/fjaderfa-2016.pdf>
12. Moderaterna i Karlskrona. Måndagsbrev (Publicerat 28 oktober, 2016; Carl-Göran Svensson, Vice gruppledare moderaterna, Karlskrona kommun) <http://www.karlskronamoderaterna.se/okategoriserade/mandagsbrev/>
13. Projektet presenterades i samband med Docentföreläsning *People working in the animal world – an environment shaped by humans* den 11 november

- 2016 (Christina Lunner Kolstrup, SLU) <https://www.slu.se/ew-nyheter/2016/11/docentforelasning-christina-lunner-kolstrup/>
14. ATL. *För många blanketter för Sveriges bönder* (publicerat 14 november 2016; Magnus Oscarsson, Kristdemokraterna)
<http://www.atl.nu/synpunkten/for-manga-blanketter-for-sveriges-bonder/>
 15. Lantbrukets Affärer. *Lantbruk är inte miljöfarligt!* (publicerat i Ledaren i nr 10, 2016; sannolikt Hans Wikström)
 16. Hallandsposten. *Bönderna tyngs av allt mer regelkrångel* (publicerat den 27 september; Jonatan Gernes)
<http://www.hallandsposten.se/nyheter/laholm/b%C3%B6nderna-tyngs-av-allt-mer-regelkr%C3%A5ngel-1.3821510>
 17. ATL. *Mer än fördubbling av lagkraven på lantbruket* (publicerat den 23 september; Malin Eborn) <http://www.atl.nu/lantbruk/mer-an-fordubbling-av-lagkraven-pa-lantbruket/>
 18. ATL. *Lantbrukare drunknar i allt mer administration* (publicerat den 30 september, sid 9 i den tryckta ATL tidningen)
<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/aem/amnen-och-verksamheter/arbetsvetenskap/byrakerati/atl-september-2016.pdf>
 19. Inslag i P4 Halland. *Lantbrukare vill rensa upp i byråkratiträsk* (publicerat den 27 september; Henrik Martinell, henrik.martinell@sverigesradio.se)
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=128&artikel=6526754>
 20. SVT Nyheter Halland. *Kraven på bönderna ökar* (publicerat den 28 september; Alice Nilsson Loth, alice.nilsson.loth@svt.se)
<http://www.svt.se/nyheter/lokalt/halland/okade-lagkrav-pa-lantbruket>
 21. Laholm tidning. *Regler pressar lantbrukare* (publicerat den 28 september; Hans Bengtsson)
<http://www.laholmstidning.se/2016/09/28/re%C2%ADgler-pressar-lant%C2%ADbru%C2%ADka%C2%ADre/>
 22. TV Lantbruksnytt. *I dagens program berättar vi om en ny studie som visar att antalet krav på lantbrukare har ökat med drygt 120 procent på 20 år* (publicerat den 28 september; Melissa Dahlqvist)
<http://www.lantbruksnytt.com/tv/program/2016-09-28/>
 23. Jordbruksaktuellt. *Förenklingen som lett till mer krångel* (publicerat 21 oktober; Katarina Johnsson)
http://www.ja.se/artikel/51956/visa?utm_source=nyhetsbrev&utm_medium=email&utm_content=Artikel-51956&utm_campaign=161021-445

24. Jordbruksaktuellt. *Lantbrukare allt mer reglerade* (publicerat den 26 september) <http://www.ja.se/artikel/51788/lantbrukare-allt-mer-reglerade.html>
25. Land Lantbruk. *Ny studie: lantbrukets regelkrångel har ökat med 120 procent* (publicerat den 28 september; Helena Wennström) <http://www.lantbruk.com/lantbruk/ny-studie-lantbrukets-regelkrangel-har-okat-med-120-procent>
26. Jordnära. *Kraftig ökning av antalet krav på lantbruket* (publicerat 1:2016; Hushållnings-sällskapet)
27. Växa Sverige. *Pressträff inom projektet "Byråkratin i lantbruket belastar och kostar"* (publicerat den 28 september; Växa Sverige) <http://www.vxa.se/Nyheter/2016/Presstraff-inom-projektet-Byrakratin-i-lantbruket-belastar-och-kostar/>
28. SLU. *Pressträff: Byråkratin i lantbruket* (publicerat den 28 september; Marianne Persson, SLU) <https://internt.slu.se/nyheter-originalen/2016/9/presstraff-byrakratin-i-lantbruket/>
29. KCF Nyhetsbrev *Lantbrukets byråkrati ökar* <https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/aem/amnen-och-verksamheter/kcf/nyhetsbrev-pdf/201609.pdf>
30. MyNewsDesk (SLU) (publicerat den 22 september; Marianne Persson, SLU. *Pressträff: Kraftig ökning av antalet krav på lantbruket* http://www.mynewsdesk.com/se/sveriges_lantbruksuniversitet_slu/pressreleases/presstraeff-kraftig-oekning-av-antalet-krav-paa-lantbruket-1571685
31. SLF och KSLA (HS) - Presentation av projektet för SLF och KSLA på HS och Växa Sverige, augusti 2016
32. Projektinfo till samtliga HS och VXA rådgivare
33. Lantmannen (SLU) – april 2016, *Kostnaden för lantbrukets byråkrati är hittills okänd*
34. Pressmeddelande (HS) – 160201, *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar*
35. Pressmeddelande (VXA) – 160201, *Bidra till att minska byråkratin*
36. Pressmeddelande projekthemsida (SLU)
37. Facebook notis (HS) – 160202, *Företagare sökes*

38. Facebook notis (VXA) – 160201, Sökes
39. Land Lantbruk – 160202, *Forskare ska granska byråkratins pris för bonden*
40. Nyhetsbrev (HS) – februari 2016, *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar*
https://www.slu.se/contentassets/3ae00e69e82d45cbb4ff2fc7426a8b32/pressmeddelande_byrakratin-i-lantbruket-belastar-och-kostar.pdf
41. Lantbruksnytt – 160220, *Hur mycket tid och pengar lägger egentligen lantbruksföretagarna ner* <https://lantbruksnytt.se/tv/program/2016-02-20/>
42. KCF Nyhetsbrev (SLU) – 151218, *Tre beviljade forskningsprojekt till KCF*
<https://www.slu.se/contentassets/3ae00e69e82d45cbb4ff2fc7426a8b32/nyhetsbrev-kcf-dec-2015-b.pdf>

19. Bilaga 9 - Den digitala dagboken

19.1. Bilaga 9a) - Projektinformation

Juli 2017

Presentation av forsknings- och utvecklingsprojektet *Byråkratin i Lantbruket Belastar & Kostar*

Jordbruks- och landsbygdsföretagare upplever hög arbets- och ekonomisk belastning samt frustration kopplat till lagstiftningskrav och myndighetskontroller, vilket utgör allvarliga hinder för företagsutveckling och tillväxt inom sektorn – och just nu genomför Institutionen för Arbetsvetenskap, Ekonomi & Miljöpsykologi (AEM) vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) samt Hushållningssällskapet Halland (HS) och Växa Sverige (VXA) i Halland ett projekt med syftet att identifiera och kvantifiera tidsåtgång och kostnader för myndighetsrelaterat arbete som belastar olika branscher inom jordbrukssektorn samt analysera effekterna av detta för att öka möjligheten för förbättrad lönsamhet och konkurrenskraft i våra svenska livsmedelsproducerande företag.

Projektet omfattar följande delar:

En **granskning och jämförelse** av regelverket i Miljöhusensyn 1996, 2006 och 2016.

En **dagbok** där ett utvald om 40-60 lantbrukare med olika produktionsinriktningar och verksamheter registrerar tidsåtgång och kostnad för olika myndighetsrelaterade frågor under 6 månaders period.

Intervjuer kommer att genomföras med 15-20 lantbrukare och 10-15 tjänstemän för att fördjupa frågeställningar kring vilka regler som upplevs som största hindren/svårigheten, i vilken utsträckning regelkraven begränsar företagets utveckling, hur nuvarande regelverk och tillsyn påverkar det dagliga arbete, hur regelverk och tillsyn bör förändras för att ge svensk jordbruk och landsbygd bättre förutsättningar för att bedriva framgångsrika och lönsamma företag, hur kommunikationen med myndigheter i samband med regelverk och tillsyn upplevs samt hur denna kommunikation och dialog kan förbättras för att minska stress och mental belastning.

Projektresultaten kommer att presenteras och diskuteras på 3-4 workshops med lantbrukare och branschrepresentanter samt med berörda myndigheter och politiker i Sverige och EU. Detta för att verka för en positiv förändring av den nuvarande regelbörda och byråkrati för svenskt jordbruk och landsbygd. Resultaten kommer även att publiceras i både populär- och vetenskapliga tidskrifter.

Projektet genomförs av forskare på Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp (SLU) samt rådgivare från Hushållningssällskapet (HS) och Växa Sverige (VXA) i Halland och är finansierat av Stiftelsen Lantbruksforskning. Se gärna projektets hemsida:

<https://www.slu.se/institutioner/arbetsvetenskap-ekonomi-miljopsykologi/arbetsvetenskap/var-forskning/projektsidor/byrakratin-i-lantbruket-belastar-och-kostar/>

Du välkommen att höra av Dig till undertecknade.

Christina Lunner Kolstrup
Projektledare & arbetsmiljöforskare (SLU)
christina.kolstrup@slu.se
040-41 54 94

Sara Bergström Nilsson
Rådgivare (HS)
sara.nilsson@hushallningssallskapet.se
035-465 09

Helena Lans Strömblad
Rådgivare (VXA)
helena.lans@vxa.se
010-471 03 19

19.2. Bilaga 9b) - Instruktioner till registrering

Hej

För ett tag sedan pratade vi med dig om projektet "Byråkratin i lantbruket belastar och kostar". Nu drar dagboksregistreringen i projektet igång! Tack för att du vill vara med!

Inloggning

Du loggar in på sidan <http://www.hir.se/byra>. Första gången du loggar in får du fylla i uppgifter om ditt företag, nästa gång kommer du direkt på registreringsidan.

Ditt användarnamn

Ditt lösenord

Tidsperiod

Du ska registrera den tid och kostnad du har för lantbruksanknuten administration mellan 1 mars 2016 och 28 februari 2017. Du väljer själv när du vill göra registreringen och hur ofta du loggar in men vi rekommenderar att du gör det minst en gång per vecka, för det är lätt att glömma av hur mycket tid man har lagt! Ju tätare in på händelsen, desto bättre!

Du registrerar tid för t.ex. CDB, SAM-ansökan, kontroller och inspektioner från kommunen och Länsstyrelsen mm. Även förberedelse för kontroller och inläsning av regelverket (t.ex. Miljöhusesynen) ska tas med i registreringen. I bilagan finner du ett hjälpdokument om du blir osäker på hur du ska redovisa. Det du inte ska ta med är tid och kostnad för bokföring, bokslut, momsrapporter, arbetsgivaravgifter och liknande frågor.

Om du inte vet hur du ska registrera eller inte hittar den myndighet som det gäller; sätt upp tiden på "Annan organisation" och "övrigt". Det är viktigt att tiden ändå kommer med. Skriv också in ev. kostnad. Du kan alltid skriva en kommentar till oss om du är osäker. Vill du ge förslag på regelförenklingar kan du göra det direkt till oss via mail, eller genom "dagboks-sajten".

Vi svarar gärna på frågor och lyssnar på dina synpunkter.

Du kan nå oss på: fråga.

Helena Lans Strömblad, helena.lans@vxa.se, tel 010-471 03 19

Sara B Nilsson, sara.nilsson@hushallningssallskapet.se, 035-465 09

Du kan läsa mer om projektet på <https://www.slu.se/institutioner/arbetsvetenskap-ekonomi-miljopsykologi/arbetsvetenskap/var-forskning/projektsidor/byrkratin-i-lantbruket-belastar-och-kostar/>

Med vänlig hälsning

Christina Lunner Kolstrup, SLU

Helena Lans Strömblad, Växa

Sara B Nilsson, Hushållningssällskapet Halland

19.3. Bilaga 9c) - Exempel från den digitala dagboken

Skärmdump från den webbaserade dagboken:

Byråkratin belastar och kostar

[Mina uppgifter](#) [Registrera](#) [Mina registreringar](#) [Logga ut](#)

Välkommen Admin!

Jättebra att du loggat in. Du påbörjar just nu din registrering nr 0.

[Visa hjälp](#)

Produktionsgren

Produktionsgren jag registrerar för idag

Valj anledning till registreringen

Valj anledning

Valj organisation

Valj organisation

Valj tid

Valj hur lång tid det tog

Kostnad för t ex konsult, tillstånd, kr

Ange känsla

Valj känsla

Kostnad för avvikelser/böter/avdrag, kr

0

Kommentarer eller förslag på regelförenklningar

[Spara](#)

[Mina registreringar](#)

Byråkratin belastar och kostar

[Mina uppgifter](#) [Registrera](#) [Mina registreringar](#) [Logga ut](#)

Välkommen Admin!

Jättebra att du loggat in. Du påbörjar just nu din registrering nr 0.

[Visa hjälp](#)

Produktionsgren

Mjolk

Valj anledning till registreringen

Ansökan förprovning

Valj organisation

Länsstyrelsen

Valj tid

2.5 timmar

Kostnad för t ex konsult, tillstånd, kr

2500

Ange känsla

Bra

Kostnad för avvikelser/böter/avdrag, kr

0

Kommentarer eller förslag på regelförenklningar

Ansökan var smidig

[Spara](#)

[Mina registreringar](#)

20. Bilaga 10 - Informationsbrev och samtyckesblankett intervjuer

20.1. Bilaga 10a) - Informationsbrev till lantbruksföretagare

Information om forskningsintervju i projektet: *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar*

Vill du delta i en intervju där temat handlar om myndighetsadministration, tillsyn och kontroller i lantbruket och om professionella möten myndigheter?

Jordbruks- och landsbygdsföretagare upplever en ökad arbets- och ekonomisk belastning samt frustration kopplat till lagstiftningskrav och myndighetskontroller, vilket kan utgöra hinder för företagsutveckling och tillväxt inom sektorn. Just nu genomför Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi & miljöpsykologi (AEM) vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) samt Hushållningssällskapet Halland (HS) och Växa Sverige (VXA) i Halland ett projekt med syftet att identifiera och kvantifiera tidsåtgång och kostnader för myndighetsrelaterat arbete som belastar olika branscher inom jordbrukssektorn samt analysera effekterna av detta för att öka möjligheten för förbättrad lönsamhet och konkurrenskraft i våra svenska livsmedelsproducerande företag. Intervjustudien är en del i detta forskningsprojekt.

Intervjun innehåller frågor om den hur myndighetsrelaterad administration, tillsyn och kontroller påverkar ditt företag gällande lönsamhet, utveckling och framtid samt hur det påverkar dig i ditt dagliga arbete. Vi kommer även att samtala kring vilka förenklingsförslag som du anser kan vara relevanta och önskvärda för branschens lönsamhet och konkurrenskraft.

Tidsåtgången för intervjun beräknas till ca 1-2 timmar och du kommer att erbjudas ersättning för nerlagt arbetstid. Om du godkänner att intervjun spelas in, så kommer ljudupptagning att ske som stöd till våra anteckningar. Deltagandet i intervjun är helt frivilligt och du kan avbryta när som helst utan skäl.

Din personliga integritet är mycket viktig för oss och dina svar kommer att behandlas konfidentiellt och skyddas av sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och Personuppgiftslagen (SFS 1998:204). Projektet har godkänts enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor och data som samlas in kommer enbart att användas i forskningssyfte. Det innebär att dina svar, namn på personer och

företag kommer att aidentifieras och anonymiseras. Din svar kommer enbart att användas för en samlad resultatsammanställning och därför kommer inga enskilda svar, individer eller företag att kunna identifieras i resultat och redovisningar.

Vill du ta del av resultaten från intervjuerna och hela projektet - lämna gärna din mailadress i samband med intervjun. I annat fall kan du ta del av resultaten via projekthemsidan:

<https://www.slu.se/institutioner/arbetsvetenskap-ekonomi-miljopsykologi/arbetsvetenskap/var-forskning/projektsidor/byrkratin-i-lantbruket-belastar-och-kostar/>.

Resultaten kommer även att redovisas till forskningsfinansiären, presenteras på seminarier och i lantbruksmedia samt i både populär- och vetenskapliga tidskrifter.

Projektet genomförs av forskare från AEM vid SLU Alnarp, HS och VXA i Halland i samråd med en referensgrupp med representanter från näringen. Projektet är finansierat av Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF)

<http://www.lantbruksforskning.se>.

Är du intresserad av att bli intervjuad eller vill du veta mer om projektet är du välkommen att kontakta oss.

Vi som genomför projektet är:

Christina Lunner Kolstrup

Projektledare & forskare

christina.kolstrup@slu.se

040-41 54 94

Sara Bergström Nilsson

Agronom och rådgivare

sara.nilsson@hushallningssallskapet.se

0730-46 93 18

Hushållnings
sällskapet

Helena Lans Strömblad

Agronom och rådgivare

helena.lans@vxa.se

0736-33 72 71

20.2. Bilaga 10b) - Informationsbrev till tjänstemän

Information om forskningsintervju i projektet: *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar*

Vill du delta i en intervju där temat handlar om myndighetsadministration, tillsyn och kontroller i lantbruket och om professionella möten mellan myndigheter och lantbrukare?

Jordbruks- och landsbygdsföretagare upplever en ökad arbets- och ekonomisk belastning samt frustration kopplat till lagstiftningskrav och myndighetskontroller, vilket kan utgöra hinder för företagsutveckling och tillväxt inom sektorn. Just nu genomför Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi & miljöpsykologi (AEM) vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) samt Hushållningssällskapet Halland (HS) och Växa Sverige (VXA) i Halland ett projekt med syftet att identifiera och kvantifiera tidsåtgång och kostnader för myndighetsrelaterat arbete som belastar olika branscher inom jordbrukssektorn samt analysera effekterna av detta för att öka möjligheten för förbättrad lönsamhet och konkurrenskraft i våra svenska livsmedelsproducerande företag. Intervjustudien är en del i detta forskningsprojekt.

Intervjun innehåller frågor om din syn på hur myndighetsrelaterad administration, tillsyn och kontroller påverkar lantbruksföretag gällande lönsamhet, utveckling och framtid samt hur det påverkar dig i ditt professionella arbete som tjänsteman. Vi kommer även att samtala kring vilka förenklingsförslag som du anser kan vara relevanta och önskvärda för lantbrukets lönsamhet och konkurrenskraft.

Tidsåtgången för intervjun beräknas till ca 1-2 timmar. Om du godkänner att intervjun spelas in, så kommer ljudupptagning att ske som stöd till våra anteckningar. Deltagandet i intervjun är helt frivilligt och du kan avbryta när som helst utan skäl.

Din personliga integritet är mycket viktig för oss och dina svar kommer att behandlas konfidentiellt och skyddas av sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och Personuppgiftslagen (SFS 1998:204). Projektet har godkänts enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor och data som samlas in kommer enbart att användas i forskningssyfte. Det innebär att dina svar kommer att avidentifieras och anonymiseras. Dina svar kommer enbart att användas för en samlad resultatsammanställning och därför kommer inga enskilda svar att kunna identifieras i resultat och redovisningar.

Vill du ta del av resultaten från intervjuerna och hela projektet - lämna gärna din mailadress i samband med intervjun. I annat fall kan du ta del av resultaten via projekthemsidan

<https://www.slu.se/institutioner/arbetsvetenskap-ekonomi-miljopsykologi/arbetsvetenskap/var-forskning/projektsidor/byrakratin-i-lantbruket-belastar-och-kostar/>.

Resultaten kommer även att redovisas till forskningsfinansiären, presenteras på seminarier och i lantbruksmedia samt i både populär- och vetenskapliga tidskrifter.

Projektet genomförs av forskare från AEM vid SLU Alnarp, HS och VXA i Halland i samråd med en referensgrupp med representanter från näringen. Projektet är finansierat av Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF)

<http://www.lantbruksforskning.se>.

Är du intresserad av att bli intervjuad eller vill du veta mer om projektet är du välkommen att kontakta oss.

Vi som genomför projektet är:

Christina Lunner Kolstrup

Projektledare & forskare

christina.kolstrup@slu.se

040-41 54 94

Sara Bergström Nilsson

Agronom och rådgivare

sara.nilsson@hushallningssallskapet.se

0730-46 93 18

Helena Lans Strömblad

Agronom och rådgivare

helena.lans@vxa.se

0736-33 72 71

20.3. Bilaga 10c) - Samtyckesblankett intervjuer

Samtycke till att delta i forskningsintervju i projektet: *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar*

Jag har tagit del av informationen om forskningsintervjun och projektet, *Byråkratin i lantbruket belastar och kostar* (finansierat av Stiftelsen Lantbruksforskning, SLF), och har haft möjlighet att ställa frågor som gäller min medverkan i forskningsintervjun som handlar om myndighetsadministration, tillsyn och kontroller i lantbruket och om professionella möten mellan lantbruksföretagare och myndigheter.

Jag accepterar att frivilligt vill delta i forskningsintervjun.

Namn _____

Adress _____

Telefon _____

Email _____

Datum _____

Underskrift _____

Vi som genomför projektet är:

Christina Lunner Kolstrup

Projektledare & forskare

christina.kolstrup@slu.se

040-41 54 94

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Sara Bergström Nilsson

Agronom och rådgivare

sara.nilsson@hushallningssallskapet.se

0730-46 93 18

Helena Lans Strömblad

Agronom och rådgivare

helena.lans@vxa.se

0736-33 72 71

21. Bilaga 11 - Frågeguider

21.1. Bilaga 11a) - Intervjuguide lantbruksföretagare

Intervju guide med lantbruksföretagare i projektet – Byråkratin i lantbruket kostar och belastar

Inledning:

Kort information om projektet och syftet samt frivillighet i deltagande, anonymitet och skydd av personuppgifter.

Intervjun innehåller frågor om din syn på hur myndighetsrelaterad administration, tillsyn och kontroller påverkar lantbruksföretag gällande lönsamhet, utveckling och framtid samt hur det påverkar dig i ditt professionella arbete som tjänsteman. Vi kommer även att samtala kring vilka förenklingsförslag som du anser kan vara relevanta och önskvärda för lantbrukets lönsamhet och konkurrenskraft.

Inledningsvis vill vi gärna veta lite om:

Gårdsfakta

Namn

Antal djur (st) och djurslag

Antal hektar åker och naturbete

Antal anställda/familj/ bemanning/avbytare

Tillstånd/anmälningsskyldig enligt Miljöbalken

Andra tillstånd (vattenskyddsområde etc)

EU-Eko/KRAV/IP

Andra certifieringssystem

Frågeställningar

Generell lagstiftning

1. Hur upplever du administrationen för företagandet?
2. Kan du ge exempel på lagstiftning du upplever som viktig och som fungerar bra på ditt företag?
 - Hur sköter/administrerar du det
3. Finns det lagkrav som du inte riktigt lyckats uppfylla.
4. Kan du ge exempel på lagstiftning du upplever som helt oviktig?
 - Ska det vara undantag för det?
5. Finns det lagkrav som du medvetet struntar i? (vilka och varför?)
6. Om du fick ändra på något, vad skulle du ändra på.

7. Upplever du att lagstiftningen begränsar/hindrar din verksamhet?
 - Vad tycker du är begränsande
 - (ex Djurskydd/arbetsmiljö/kontroller/gödselspridning etc)
8. Upplever du att lagstiftningen kan vara ett stöd för dig?
 - Vilken
 - På vilket sätt
9. Är det någon lagstiftning som du känner dig riktig oroad för?
10. Klarar du administrationen själv eller köper du in någon hjälp för att klara den?
11. Hur är din känsla (mental belastning) för administration?

Kommunikation myndigheter (telefon, mail, brev, hemsida)

12. Hur upplever du kommunikationen med olika myndigheter?
 - Kommun
 - Länsstyrelse
 - Jordbruksverk
 - Arbetsmiljöverket
 - Andra?
13. Vilket råd skulle du vilja ge till myndigheterna?

Kontroller

14. Hur många kontroller har du haft under året av myndigheter?
15. Hur många kontroller har du haft under året av branschen?
16. Hur upplever du kontroller från branschen respektive kommunen, länsstyrelsen? Varför upplever du det så?
17. Hur borde en kontroll vara, enligt din åsikt?
18. Hur mycket betalar du för den kommunala tillsynen? Hur ofta har du tillsyn?
19. Hur mycket betalar du för certifieringen? Hur ofta har du revision?
20. Vad anser du om egenkontroll?
21. Hur arbetar ert företag med egenkontroll?

22. Har du några ytterligare synpunkter eller tankar som du skulle vilja föra fram?

Tack så mycket för att du hade tid att delge oss dina erfarenheter och upplevelser

Du välkommen att höra av Dig till undertecknade.

21.2. Bilaga 11b) - Intervjuguide tjänstemän

Intervju guide med tjänstemän inom myndigheter och branschorganisationer i projektet Byråkratin i lantbruket kostar och belastar

Inledning:

Kort information om projektet och syftet samt frivillighet i deltagande, anonymitet och skydd av personuppgifter.

Intervjun innehåller frågor om din syn på hur myndighetsrelaterad administration, tillsyn och kontroller påverkar lantbruksföretag gällande lönsamhet, utveckling och framtid samt hur det påverkar dig i ditt professionella arbete som tjänsteman. Vi kommer även att samtala kring vilka förenklingsförslag som du anser kan vara relevanta och önskvärda för lantbrukets lönsamhet och konkurrenskraft.

Inledningsvis vill vi gärna veta lite om:

Bakgrundsfakta

Namn:

Arbetsplats och tjänst:

Antal år i den nuvarande befattningen:

Genomför du kontroller på företag?

Frågeställningar

Följande frågor kommer vi att vilja prata med dig om:

1. Hur betraktar din myndighet svenska lantbruksföretag?
2. Skiljer det sig från din personliga åsikt?
3. Hur upplever du administrationen för lantbruksföretagen?
4. Upplever du att administrationen för lantbruksföretagen har förändrats genom åren? På vilket sätt i så fall? (mängd, sorts administration, annat?)
5. Har det påverkat din yrkesroll eller kontakt med lantbruksföretagen? Hur i så fall?
6. Upplever du att det är vissa kategorier av företag som har det lättare respektive svårare att hantera olika lagkrav (exempelvis större eller

mindre företag, unga eller äldre företagare, nystartade eller etablerade)?

7. Vilket/vilka lagkrav upplever du enklast respektive svårast inom ditt område?
8. Upplever du att det finns lagkrav som hindrar företagens utveckling? Om så, vilket lagkrav upplever du som det största hindret?
9. Vilka lagkrav upplever du viktigast?
10. Vilka lagkrav anser du vara minst viktiga?
11. Finns det något lagkrav som du anser är oviktig och som borde tas bort eller förenklas/förändras på något sätt? (hur i så fall?)
12. Upplever du att du påverkas mentalt av gällande lagstiftning? Hur påverkas du i så fall?
13. Upplever du att du påverkas mentalt av när lantbruksföretagare har problem med/i samband med regelverket, administrationen, kontroller och tillsyn? Hur påverkas du i så fall?
14. Tycker du att lagstiftningen borde ändras för att ge svenskt lantbruk en bättre position och bättre förutsättningar för att starta, bedriva och utveckla lönsamma företag? Om så, hur tycker du att den borde förändras?
15. Hur upplever du kommunikationen med lantbruksföretagen?
16. Hur skulle man kunna förbättra kommunikationen och de professionella mötena mellan tjänstemän och företagare anser du? Är det något ni arbetar med?
17. Har du upplevt några besvärliga och konfliktfyllda situationer med lantbruksföretagen? När och hur upplevde du det?
18. För vems skull anser du att företagen gör administrationen?
19. Finns det lagkrav som du upplever att företagarna medvetet struntar i? (vilka och varför tror du det?)
20. Om du genomför kontroller, hur borde en kontroll vara, enligt din åsikt?
21. Är antalet kontroller ute hos företag lagom, anser du? Eller bör antalet öka eller minska?
22. Hur ser du på möjligheten med ett samarbete mellan bransch och myndighet eller mellan olika myndigheter/kommuner vad gäller kontroller?
23. Om du arbetar med tillståndsfrågor enligt miljöbalken, Hur mycket arbete lägger du i samband med en tillståndsansökan?"
24. Vad anser du eller din myndighet om egenkontroll?

25. Tror du att tillsynen är annorlunda i olika delar av Sverige? Om ja, på vilket sätt och varför?
26. Tror du att tillsynen är annorlunda i olika delar av Europa? Om ja, på vilket sätt och varför?
27. Om du fick ändra på något, vad skulle det vara?
28. Är det någon lagstiftning som du känner dig riktig oroad för?
29. Vilket råd skulle du vilja ge lantbruksföretagen?

Avslutning:

30. Har du några ytterligare synpunkter eller tankar som du skulle vilja föra fram?

Tack så mycket för att du hade tid att delge oss dina erfarenheter och upplevelser

Du välkommen att höra av Dig till undertecknade.

22. Slutord från projektgruppen

Tack till dig - som har tagit dig tid att medverka i vår studie, och som har tagit väl emot oss och delat med sig av dina värdefulla kunskaper och erfarenheter. Ett stort och varmt tack riktas också till finansiären Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF) som gjorde det möjligt för oss att genomföra detta omfattande forskningsprojekt.

Tveka inte att kontakta oss:

Sara Bergström Nilsson
(miljörådgivning)
sara.nilsson@hushallningssallskapet.se
+46-35-465 09

Helena Lans Strömblad
(miljörådgivning, EU rådgivning mm)
helena.lans@vxa.se
+46-10-471 03 19

Christina Lunner Kolstrup
(social hållbarhet i arbetslivet, hälsa, ledarskap och personalledning)
christina.kolstrup@slu.se
+46-40-415494